

δημοσιογραφία

19

ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟ COLUMBIA JOURNALISM REVIEW

ΤΕΥΧΟΣ

ΑΝΟΙΞΗ
2019

ΤΙΜΗ 4€

ΓΡΑΦΟΥΝ: ΣΟΦΙΑ ΙΟΥΡΔΑΝΙΔΟΥ, ΑΝΤΩΝΗΣ Δ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΙΔΗΣ, ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΒΑΤΙΚΙΩΤΗΣ, ΛΙΝΑ ΒΑΛΣΑΜΙΔΟΥ, ΣΟΦΙΑ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΕΤΡΑΣ, ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΛΙΝΑΡΔΑΚΗ, ΧΡΥΣΗ ΔΑΓΟΥΛΑ, ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΗΣ, ΛΗΔΑ ΤΣΕΝΕ, ΕΛΕΝΗ ΜΑΥΡΟΥΛΗ, ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΥΚΑΛΙΑΣ, ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΦΟΥΣΚΑ

ΕΓΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΣΤΑ ΜΕΣΑ

Οικονομία

Θερίζει η ενεργειακή φτώχεια στην Ελλάδα

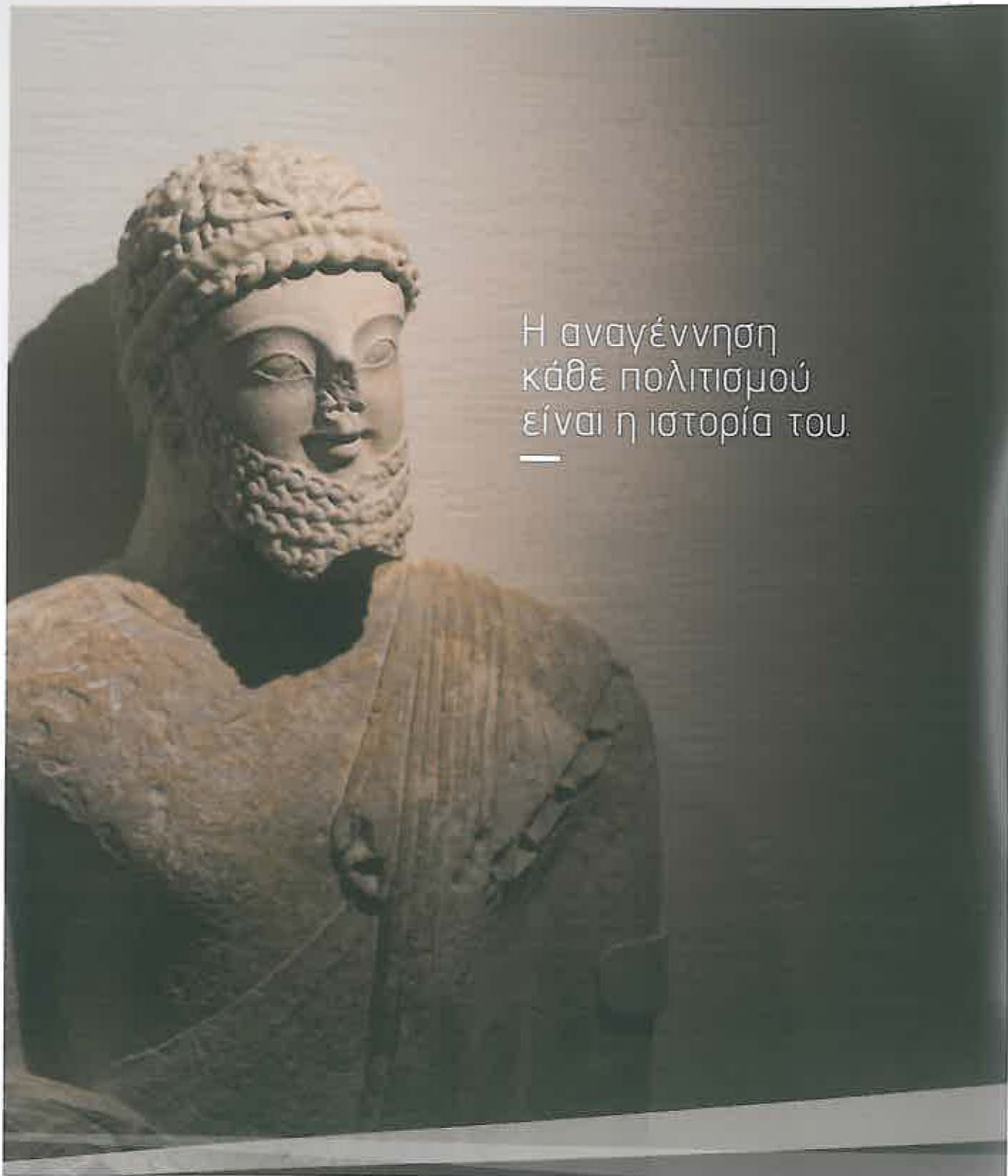
Κύπρος

Πολιτική αξιοποίηση των κοιτασμάτων

Υπόθεση Ζ. Κωστόπουλου

Ο άδοξος θάνατος της δημοσιογραφίας

Η αναγέννηση
κάθε πολιτισμού
είναι η ιστορία του.

**Μουσείο Συλλογής Γεωργίου και Νεφέλης Τζιάπρα Πιερίδη
(Δωρεά Κλειούς και Σόλωνα Τριανταφυλλίδη)**

Ώρες λειτουργίας: Δευτέρα-Κυριακή 10:00-19:00
Είσοδος Ελεύθερη

 boccf boc_csr

Φανερωμένης 86-90, Παλιά Λευκωσία

Πολιτιστικό Ίδρυμα
Τράπεζας Κύπρου

Περιεχόμενα

- 4 **Editorial**
| Από τη Σοφία Ιορδανίδου
- 6 **De Profundis**
Ο μαγικός κήπος των media
| Από τον Αντώνη Δ. Παπαγιαννίδη

Άρθρο CJR

- 38 **Είδηση και
έξυπνες μηχανές**
Η αλματώδης τεχνολογική εξέλιξη μπορεί να ευνοήσει και τους δημοσιογράφους και το κοινό
| Από τον Nicholas Diakopoulos

Οικονομία

- 8 **Διαρκής απειλή η
ενεργειακή φτώχεια**
Στην κατηγορία των «ενεργειακών φτωχών» εντάσσεται η πλειοψηφία των κατοίκων της Ελλάδας λόγω φτώχειας και ανόδου των τιμολογίων
| Από τον Λεωνίδα Βατικιώτη

Έρευνα

- 54 **Υπόθεση Ζακ Κωστόπουλου**
Θάνατος της δημοσιογραφίας από λιντσάρισμα
| Από την Ελένη Μαυρούλη
- 41 **Προϋπόθεση αντίστασης**
Μικρά αλλά πολλά υποσχόμενα τα συλλογικά παραδείγματα ερευνητικής δημοσιογραφίας
| Από τον Μιχάλη Παναγιωτάκη

Στήλες

- 49 **Σκέψεις για τα Μέσα**
Ανακόπεται η πτωτική τάση στο ελληνικό διαδίκτυο σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία
| Από τον Γιάννη Μανδαλίδη
- 52 **Σκέψεις για τα Μέσα Δικτύωσης**
Μαθαίνοντας να διαβάζουμε τον χάρτη των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης
| Από τη Λήδα Τσενέ
- 58 **Μια φωτογραφία ένα γεγονός**
Οι αντιδράσεις απέναντι στις εξορύξεις έκαναν την εμφάνισή τους και στις Απόκριες
- 60 **Κυπριακό**
Μακροπρόθεσμοι ενεργειακοί σχεδιασμοί
| Από τον Γιώργο Καυκαλιά

AMI

- 62 **Ιχνη-λάττηση εκτός συνόρων**
Προβολές εκτός Ελλάδας του ντοκιμαντέρ 'Ιχνη
| Από τη Δέσποινα Φούσκα

Αφιέρωμα: Μηντιακός εγγραμματισμός

- 14 **Ορισμοί**
Χρήσιμες εννοιολογικές αποσαφηνίσεις υπό το πρίσμα ενός σύγχρονου σχολείου
| Από τη Λίνα Βαλοσαμίδου
- 18 **Αναζητώντας καλές πρακτικές**
Πλούσια εμπειρία εγγραμματισμού από τον χώρο της τηλεόρασης, μαθητικών δράσεων και οπτικοακουστικής δημιουργίας
| Από την Σοφία Παπαδημητρίου
- 22 **Νέα καθήκοντα για την εκπαίδευση**
Χρέος της εκπαίδευσης να επικαιροποιηθεί για να συμβαδίζει με τις ανάγκες εγγραμματισμού
| Από τον Βασίλη Πετρά
- 26 **Η ψηφιακή γλώσσα**
Μια σύντομη περιήγηση στους κώδικες επικοινωνίας που ανθούν στα Μέσα
| Από τη Χριστίνα Λιναρδάκη
- 32 **Συνέντευξη**
Μιλάει στη «δ» ο καθηγητής Marcel Broersma από το πανεπιστήμιο Gronigen της Ολλανδίας
| Από τη Χρυσή Δαγουλά
- 45 **EKOME**
Οι απαιτούμενες δεξιότητες για τον ενεργό και ενημερωμένο πολίτη
| Από τον Πάνο Κουάνη

**ΠΡΥΤΑΝΗΣ ΑΝΟΙΚΤΟΥ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΥΠΡΟΥ**

Σωκράτης Κάτσικας

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΚΔΟΣΗΣ

Σοφία Ιορδανίδου

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Λεωνίδας Βατικιώτης

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Αντώνης Δ. Παπαγιαννίδης

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Πίξελbooks / info@pixelbooks.gr

ΕΚΤΥΠΩΣΗ-ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη

ΣΚΙΤΣΑ

Σωτήρης Κιζήλος

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

InTimeNews.gr

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΤΕΥΧΟΥΣ

Σοφία Ιορδανίδου
Αντώνης Δ. Παπαγιαννίδης
Λεωνίδας Βατικιώτης
Λίνα Βαλσαμίδου
Σοφία Παπαδημητρίου
Βασίλης Πετράς
Χριστίνα Λιναρδάκη
Χρυσή Δαγουλά
Nicholas Diakopoulos
Μιχάλης Παναγιωτάκης
Πάνος Κουάνης
Πάννης Μανδαλίδης
Λήδα Τσενέ
Ελένη Μαυρούλη
Γιώργος Κευκαλιάς
Δέσποινα Φούσκα

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Θάλεια Παύλου

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Χριστίνα Λιναρδάκη

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Κώστας Βενιζέλος
Βασίλης Μουρδουκούτας
Τίτικα Δημητρούλια
Θύμιος Ζαχαρόπουλος
Σοφία Ιορδανίδου
Αντώνης Δ. Παπαγιαννίδης

ΤΙΜΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Dan Gillmor
Victor Navasky
Εμμανουήλ Παράσχος
Χαρίδημος Τσούκας
Ανδρούλλα Βασιλείου
Ιερόθεος Παπαδόπουλος
Νίκος Ξυδάκης

ΤΟΠΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Αθήνα, Αλεξάνδρου Σούτσου 18,
TK 10671

ΔΙΑΝΟΜΗ

Όλα τα σημεία πώλησης στην
ιστοσελίδα του περιοδικού.

ISSN

2241-6137

EMAIL

dimosiografia@dimosiografia.com

WEBSITE

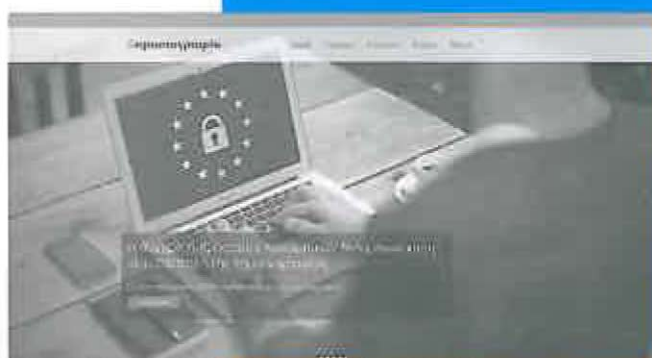
www.dimosiografia.com

Τα δημοσιεύματα στη «δ»
επιστημονικά άρθρα εγκρίνονται
από ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ, την οποία
απαρτίζουν μέλη της
πανεπιστημιακής κοινότητας από
την Κύπρο, την Ελλάδα και άλλες
χώρες.

Εκδίδεται από το Advanced Media
Institute και τις Μεταμεσονύκτιες
Εκδόσεις υπό την αιγίδα
και χορηγία του Ανοικτού
Πανεπιστημίου Κύπρου και του
ΜΠΣ του «Επικοινωνία και Νέα
Δημοσιογραφία».

Επισκεφθείτε
τη νέα
ιστοσελίδα
μας

www.dimosiografia.com

Εξ αποστάσεως Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Επικοινωνία & Νέα Δημοσιογραφία

ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΥΠΡΟΥ
www.ouc.ac.cy

Δύο κατευθύνσεις: Επικοινωνία & Νέα Δημοσιογραφία

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΚΥΠΡΟ

Με την υποστήριξη και τη συνεργασία:

ADVANCED MEDIA INSTITUTE

δημοσιογραφία

ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΥΠΡΟΥ
www.ouc.ac.cy

ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΜΠΕΧΡΑΚΗ ΚΑΙ Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΤΗΣ **Σοφίας Ιορδανίδου**

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Δημοσιογραφίας και Επικοινωνίας στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου και Πρόεδρος του Advanced Media Institute. Από το 2011 υπό την ευθύνη της, οργανώθηκε και λειτουργεί στο ΑΠΚΥ το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Επικοινωνία και Νέα Δημοσιογραφία».

ΔΙΑΒΑΖΩ ΣΗΜΕΡΑ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ για τη μεγάλη απώλεια του Γιάννη Μπεχράκη, πολυβραβευμένου Έλληνα φωτορεπόρτερ.

Σταματώ σε μερικές φράσεις και τις υπογραμμίζω: «Οι φωτογραφίες του είναι εκπληκτικές, ορισμένες είναι έργα τέχνης. Όμως ήταν η βαθιά κατανόηση των θεμάτων αυτή που τον έκανε σπουδαίο φωτοειδησεογράφο». «Η αποστολή μου είναι να σας αφηγηθώ την ιστορία, ώστε εσείς να αποφασίσετε τι θέλετε να κάνετε», είχε πει, συζητώντας για το Πούλιτζερ που πήρε η ομάδα του Ρόιτερς όταν κάλυψε την κρίση των προσφύγων στην Ευρώπη. «Η αποστολή μου είναι να εξασφαλίσω ότι κανείς δεν θα μπορεί να πει: “δεν γνώριζα”».

Φράσεις που παραπέμπουν ευθέως σ' αυτό που αντιλαμβανόμαστε ως ποιοτική δημοσιογραφία και που, δυστυχώς, αυτήν την περίοδο περνά σοβαρή κρίση ταυτότητας.

Η βαθιά κατανόηση των θεμάτων και η επιθυμία του δημοσιογράφου να εξασφαλίσει ότι κανείς δεν θα μπορεί να πει «δεν γνώριζα» παραπέμπει στη μία και μοναδική αποστολή του. Να κάνει έρευνα, να βρίσκει και να διασταυρώνει πηγές, να εμφανίζει τεκμήρια για να μπορεί στο τέλος «να αφηγηθεί την ιστορία του για να μπορούμε όλοι εμείς (οι αποδέκτες) να αποφασίσουμε τι θέλουμε να κάνουμε». Η βαθύτατα δημοκρατική περιγραφή της δημοσιογραφικής αποστολής. Ο πολίτης που χρειάζεται να έχει κατά νου εκείνα τα στοιχεία που θα τον υποστηρίξουν στο να «γνωρίζει», ώστε να λάβει τις σωστές αποφάσεις για τη ζωή του.

Πώς όμως μπορεί να κάνει ποιοτική δημοσιογραφία σήμερα ο δημοσιογράφος, όταν οι αντικειμενικές εργασιακές συνθήκες του το απαγορεύουν; Όταν οι ιστοσελίδες έχουν εξελιχθεί σε γαλέρες της σύγχρονης δημοσιογραφίας, με μισθούς 300–400 ευρώ, συχνά παράτυπες εργασιακές σχέσεις και εξαντλητικά ωράρια μονότονης εργασίας; Όταν ο ιντερνετικός συντάκτης πιέζεται ασφυκτικά να κάνει πάρα πολλές αναρτήσεις την ώρα, επιλεγμένες χωρίς κριτήριο, χωρίς διασταύρωση, αλιευμένες συνήθως από το ανταγωνιστικό site; Στοιχεία που οδηγούν στην εύκολη παραγωγή ή

αναπαραγωγή ευκαιριακής πληροφόρησης, ως αποτέλεσμα της εμπορευματοποίησης του ίντερνετ.

Η κατάσταση δεν διαφέρει σημαντικά από στους συμβατικούς μηντιακούς οργανισμούς. Κατεύθυνση για έρευνα δεν υποστηρίζεται. Κίνητρα οικονομικά ή άλλα επαγγελματικά δεν προβάλλονται. Πηγές ολοένα και λιγότερες και πολλές φορές μη διασταυρωμένες, λόγω έλλειψης χρόνου και ενδιαφέροντος από τη Διοίκηση. Η ανάπτυξη των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης έφερε αδιασταύρωτο περιεχόμενο, εύκολο προς τυχαία αναπαραγωγή. Και οι πολίτες δεν είναι ακόμη «εγγράμματοι στα Μέσα», όπως φαίνεται ανάγλυφα και στο αφιέρωμα του τεύχους.

Συμπληρωματικά, δυστυχώς, ούτε η απορρύθμιση ούτε η αυτορρύθμιση φαίνεται να μπορούν να διασφαλίσουν το επάγγελμα του δημοσιογράφου και να αποτρέψουν τη σημερινή του απαξίωση.

Εξακολουθεί όμως, ίσως και περισσότερο από ποτέ τα τελευταία 80 χρόνια, να δυναμώνει η φλόγα της ανάγκης για επαγγελματική δημοσιογραφία, για τον αξιόπιστο εκείνον δημόσιο λόγο που θα δώσει και πάλι στην ενημέρωση την έννοια ενός σύγχρονου δημοκρατικού δικαιώματος. Με διαφάνεια στις προσωπικές τοποθετήσεις, με πλουραλισμό και αναλογική εκπροσώπηση όλων των αντιλήψεων που σέβονται τα δικαιώματα του ανθρώπου. Με συμμετοχή των επαγγελματιών δημοσιογράφων και των ίδιων των πολιτών. Με παραγωγή ποιοτικής δημοσιογραφίας που θα βοηθήσει στη λήψη των σωστών αποφάσεων για τη ζωή του καθενός μας.

Μέσα από έναν τέτοιο προσανατολισμό, αναδεικνύονται ως αξιόπαινα τα λιγοστά εγχειρήματα που επικεντρώνονται και εστιάζουν στην ερευνητική δημοσιογραφία, με όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά που οδηγούν τον αναγνώστη στο συναίσθημα της ασφάλειας, ως αποτέλεσμα της αξιόπιστης ενημέρωσης. Ίσως ως μουσειακό είδος προς στιγμήν, αλλά πάλι, η ιστορία γράφεται σε βάθος χρόνου.

Με τα μάτια στραμμένα λοιπόν στη δημοσιογραφία που εφαρμόζει την πραγματική δημοκρατία στη Δημόσια Σφαίρα.

ΙΑΝΟΣ

A black and white photograph of two hands shaking. The hand on the left is darker-skinned, and the hand on the right is lighter-skinned. The hands are clasped together in a firm grip. The background is a light, textured surface.

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ
ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ & ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΔΗΛΩΣΕ ΤΩΡΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ
www.ianos.gr

ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ
13 ΜΑΡΤΙΟΥ - 31 ΜΑΪΟΥ 2019

Ο ΜΑΓΙΚΟΣ ΜΑΣ ΚΗΠΟΣ ΤΩΝ MEDIA ΣΕ ΛΟΓΙΚΗ ΠΑΝΟΡΑΜΑ/ΠΑΝΟΡΤΙΣΟΝ

Ο κατακερματισμός του ελληνικού κοινοτικού συστήματος βρίσκεται σε πλήρη αρμονία με την πολυδιάσπαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΤΟΥ **Αντώνη Δ. Παπαγιαννίδη**

Δικηγόρος με ειδίκευση στα θέματα ΕΕ, δραπέτης από νωρίες στη δημοσιογραφία, σύμβουλος έκδοσης της «δ».

ΠΑΝΤΟΤΕ Η ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΛΥΨΗ/ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ των όσων διαμείβονται στη δημόσια σκηνή περιλαμβάνει ένα στοιχείο απλούστευσης-υπεραπλούστευσης, μαζί με τη θεαματοποίηση και την εύκολη σύγχιση στον χρόνο.

Θα προτείνουμε σήμερα στον αναγνώστη μια εντελώς επιλεκτική, σημειακή επίσκεψη σε στιγμές των τελευταίων μηνών για να δει εκείνος μεν πόσο η ζωή στον μαγικό μηνιακό κήπο έχει ένα στοιχείο περιπάτου σε ναρκοπέδιο, εμείς δε οι «του χώρου» να συναισθανθούμε(;) τι λογής ευθύνη κουβαλάμε. Πρώτος σταθμός, η μηνιακή κάλυψη των πρόσφατων γεγονότων στην ελλαδική πολιτική σκηνή με επίκεντρο (όπως λέμε και για τους σεισμούς: άλλη δημοσιογραφική συνήθεια κι αυτή, η χρήση μεταφορών και παρομοιώσεων...) την ταραγμένη Βουλή των Ελλήνων. Ένα πολιτικό/κομματικό σύστημα υπό προϊούσα πολυδιάσπαση, με τον βίαιο λόγο σε κάθε στροφή και με «εύκολη» αναγωγή σε ένα παρελθόν που θα 'λεγε κανείς ότι έχει ξεχαστεί. «Αποστάτες», «θεσμική εκτροπή», υπόνοιες για ιδιοτελή κίνητρα στην ψήφο των βουλευτών: δεν θυμάται κανείς εικόνες της Βουλής της δεκαετίας του '60; Πάλι καλά που, κατά τη Μεταπολίτευση, ο πολύπειρος Σόλων Γκίκας πρότεινε στον Κωνσταντίνο Καραμανλή (της β' εποχής βέβαια...) να πριτσινωθούν τα βουλευτικά έδρανα – γιατί η προδικτατορική κοινοβουλευτική πρακτική γνώριζε ως μορφή πολιτικής αντιπαράθεσης και το ξήλωμα/εκτόξευση εδράνων. Αλλά μήπως και εικόνες του «βρώμικου '89» ή/και της πτώσεως της Κυβέρνησης Μητσοτάκη (Κωνσταντίνου) από την απόφαση Συμπιλίδη-Σαμαρά να τη ρίξουν, δεν επανέρχονται;

Με μεγαλύτερη συστολή, ας ξαναθυμηθούμε όσο θα

βλέπουμε σε εξέλιξη κατά την δίδυμη πορεία (α) αναζήτησης της έκβασης των ερευνών για υδρογονάνθρακες στην Κυπριακή ΑΟΖ, στον «Γλαύκο» μετά τη «Δελφύνη» του Οικοπέδου 10 και (β) επανεκκίνησης διαδικασιών προσέγγισης-προς-λύση του Κυπριακού, το κλίμα παλιών πλην όχι ακριβώς λησμονημένων φάσεων. Τότε που σταδιακά γίνονταν πραγματικότητα οι έρευνες στην «Αφροδίτη» του Οικοπέδου 12, μετά την εκκίνηση της συζήτησης περί ΑΟΖ επί Σόλωνος Κασίνη, αλλά και τότε που νωρίτερα ξεσπούσε η εσωτερική θύελλα – αλλά και οι πυκνές εξωτερικές επιρροές... – του Σχεδίου Ανάν μνημης Τάσσου Παπαδόπουλου.

Άμα κανείς θέλει προς στιγμήν να έρθει στη μεγάλη/διεθνή/πλανητική σκακιέρα, ας δει το συνεχώς εξελισσόμενο σκηνικό με λογική εμπορικού πολέμου. Ήδη οι σχέσεις ΕΕ-ΗΠΑ, με την ακραία πίεση γύρω από τις εισαγωγές ευρωπαϊκών (=γερμανικών) αυτοκινήτων στις ΗΠΑ, όπου μετά το μείζον σκάνδαλο των εκπομπών καυσαερίων αναζητήθηκε αν και κατά πόσον υπάρχουν «λόγοι εθνικής ασφάλειας», ώστε να επιβληθούν από τον Πρόεδρο Τραμπ δασμοί – όποιος διστάζει να πιστέψει το ενδεχόμενο, ας θυμηθεί πώς η ίδια νομική βάση αξιοποιήθηκε εναντίον... του Καναδά! – εγκατέστησαν διχόνοια στο εσωτερικό της Ευρώπης. Πώς αυτό; Μα, η δύσκολη πορεία των Ευρω-Αμερικανικών διαπραγματεύσεων, που αφήνει έκθετη τη γερμανική αυτοκινητοβιομηχανία, ανάγεται στη γαλλική σθεναρή άρνηση να οπισθοχωρήσει η διαβόητη ΚΑΠ, δηλαδή η προστασία των ευρωπαϊκών αγροτικών προϊόντων.

Πηγαίνοντας ακόμη πιο ευρωπαϊκά, δείτε σε Γαλλία και Ιταλία τη συνάντηση του ίδιου Λουίτζι Ντι Μάιο των 5 Αστέρων με εκπροσώπους των Κίτρινων Γιλέκων (με

Η οξύτητα των λεκτικών αντιπαραθέσεων στη Βουλή, με κατηγορίες για «αποστάτες» και «θεσμική εκτροπή» να εκτοξεύονται προς κάθε κατεύθυνση, ανασύρει μνήμες «βρόμικου '89» και πτώσης της κυβέρνησης Μητσοτάκη, με πρωτοβουλία Συμπλιδή - Σαμαρά.

INTIME / ARGIRIS MAKRIS

συνθήματα του τύπου «ο άνεμος της αλλαγής έχει διαβεί τις Άλλεις»), που έφερε αδιανόητη επιδείνωση στις γαλλοιταλικές σχέσεις. Η ανάκληση του Γάλλου πρέσβευς στη Ρώμη «για διαβουλεύσεις» δεν ήταν μόνο μια κίνηση πρωτοφανής - είναι και κίνηση που η σκιά της δεν θα απορροφηθεί γρήγορα: η διαβεβαίωση Ντι Μάιο ότι «είμαστε ζεν», οι πιέσεις του Προέδρου Ματαρέλλα, η προθυμία του Ματτέο Σαλβίνι να αναλάβει διαμεσολαβητικό ρόλο δεν αρκούν.

Τελευταία στάση στην περιήγηση που προτείνουμε: ένα δικαστικό θρίλερ γύρω από την κινεζική τηλεπικοινωνιακή Huawei. Σύλληψη (στον Καναδά, αλλά με ένταλμα ΗΠΑ) και κράτηση της κόρης του Προέδρου της Huawei για συνέργεια στην παράκαμψη του εμπάργκο κατά του Ιράν. Καθώς η Κίνα είναι King, προχώρησε με μια λογική αντιποίνων σε σύλληψη Καναδών υπηκόων και σε απαγγελία βαρύτατων κατηγοριών εναντίον τους. Την ίδια στιγμή, με executive order ο Πρόεδρος Τραμπ ετοιμάζεται να αποκλείσει το κινεζικής προέλευσης τηλεπικοινωνιακό hardware από τα προωθημένα αμερικανικά δίκτυα (πλην της Huawei, και η ZTE είναι διεθνώς υπερδραστήρια). Εν τω μεταξύ, κινεζικές είναι οι επενδύσεις προωθημένης τηλεπικοινωνιακής υποδομής/5G σε περισσότερες

από τις μισές αφρικανικές χώρες. Αλλά και στην Ευρώπη η τεχνολογία 5G, που θα φέρει στην πράξη το «ίντερνετ των Πραγμάτων»/IIOT με τη διασύνδεση κάθε είδους συσκευών, έχει σημαντική κινεζική συνιστώσα.

Στην ίδια την Ευρώπη, εν τω μεταξύ, η κινεζική παρουσία επιχειρείται να βρει μπροστά της ανάχωμα καταγγελιών για βιομηχανική κατασκοπεία - ή τουλάχιστον για την ασφάλεια των επικοινωνιών. Οι Βρυξέλλες καλούνται να κινητοποιηθούν, όμως διστάζουν.

Ένα βήμα πίσω, τώρα, και δείτε/σκεφθείτε πόσο σε όλα αυτά τα - τελείως ενδεικτικά, επαναλαμβάνουμε - μέτωπα το τι όντως προσλαμβάνει κάθε αναγνώστης/ακροατής/τηλεθεατής/χρήστης του ίντερνετ, όχι δε στο τι «δέχεται» ως ερμηνεία ή ως ενσωμάτωση στην πρόσληψη της πραγματικότητας, αλλά ήδη τι δέχεται ότι «συμβαίνει», η εξάρτηση από τη μηντιακή πρόσληψη/απεικόνιση παίζει κυρίαρχο ρόλο. Θα τα δει άραγε ως Panorama (σαν εκείνο που δίπλα στο πεδίο της μάχης του Βατερλό περιγράφει μια τόσο κρίσιμη στιγμή της Ευρωπαϊκής ιστορίας όπως εκείνη εξελισσόταν); Ή ως Panopticon (όπως η κατ'ά Μπένθαμ εκδοχή μιας ιδιότυπης φυλακής, απ' όπου η ζωή όλων παρατηρείται από ένα, κεντρικό σημείο);

Η ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΦΤΩΧΕΙΑ ΗΡΘΕ ΓΙΑ ΝΑ ΜΕΙΝΕΙ

Πανευρωπαϊκό ρεκόρ κατέχει η Ελλάδα στην ενεργειακή φτώχεια με το 42% να έχει απλήρωτο λογαριασμό και το 50% να δηλώνει σε έρευνα ενεργειακά φτωχό

ΤΟΥ **Λεωνίδα Βατικιώτη**

Απόφοιτος Τμήματος Στατιστικής Πανεπιστημίου Πειραιά, δρ. Τμήματος Κοινωνιολογίας Πάντειου Πανεπιστημίου, αρθρογραφεί στον Τύπο για θέματα Οικονομίας και Διεθνών, ερευνητής στο Advanced Media Institute, διδάσκει στο ΜΠΣ Επικοινωνία και Νέα Δημοσιογραφία του ΑΠΚΥ

ΑΠΟ ΜΟΝΑ ΤΟΥΣ, ΤΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ που έδωσε στη δημοσιότητα η ΕΚΠΟΙΖΩ για την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας ήταν εντυπωσιακά. Το σημαντικότερο στοιχείο που περιλάμβανε η ποσοτική έρευνα με χρήση δομημένου ερωτηματολογίου, η οποία διεξήχθη το 2018 ήταν η έκταση της ενεργειακής φτώχειας: 51% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι εντάσσονται σε αυτή την κατηγορία που εν προκειμένω ορίζεται ως εκείνο το ποσοστό των νοικοκυριών που δαπανούν πάνω από το 10% του ετήσιου οικογενειακού τους επιδόματος για τις ενεργειακές τους ανάγκες.¹ Είναι ένας απλός ορισμός της ενεργειακής φτώχειας που εισάχθηκε πρώτη φορά το 19912 ενώ σε ορισμένες χώρες (Αγγλία, Ιρλανδία) έχει θεσμοθετηθεί και νομοθετικά. Αν δε, κάνουμε και τη σχετική αναγωγή απαλείφοντας το 16% των ερωτηθέντων που απάντησαν «δεν ξέρω/δεν απαντώ», τότε το ποσοστό των ενεργειακών φτωχών υπερβαίνει το 60%. Πρόκειται για μέγεθος που προκαλεί δέος! Πολύ περισσότερο, αν λάβουμε υπ' όψη μας δύο επιπλέον παραμέτρους: Αρχικά, ότι υπερβαίνει σημαντικά κάθε άλλο ορισμό της φτώχειας. Για παράδειγμα, το 2017 (τελευταίο έτος για το οποίο υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία από

την ΕΛΣΤΑΤ) ο πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας ήταν 35% και τα άτομα με υλικές στερήσεις 36%. Κατά συνέπεια, η ενεργειακή φτώχεια ξεπερνάει σημαντικά τη συμβατικά οριζόμενη φτώχεια, που σημαίνει ότι ένα μεγάλο τμήμα της ελληνικής κοινωνίας, το οποίο δεν ανήκει στα φτωχά της τμήματα, συμπεριλαμβάνεται στους ενεργειακά φτωχούς! Κατά δεύτερο, ότι η ενεργειακή φτώχεια βρίσκεται σε τέτοιο θεαματικό ύψος σε μια περίοδο που η κορύφωση της κρίσης και των συμπαρομαρτούντων (ανεργία, μείωση μισθών, κ.λπ.) αργά αλλά σταθερά απομακρύνεται· όχι όμως η ενεργειακή φτώχεια, που όλα δείχνουν ότι ήρθε για να... μείνει.

Ξεκινώντας, είναι σκόπιμο να σταθούμε, χάριν ακριβείας, στον ορισμό της ενεργειακής φτώχειας. Με βάση τον Συνήγορο του Πολίτη, είναι «η κατάσταση ενός νοικοκυριού που αδυνατεί να έχει πρόσβαση στις πλέον βασικές υπηρεσίες ενέργειας για επαρκή θέρμανση, μαγείρεμα, φωτισμό και χρήση οικιακών συσκευών». Το φαινόμενο αποκτά ευκρινές κοινωνικό πρόσημο, αν λάβουμε υπ' όψη μας ότι στη βιβλιογραφία θεωρείται το σημείο συνάντησης τριών διαφορετικών αιτιών: της ανόδου των τιμών της ενέργειας, της πτώσης των εισοδημάτων και της χαμηλής ενεργειακής αποδοτικότητας των κτιρίων.³ Ως αποτέλεσμα, εκτιμάται ότι οι ενεργειακά φτωχοί στην

1 ΕΚΠΟΙΖΩ, Δελτίο Τύπου: Αποτελέσματα έρευνας: «Γνωρίζεις τι ξοδεύεις για το ηλεκτρικό ρεύμα;», 5 Δεκεμβρίου 2018, <https://www.ekpiza.gr> [τελευταία πρόσβαση: 24.2.2019].

2 Boardman B. (1991), *Fuel Poverty: From Cold Homes to Affordable Warmth*, London: Belhaven Press.

3 Energy Poverty, Study for the ITRE Committee (2017), Directorate – General for Internal Policies, European Parliament.

ΕΕ ανέρχονται από 50 ως 160 εκατ. άτομα, αναλόγως του πόσο αυστηρός είναι ο ορισμός. Στον υπόλοιπο κόσμο, που όλο και περισσότερο συγκλίνει με την ΕΕ, 1,06 δισεκ. άτομα δεν έχουν πρόσβαση σε ηλεκτρικό ρεύμα.⁴ Για καθόλου τυχαίους λόγους, τα περισσότερα μέτρα πολιτικής που συστήνονται εστιάζουν στην τρίτη αιτία, της ενεργειακής αποδοτικότητας. Από μια άποψη δικαιολογημένα, μιας και στις χώρες-μέλη της ΕΕ το 75% του κτιριακού αποθέματος χαρακτηρίζεται μη αποδοτικό ενεργειακά, με το συνολικό μάλιστα κτιριακό απόθεμα να ευθύνεται για το 36% των αερίων θερμοκηπίου.⁵ Μετά μάλιστα και το άδοξο τέλος που είχε το 2008 ο τραπεζικά χρηματοδοτούμενος οικοδομικός οργασμός, εύκολα μπορούμε να προβλέψουμε ότι στο εξής το κτιριακό απόθεμα θα γερνάει πολύ ταχύτερα σε σχέση με το πρόσφατο παρελθόν. Εξετάζοντας γενικότερα την αποδοτικότητα, παρ' όλα αυτά, συμπεριλαμβάνοντας για παράδειγμα οικιακές συσκευές, ΙΧ, κ.ά., είναι δεδομένο ότι η χαμηλή αποδοτικότητα δεν σημαίνει κατ' ανάγκη χαμηλή κατανάλωση ενέργειας. Ενδεικτικά, μια υπερπολυτελής μεζονέτα 300 τ.μ. μπορεί να είναι ενεργειακά πιο αποδοτική από μια γκαρσονιέρα με ξύλινες μπαλκονόπορτες και ρολά της δεκαετίας του '60, μετά βεβαιότητας ωστόσο απαιτεί πολύ περισσότερη ενέργεια για να παραμείνει ζεστή το χειμώνα και δροσερή το καλοκαίρι. Η εστίαση ωστόσο του ενδιαφέροντος στην αποδοτικότητα, παρ' ότι συχνά είναι χρήσιμη κι αναγκαία, διευκολύνει τις νέες πωλήσεις συσκευών και οχημάτων ανώτερων ενεργειακών κλάσεων, τις αλλαγές κουφωμάτων κι ενεργειακές αναβαθμίσεις κτιρίων, βοηθάει έτσι το χρήμα να κυλάει. Επίσης, το σημαντικότερο, απομακρύνει το ενδιαφέρον και τη δημόσια συζήτηση από τις δύο άλλες αιτίες, τη φτώχεια και την άνοδο της τιμής του ρεύματος, που είναι οι σημαντικότεροι λόγοι πίσω από την έκρηξη της ενεργειακής φτώχειας και τα θλιβερά ρεκόρ που κατέχει η Ελλάδα – σε πανευρωπαϊκό επίπεδο μάλιστα.

Τα κατορθώματα της Ελλάδας αποτυπώνονται και στις πιο επίσημες μετρήσεις που διεξάγονται σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, με ευθύνη της ίδιας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία από το 2015 κιόλας συνέστησε Παρατηρητήριο για την Ενεργειακή Φτώχεια, με το ίδιο πιθανότατα ιερό συναίσθημα ευθύνης που κάθε ευρωπαϊκή χώρα-σοβα-

ρός εξαγωγέας όπλων και πολεμικού υλικού χρηματοδοτεί ΜΚΟ και συνέδρια για την παγκόσμια... ειρήνη.⁶ Για να γίνουν εμφανείς οι δραματικές διαστάσεις που έχει προσλάβει η ενεργειακή φτώχεια στην Ελλάδα, αξίζει να μεταφέρουμε από τη συγκεκριμένη πηγή ορισμένους πιο αξιόπιστους δείκτες σε σχέση με την έρευνα της ΕΚΠΟΙ-ΖΩ, που καταλήγουν ωστόσο στα ίδια συμπεράσματα.⁷ Για παράδειγμα, στο ερώτημα «μπορεί το νοικοκυριό σας να διατηρήσει το σπίτι σας κατάλληλα ζεστό;», η Ελλάδα είχε το 2016 το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό αρνητικών απαντήσεων, 29,1%(!), μετά τη Βουλγαρία (39,2%), κι ενώ ο μέσος ευρωπαϊκός όρος ήταν μόλις 8,7%. Αξίζει μάλιστα να δούμε ότι μόλις το 2010 το ποσοστό των αρνητικών απαντήσεων στην Ελλάδα ήταν το μισό:

Δεν είναι μόνο στη χώρα μας που η μετάβαση στη διεγόμενη μετα-ηλεκτρονική εποχή τίναξε τα τιμολόγια στα ύψη. Το ίδιο συνέβη σε όλη την Ευρώπη.

μόλις 15,4%, που κι αυτό μάλιστα ήταν υψηλότερο από το μέσο ευρωπαϊκό (9,5%)! Εκεί που ωστόσο η Ελλάδα κρατάει τα πρωτεία είναι στο κριτήριο των απλήρωτων λογαριασμών. Στην Ελλάδα το 42,2% των ερωτηθέντων είχε απλήρωτο λογαριασμό ηλεκτρικού στην κύρια κατοικία του το τελευταίο 12μηνο! Ο μέσος ευρωπαϊκός όρος ήταν μόλις 8,1%, στην επόμενη μετά την Ελλάδα χώρα, τη Βουλγαρία, απλήρωτους λογαριασμούς είχε το 31,7% των νοικοκυριών. Δεν κινδυνεύει επομένως εύκολα η πρωτιά μας! Πρέπει να τονίσουμε ότι και το 2010 η ελληνική επίδοση στους απλήρωτους λογαριασμούς λόγω οικονομικών δυσκολιών ήταν υπερδιπλάσια της μέσης ευρωπαϊκής: 18,8% έναντι 9,1%! Τέλος, υπάρχει ένα ακόμη κριτήριο που μαρτυρά την έκταση που έχει προσλάβει η ενεργειακή φτώχεια στην Ελλάδα· είναι τα

4 International Bank for Reconstruction and Development (IBRD), International Energy Agency (IEA) (2017), *Sustainable Energy for All Global Tracking Framework Progress towards Sustainable Energy 2017*. Washington (DC): The World Bank.

5 Droppa G. & Vajnai A. (2018), *Solving Energy Poverty could be one of the biggest achievements of the 21st century*, Transform Europe, ePaper, www.transform-network.net

6 Ιορδανίδου Σ. (2018), «Σε διαρκή πόλεμο η δημοσιογραφία», περ. Δημοσιογραφία, τ. 16, χειμώνας 2018, σελ. 21.

7 Thomson H. & Bouzarowski (2018), *Addressing Energy Poverty in the European Union: State of Play and Action*, EU Energy Poverty Observatory, European Commission.

σπίτια που δεν δροσίζονται επαρκώς το καλοκαίρι: 34% του συνόλου το 2012, όταν ο μέσος ευρωπαϊκός όρος ήταν 19,2%. Δεν περνάει μάλιστα απαρατήρητο ότι, ενώ από το 2007 έως το 2012, τα σπίτια χωρίς air condition στην Ευρώπη μειώθηκαν (19,2% του συνόλου από 25,8%), στην Ελλάδα αυξήθηκαν: 34% από 29,4%! Όλη η κοινωνική οπισθοδρόμηση που συνέβη στην Ελλάδα ελέω μνημονίων και σε σύγκριση με την υπόλοιπη Ευρώπη σε τέσσερα ποσοστά...

Οι επιδόσεις της Ελλάδας στην ενεργειακή φτώχεια, που δεν αφορούν μόνο το παρελθόν και το παρόν, με δεκάδες χιλιάδες παιδιά ανήμπορα να διαβάσουν ελλείψει ηλεκτρικού ρεύματος, αλλά και το μέλλον, καθώς θα προκαλέσουν σοβαρότατα προβλήματα υγείας, αναδεικνύουν τη σημασία που είχε στην έκρηξη της ενεργειακής φτώ-

Στην Ελλάδα τα τελευταία 15 χρόνια, η τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος τριπλασιάστηκε, με κύριο κι όχι αποκλειστικό ελκυστήρα ανόδου των τιμών στους λογαριασμούς το ETMEAP, που είναι το χρηματοδοτικό εργαλείο επιδότησης των ανανεώσιμων πηγών από τους καταναλωτές.

χειας η μείωση των εισοδημάτων και η άνοδος των τιμών του ρεύματος.

Σε ό,τι αφορά τα εισοδήματα, το μνημονιακό αποτύπωμα παραμένει ανεξίτηλο ακόμη και τώρα που τα προγράμματα δανεισμού αποτελούν παρελθόν. Με μια μέση μείωση μισθών, ημερομισθίων και συντάξεων κατά 40% και την ανεργία ακόμη και τώρα να είναι στο διπλάσιο επίπεδο από την εποχή πριν την κρίση, ενώ επίδομα ανεργίας παίρνουν λιγότεροι από το 20% των ανέργων, είναι εμφανές ότι ο λογαριασμός του ρεύματος ήταν ο τελευταίος που θα πληρωνόταν. Προείχε και προέχει το σούπερ μάρκετ, τα φροντιστήρια των παιδιών, τα έξοδα μετακίνησης, κ.ο.κ. Δεν είναι μάλιστα ελληνικό φαινόμε-

νο. Ευρείας έκτασης έρευνες δείχνουν την αρνητική σχέση που διατηρεί το εισόδημα του νοικοκυριού με την ενεργειακή φτώχεια.⁸ Όσο αυξάνεται το εισόδημα τόσο μειώνεται η ενεργειακή φτώχεια και το αντίστροφο. Πιο ευάλωτες δε, αποδεικνύονται οι γυναίκες.

Κι αν από τη μια ήταν η συμπίεση των εισοδημάτων, από την άλλη είναι η άνοδος των τιμών του ρεύματος, άμεσο αποτέλεσμα της ιδιωτικοποίησης της αγοράς ενέργειας, όπως προωθείται κι εν μέρει συγκαλύπτεται κι εξωραϊζεται από την εγκατάλειψη της λιγνιτικής παραγωγής και την όλο και ταχύτερη εισαγωγή στο ενεργειακό μείγμα των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας. Με άλλα λόγια, η ενεργειακός πλούτος της κοινωνίας κι η ενεργειακή επάρκεια κι αξιοπρέπεια πολιτών και νοικοκυριών συνετρίβη στις Συμπληγάδες της φτωχοποίησης της κοινωνίας και της ιδιωτικοποίησης της ενέργειας.

Στην Ελλάδα τα τελευταία 15 χρόνια, η τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος τριπλασιάστηκε, με κύριο κι όχι αποκλειστικό ελκυστήρα ανόδου των τιμών στους λογαριασμούς το Ειδικό Τέλος Μείωσης Εκπομπών Αερίων Ρύπων (ETMEAP), που είναι το χρηματοδοτικό εργαλείο επιδότησης των ανανεώσιμων πηγών από τους καταναλωτές, σε μια εποχή μάλιστα που κάθε είδους επιδότηση στην παραγωγή αποτελεί αντικείμενο διαπόμπευσης ως απομεινάρια της... Σοβιετίας. Εξαιρέση αποτελούν οι τράπεζες κι οι ΑΠΕ, με τις τελευταίες να εισπράτουν επιδότηση όχι μόνο για την παραγωγή, αλλά και την εγκατάστασή τους. Η τιμή του ETMEAP αυξήθηκε από 0,3 ευρώ /MWH στα 30 ευρώ ή 9.500%. Σε αυτό το πλαίσιο, η πτώση της τιμής των φωτοβολταϊκών από το 2009 έως το 2017 κατά 75% ή η άνοδος της απόδοσής τους είναι προφανές ότι δε παράγει κανένα μετρήσιμο αποτέλεσμα. Εξίσου θεαματική ήταν κι η αύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης στο πετρέλαιο από 21 ευρώ το χιλιόλιτρο το 2009 στα 280 ευρώ (1.344%) με στόχο, υποτίθεται, την πάταξη της φοροδιαφυγής και του λαθρεμπορίου, τα οποία ωστόσο παραμένουν στο ύψος τους, όπως και οι φόροι... Παραπέρα, η άνοδος της τιμής του ηλεκτρικού ρεύματος για τους καταναλωτές προωθείται από τις δημοπρασίες (NOME) που στέλνει εκτός Ελλάδας ως εξαγωγή το φθινό λιγνιτικό ρεύμα και την υπό εξέλιξη ιδιωτικοποίηση της λιγνιτικής παραγωγής, που θα δώσει στους ιδιώτες τα λιγνιτικά εργοστάσια.⁹ Δεν είναι μόνο στη χώρα μας που η μετάβαση στη λεγόμενη μετα-λιγνιτική εποχή τίνιζε τα τιμολόγια στα ύψη. Στη Γερμανία, οι τιμές της ηλεκτρικής ενέργειας από το 2006 έως το 2016, κατά τη διάρκεια της συνεχούς προ-

⁸ Bollino C. A. & Botti F. (2017), «Energy poverty in Europe: A multidimensional approach», PSL Quarterly Review, vol. 70 n. 283, 473-507.

⁹ Βατικιώτης Α. (2018), «Η λιγνιτική παραγωγή στους ιδιώτες, τα τιμολόγια στα ύψη», περ. Δημοσιογραφία, τ. 17 άνοιξη – καλοκαίρι 2018, σελ. 18-23.

Η μείωση των μισθών και η ιδιωτικοποίηση/απολιγνιτοποίηση της παραγωγής ενέργειας στην Ελλάδα αποδεικνύονται μόνιμη πηγή ενεργειακής φτώχειας και κοινωνικής οπισθοδρόμησης.

ώθησης της ηλιακής και αιολικής ενέργειας, αυξήθηκαν κατά 51%, στη Δανία από το 1995, όταν ξεκίνησε να αναπτύσσει αιολικά πάρκα, οι τιμές αυξήθηκαν πάνω από 100%, κ.ο.κ.¹⁰ Ενδιαφέρον έχει πώς η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση αρκετά έγκαιρα αναγνώρισε την ενεργειακή φτώχεια ως άμεσο, αν και ανεπιθύμητο, αποτέλεσμα της ενεργειακής μετάβασης και των πολιτικών ιδιωτικοποίησης. Από το 2009 κιόλας, πριν καν υπάρξει ενιαίος ορισμός της ενεργειακής φτώχειας, στο πλαίσιο της προώθησης του λεγόμενου Τρίτου Ενεργειακού Πακέτου, καλούνται τα κράτη μέλη να προστατεύσουν τους ευάλωτους πολίτες, προβλέποντας το τσουνάμι που θα ερχόταν. Το ίδιο και στην Ελλάδα: ο όρος εισάγεται για πρώτη φορά στην ελληνική νομοθεσία με τον Ν. 4001/2011 «για τη λειτουργία των Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου»,¹¹ που ενσωματώνει στο εθνικό δίκαιο Οδηγία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Κοινοβουλίου του Τρίτου Ενεργειακού Πακέτου. Μετά βεβαιότητας περισσότερο μηχανικά και λιγότερο συνειδητά, κι εδώ εν τούτοις οι ενεργειακές αγορές ήρθαν χέρι-χέρι με την «ενεργειακή πενία», όπως είναι όρος που επιλέγεται, μάλλον με την ελπίδα να φύγει η ενοχλητική λέξη φτώχεια από την πολιτική συζήτηση... Κι η αλήθεια είναι ότι από το 2015 και μετά έχει εφαρμοστεί ένα ατελείωτο

μοσαϊκό μέτρων για τη διευκόλυνση εκείνων των νοικοκυριών που βρέθηκαν στην πρώτη γραμμή της ενεργειακής φτώχειας, με κομμένες τις συνδέσεις και τις φιάλες υγραερίου να μετατρέπονται σε από μηχανής Θεό: επιδόματα πετρελαίου θέρμανσης, κοινωνικά τιμολόγια (που επιβαρύνουν όμως τους καταναλωτές), επανασυνδέσεις, ευνοϊκοί διακανονισμοί και άλλα πολλά μέτρα που λειτουργούν ωστόσο σαν σταγόνα στον ωκεανό, έστω κι αν πρόσκαιρα ευνοούν χιλιάδες φτωχούς. Σε μια εποχή που οι μεγαλοστομίες για μετατροπή της Ελλάδας σε ενεργειακό κόμβο περισσεύουν και τα γεωτρύπανα σε Δυτική Ελλάδα και Κρητικό υπόσχονται ένα μέλλον πλούσιο σε μαύρο χρυσό, η πτώση των εισοδημάτων και η ιδιωτικοποίηση/απολιγνιτοποίηση της παραγωγής ενέργειας αποδεικνύονται μόνιμη πηγή ενεργειακής φτώχειας και κοινωνικής οπισθοδρόμησης.

Λεζάντα για φωτό 11:

Η μείωση των μισθών και η ιδιωτικοποίηση/απολιγνιτοποίηση της παραγωγής ενέργειας στην Ελλάδα αποδεικνύονται μόνιμη πηγή ενεργειακής φτώχειας και κοινωνικής οπισθοδρόμησης.

Μότο

Δεν είναι μόνο στη χώρα μας που η μετάβαση στη λεγόμενη μετα-λιγνιτική εποχή τίναξε τα τιμολόγια στα ύψη. Το ίδιο συνέβη σε όλη την Ευρώπη.

Μότο

Στην Ελλάδα τα τελευταία 15 χρόνια, η τιμή του ηλεκτρικού ρεύματος τριπλασιάστηκε, με κύριο κι όχι αποκλειστικό ελκυστήριο ανόδου των τιμών στους λογαριασμούς το ETMEAP που είναι το χρηματοδοτικό εργαλείο επιδότησης των ανανεώσιμων πηγών από τους καταναλωτές.

¹⁰ Βλάχος, Θ., Ρούμπος, Χρ. & Αντζουλάτος Β. (2019), Η αναγκαιότητα διατήρησης του λιγνίτη στο μείγμα καυσίμων της χώρας, Σύνδεσμος Μεταλλευτικών Επιχειρήσεων, newsletter – ηλεκτρονική ενημέρωση [τελευταία πρόσβαση: 24.2.2019]

¹¹ Βαταβάλη Φ. & Χατζηκωνσταντίνου Ε. (2018), Γεωγραφίες της ενεργειακής φτώχειας στην Αθήνα της κρίσης, Εκδ. angelus novis.

Κυκλοφορεί από τις

■ ΜΕΤΑΜΕΣΟΝΥΚΤΙΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

**ΕΓΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΣΤΑ ΜΕΣΑ
MEDIA LITERACY
ΣΕ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ**

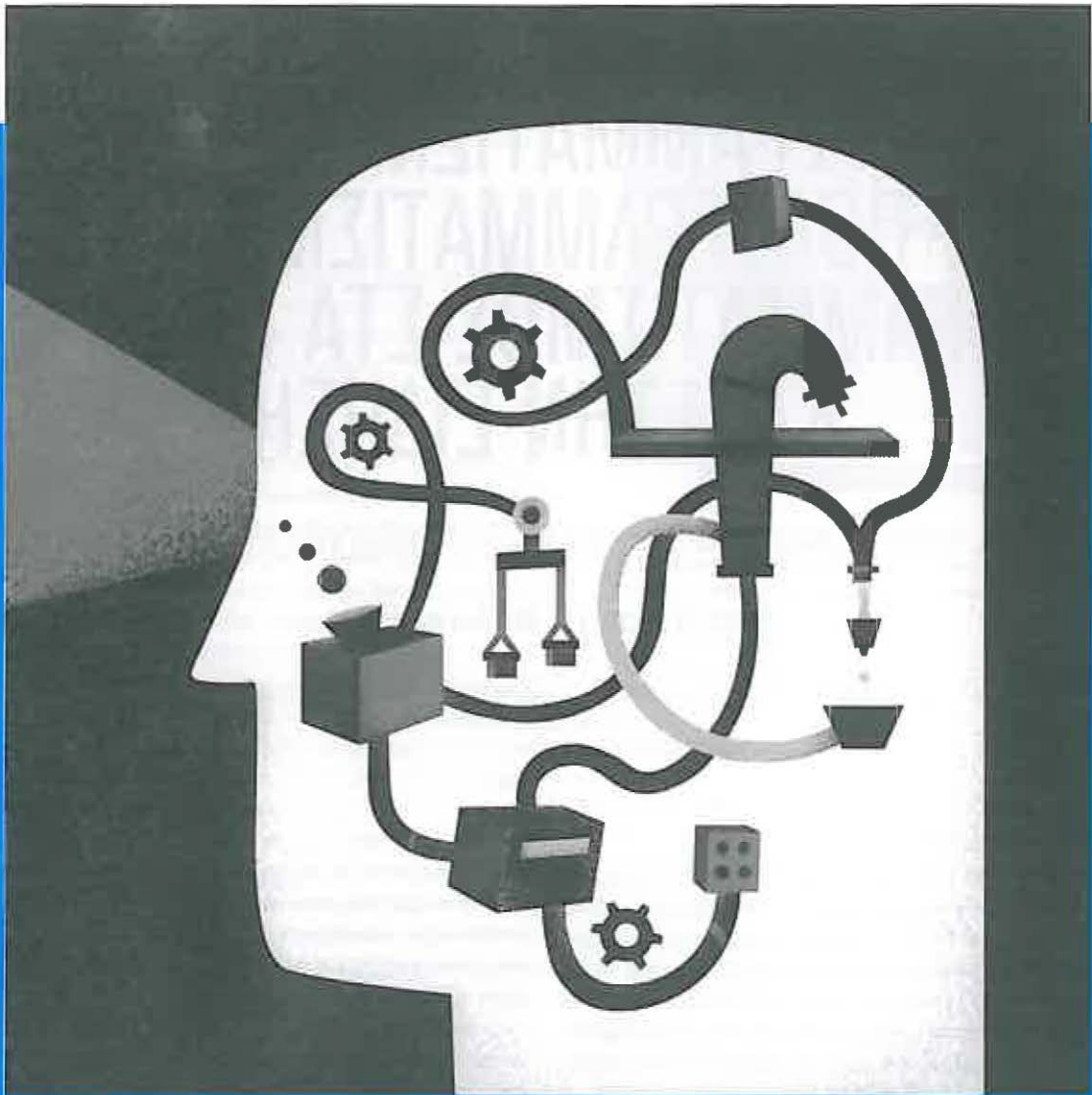
Επιμέλεια:
**ΣΟΦΙΑ ΙΩΡΔΑΝΙΔΟΥ, ΣΟΦΙΑ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ,
ΑΓΝΑ ΒΑΣΣΑΜΙΔΟΥ**

*Μια διερεύνηση της έννοιας και της λειτουργίας της
Media Literacy στα μέσα μαζικής ενημέρωσης*

**ΜΕΤΑΜΕΣΟΝΥΚΤΙΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ADVANCED MEDIA INSTITUTE**

προτάσεις ανάγνωσης

Εγγραμματισμός στα Μέσα

Ο καταγισμός ειδήσεων, μηνυμάτων και πληροφοριών σε ένα τεχνολογικό περιβάλλον που αλλάζει ασταμάτητα μεταβάλλει άρδην το τοπίο της ενημέρωσης, επιτρέποντας να ανθίσουν μαζί με τα λουλούδια και... πολλά άνθη του κακού. Σε αυτό το ρευστό τοπίο ο εγγραμματισμός στα Μέσα μετατρέπεται σε κατεπείγουσα προτεραιότητα. Όχι μόνο για να ξεχωρίσει η ήρα της παραπληροφόρησης από το σιτάρι της δημοσιογραφίας, αλλά γιατί αποδεδειγμένα πλέον σε κίνδυνο τίθενται διαδικασίες όπως οι εκλογές, ενώ απειλούνται φαινόμενα μαζικής αποχαύνωσης παιδιών, εφήβων κι όχι μόνο.

Στις επόμενες σελίδες αναλυτές κι ερευνητές με μακρόχρονη και πολυεπίπεδη ενασχόληση, τόσο στη θεωρία όσο και στην πράξη, διερευνούν τις αιτίες και τις εκφάνσεις του θέματος και προτείνουν λύσεις για τον αναγκαίο εγγραμματισμό στα Μέσα της κοινωνίας.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ, ΠΟΛΥΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΙ, ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΙΔΗΣΗ

Όροι, ορισμοί και εννοιολογικές αποσαφηνίσεις υπό το πρίσμα ενός σύγχρονου σχολείου

ΤΗΣ **Λίνας Π. Βαλσαμίδου**

*M. Ed., M. A., M. Sc., υποψ. Διδάκτωρ, Επικοινωνία και Νέα Δημοσιογραφία - ΑΠΚΥ,
Advanced Media Institute*

Γραμματισμός

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ, Ο ΟΡΟΣ «γραμματισμός»¹ (literacy) περιλαμβάνει συνυποδηλώσεις όχι μόνο ως προς την ικανότητα της ανάγνωσης και της γραφής, αλλά επίσης και της ευχέρειας (Bawden, 2001 στο Malik et al., 2013). Ο «γραμματισμός», εκκινώντας στον 20ό αιώνα από το πεδίο της εκπαίδευσης και εκτεινόμενος ακολούθως σε άλλους τομείς (Rosenbaum et al., 2008), χρησιμοποιήθηκε ως μεταφορά που αναφερόταν σε ένα βασικό επίπεδο ικανοτήτων και δεξιοτήτων απαραίτητων για συμμετοχή (Hobbs & Frost, 2003 στο Malik et al., 2013). Όπως ακριβώς το να γνωρίζει κανείς να διαβάζει και να γράφει είναι προαπαιτούμενο για να μπορεί να καταναλώσει το σύμπαν των πληροφοριών που είναι αποθηκευμένο σε γραπτή μορφή και να παράγει πληροφορίες που προστίθενται σε αυτό το σώμα πληροφοριών, οι διαφορετικοί «τύποι» «γραμματισμών» είναι

ονόματα που δίνονται σε βασικά επίπεδα ικανοτήτων και δεξιοτήτων, τα οποία θεωρούνται προαπαιτούμενα για τη συμμετοχή σε ένα συγκεκριμένο πεδίο – και οι αντίστοιχες «ελλείψεις γραμματισμών» (Bawden, 2001) αποτυπώνουν την ιδέα ότι «οι αγράμματοι μένουν απ' έξω» (Ohler, 2009 στο Malik et al., 2013:6)

Ο όρος «γραμματισμός» αναφέρεται όχι μόνο στην ικανότητα ενός ατόμου να γράφει και να διαβάζει, αλλά αφορά κυρίως τη δυνατότητά του να λειτουργεί αποτελεσματικά σε διάφορα περιβάλλοντα και καταστάσεις επικοινωνίας, χρησιμοποιώντας κείμενα γραπτού και προφορικού λόγου, όπως και μη γλωσσικά κείμενα, λόγου χάρη χάρτες, εικόνες, σχεδιαγράμματα κ.λπ. Τόσο το περιεχόμενο όσο και ο κοινωνικός χαρακτήρας του γραμματισμού σχετίζονται πάντοτε με το εκπαιδευτικό σύστημα κάθε χώρας και θέτουν έντονα πολιτικά και ιδεολογικά ζητήματα. Η μεγάλη συζήτηση που γίνεται για τον «νέο γραμματισμό», αφορά πλέον την «εποχή της πληροφορίας» και τη δυνατότητα που αυτή δίνει στον σύγχρονο άνθρωπο να έχει στη διάθεσή του πλούσιες σε πληροφοριακό περιεχόμενο ηλεκτρονικές πηγές (Κυρίδης κ.ά., 2005:187).

Στη νέα τεχνολογικά πολυτροπική κοινωνία, με τις όλο και πιο έντονες τεχνολογικές εξελίξεις, η ανάμειξη των τρόπων για την καταγραφή της ανθρώπινης σκέψης και των συναισθημάτων δεν έχει προηγούμενο, ενώ οι τρόποι αυτοί είναι διαθέσιμοι στα παιδιά, όπως διαθέσιμα είναι όλο και περισσότερα νέα Μέσα, καθώς η

1 Ο όρος Literacy έχει μεταφραστεί στα ελληνικά ως γραμματισμός, εγγραμματισμός, αλφαριθμητισμός, παιδεία κ.λπ. Μεταφράζουμε και αποδίδουμε τον όρο Literacy ως Γραμματισμό, διότι προέρχεται από το λατινικό *littera* που σημαίνει «γράμμα», και μάλιστα, όπως αναφέρει ο Weeks (2003), όχι ένα γράμμα που είναι σκαλισμένο μόνιμα σε ξύλο ή πέτρα, αλλά ένα γράμμα που έχει μοντζουρωθεί (πρώμη έννοια του *littera*) σε έναν πάπυρο ή καμβά. Έτσι, ακόμα και στις πρώτες του καταβολές, ο γραμματισμός περιείχε μια όψη εικονιστική/οπτική και εφήμερη/προσωρινή. «Το γεγονός ότι η ίδια η έννοια *littera*-γράμμα συνεπάγεται ευελιξία στη μορφή και το περιεχόμενο, υπονοεί έναν ευρύτερο ορισμό του γραμματισμού» (Weeks, 2003: 39).

ευκολία στη χρήση τους, τους επιτρέπει να έχουν πρόσβαση είτε από το σπίτι είτε από το σχολείο (Κυρίδης κ.ά., 2005).

Πολυγραμματισμοί

Ο γραμματισμός στα Μέσα (media literacy) αποτελεί μια «ομπρέλα» κάτω από την οποία συνυπάρχουν διάφορες μορφές γραμματισμού (Buckingham, 2007), όπως ο οπτικός, ο κινηματογραφικός, ο τηλεοπτικός, ο πληροφοριακός, στο πλαίσιο της έννοιας των «πολυγραμματισμών» (multiliteracies). Την έννοια του γραμματισμού στα Μέσα εισήγαγαν οι υποστηρικτές των Σπουδών Νέου Γραμματισμού (New Literacy Studies) για να αναφερθούν αφενός στην κοινωνική ποικιλομορφία των σύγχρονων μορφών γραμματισμού και αφετέρου στο γεγονός ότι τα νέα Μέσα επικοινωνίας έχουν ως προϋπόθεση «νέες μορφές πολιτισμικής και επικοινωνιακής ικανότητας» (Tyner, 1998· Core & Kalantzis, 2000 στο Buckingham, 2007:13 & 2008:85). Οι συγγραφείς της έννοιας των πολυγραμματισμών ισχυρίζονται πως οι «νέες» μορφές γραμματισμού που απαιτούνται για τα σύγχρονα ΜΜΕ είναι εξίσου σημαντικές με τον «παλιό» γραμματισμό για την έντυπη επικοινωνία, μια που δεν υπάρχει αμφιβολία πως «η επικοινωνία περιλαμβάνει σχεδόν πάντα έναν συνδυασμό διαφορετικών τρόπων, οπτικών και λεκτικών» (Buckingham, 2008:85). Η ανάπτυξη των νέων Μέσων επικοινωνίας, έχει αναδιαμορφώσει ριζικά τον τρόπο που χρησιμοποιούμε τη γλώσσα, ενώ ο γραμματισμός είναι αναγκαστικά και αναπόφευκτα γραμματισμός στα πολυμέσα.

Ο όρος «πολυγραμματισμοί» υποδηλώνει «την τεράστια ποικιλία των μορφών κειμένου που μπορούμε να έχουμε σε μια κοινωνία ως αποτέλεσμα αφενός της εξέλιξης της τεχνολογίας της πληροφορίας και των πολυμέσων και αφετέρου ως αποτέλεσμα του γεγονότος ότι οι σημερινές κοινωνίες είναι πολύγλωσσες και πολυπολιτισμικές» (Κυρίδης κ.ά., 2005:189-190). Ο όρος, συγκεκριμένα, δίνει έμφαση στην τριβή των διδασκόμενων με κείμενα και είδη λόγου από ένα ευρύ φάσμα Μέσων και πολιτισμικών πηγών, μέσω της οποίας οι διδασκόμενοι/ες αναπτύσσουν μια κριτική μεταγλώσσα τόσο για να μιλούν, όσο και για να καταλαβαίνουν την πολιτισμική δύναμη των κειμένων, όπως και των συναφών κοινωνικών πρακτικών.

Γραμματισμός στα Μέσα

Ο «γραμματισμός στα Μέσα» αναφέρεται «στις γνώσεις, στις δεξιότητες και στις ικανότητες που απαιτούνται για τη χρήση και την ερμηνεία των ΜΜΕ» (Buckingham, 2008: 86). Διαθέτει πολλούς ορισμούς,

Η διεξόδυση των νέων Μέσων στη σχολική καθημερινότητα και τη μαθησιακή διαδικασία απαιτεί την απόκτηση νέων γνώσεων, την καλλιέργεια νέων δεξιοτήτων και στάσεων, συνεπώς οδηγεί στην ανάδυση ενός νέου Επιστημονικού Υποδείγματος (paradigm shift) στη Διδακτική και Παιδαγωγική Επιστήμη.

που όμως όλοι συγκλίνουν στην απόκτηση κριτικής στάσης απέναντι στα μηνύματα των Μέσων. Ο γραμματισμός στα Μέσα μπορεί ευρέως να οριστεί ως «η ικανότητα της πρόσβασης, ανάλυσης, εκτίμησης, αξιολόγησης και επικοινωνίας» μιας ποικιλίας μηνυμάτων των Μέσων με πρόταγμα τις δεξιότητες της κριτικής ανάλυσης και σύνθεσης με τη χρήση οπτικοακουστικών κειμένων, εργαλείων και τεχνολογιών (Aufderheide & Firestone, 1993:8 στο Hobbs, 2007:59).

Ο γραμματισμός στα ΜΜΕ «είναι η ικανότητα της πρόσβασης, κατανόησης και δημιουργίας μορφών επικοινωνίας εντός μιας ποικιλίας πλαισίων», όπου η πρόσβαση περιλαμβάνει τις απαιτούμενες δεξιότητες και ικανότητες ώστε να ανακαλύψει κάποιος/α τα περιεχόμενα των Μέσων, χρησιμοποιώντας τις διαθέσιμες τεχνολογίες και το αντίστοιχο λογισμικό. Η κατανόηση περιλαμβάνει την ικανότητα αποκωδικοποίησης ή ερμηνείας των περιεχομένων των Μέσων, τη γνώση των διαδικασιών παραγωγής, την ικανότητα της κριτικής των Μέσων, ενώ η δημιουργία περιλαμβάνει την ικανότητα της χρήσης των Μέσων επικοινωνίας για την κατασκευή και την επικοινωνία μηνυμάτων είτε για λόγους αυτοέκφρασης είτε για λόγους επιρροής και αλληλεπίδρασης με τους άλλους (Buckingham, 2007:14).

Ο γραμματισμός στα Μέσα οικοδομεί πάνω στα θεμέλια του παραδοσιακού γραμματισμού και προσφέρει νέες μορφές ανάγνωσης και γραφής. Ενισχύει τους ανθρώπους «να σκέφτονται και να πράττουν κριτικά,

να επικοινωνούν αποτελεσματικά και να είναι ενεργοί πολίτες» (Mihailidis, 2018:376). Οι κεντρικές έννοιες και τα ερωτήματα-κλειδιά που διαμορφώνονται στον

γραμματισμό στα Μέσα, παρέχονται από το Κέντρο για τον Γραμματισμό στα Μέσα (Center for Media Literacy) (εικ. 1):

ΕΙΚΟΝΑ 1: Κεντρικές έννοιες και ερωτήματα-κλειδιά για τον Γραμματισμό στα Μέσα (Πηγή: <http://www.medialit.org/reading-room/five-key-questions-form-foundation-media-inquiry>. Mihailidis, 2018:377)

Λέξη-κλειδί	Πέντε Βασικές Έννοιες	Πέντε Ερωτήσεις Κλειδιά
#1. Πατρότητα δημιουργού	Όλα τα μηνύματα των Μέσων είναι «κατασκευασμένα».	Ποιος δημιούργησε αυτό το μήνυμα;
#2. Μορφότυπο	Τα μηνύματα των Μέσων έχουν κατασκευαστεί χρησιμοποιώντας μια δημιουργική γλώσσα με τους δικούς της κανόνες.	Ποιες δημιουργικές τεχνικές χρησιμοποιούνται για να ελκίσουν την προσοχή μου;
#3. Κοινό	Διαφορετικοί άνθρωποι βιώνουν διαφορετικά το ίδιο μήνυμα των Μέσων.	Πώς θα μπορούσαν διαφορετικοί άνθρωποι να αντιληφθούν αυτό το μήνυμα διαφορετικά από εμένα;
#4. Περιεχόμενο	Τα Μέσα έχουν ενσωματωμένες αξίες και οπτικές.	Τι τρόποι ζωής, αξίες και οπτικές αναπαριστώνται ή παραλείπονται από αυτό το μήνυμα;
#5. Σκοπός	Τα περισσότερα Μέσα έχουν οργανωθεί κατά τρόπο που να έχουν κέρδος και/ή ισχύ.	Γιατί αποστέλλεται αυτό το μήνυμα;

Ειδησεογραφικός Γραμματισμός

Ο γραμματισμός στην είδηση ή ειδησεογραφικός γραμματισμός (news literacy) θεωρείται υποσύνολο του γραμματισμού στα Μέσα και οι κεντρικές του έννοιες αναπτύχθηκαν εντός του κινήματος του γραμματισμού στα Μέσα, όπως εφαρμόζονται άμεσα στις ειδήσεις. «Υπό αυτή την έννοια, οι ειδήσεις υιοθετούν μια παραδοσιακή φόρμα για την πληροφόρηση των πολιτών σχετικά με τις τρέχουσες υποθέσεις και τα κοινωνικά ζητήματα που αφορούν τη συνειδητοποίηση, τη δέσμευση και τη συμμετοχή στις τοπικές δημοκρατικές διαδικασίες. Το αποτέλεσμα είναι μια εστίαση στον τρόπο με τον οποίο η κατανόηση, η αξιολόγηση,

που δημιουργούνται σε διάφορες πλατφόρμες Μέσων (Panagiotou & Theodosiadou).

Ο ειδησεογραφικός γραμματισμός, ωστόσο, δεν αφορά την ανάλυση των μηνυμάτων, αλλά την επίγνωση του γιατί αυτά τα μηνύματα βρίσκονται στη συγκεκριμένη θέση. Μπορεί να θεωρηθεί ως η ικανότητα του ατόμου να χρησιμοποιεί και να αξιολογεί κριτικά την ειδησεογραφική πηγή και να αποτιμά την αξιοπιστία της πληροφορίας, ενώ ανταποκρίνεται στην αυξανόμενη πρόκληση που αφορά τη διασφάλιση ότι οι νέοι λαμβάνουν τις πληροφορίες που χρειάζεται ώστε να γίνουν καλά πληροφορημένοι πολίτες και ψηφοφόροι στον 21ο αιώνα (Panagiotou & Theodosiadou).

Η ενσωμάτωση των ειδήσεων και των τρεχόντων γεγονότων στη διδασκαλία από το Νηπιαγωγείο έως το Λύκειο έχει αποκτήσει νέα σημασία και σημαντικότητα στην ψηφιακή εποχή, καθώς οι μαθητές/τριες καλούνται συχνά - τόσο σε εκπαιδευτικά πλαίσια όσο και στην προσωπική τους ζωή, αλλά και στο σπίτι τους - να έχουν πρόσβαση, να αναλύουν, να δημιουργούν, να αντανακλούν και να ενεργούν σε ποικίλες και διαφορετικές πληροφορίες και σε πολλαπλές μηντιακές μορφές (NAMLE, 2007; Hobbs, 2011 στο Moore, 2013:326).

Η ανάπτυξη των νέων Μέσων επικοινωνίας έχει αναδιαμορφώσει ριζικά τον τρόπο που χρησιμοποιούμε τη γλώσσα, ενώ ο γραμματισμός είναι αναγκαστικά και αναπόφευκτα γραμματισμός στα πολυμέσα.

η ανάλυση και η παραγωγή των ειδήσεων μπορούν να βοηθήσουν ώστε να ενταχθούν καλύτερες στρατηγικές διδασκαλίας και μάθησης, που αποσκοπούν σε περισσότερο ενδυναμωμένους, ανεκτικούς, ενήμερους, και ενεργούς συμμετέχοντες στην δημοκρατία των πολιτών του 21ου αιώνα» (Mihailidis, 2011:4 στο Mihailidis, 2016:12). Ο ειδησεογραφικός γραμματισμός αποτελεί ένα νέο είδος γραμματισμού, που έχει τις ρίζες του στον πραγματικό κόσμο της στιγμιαίας πληροφορίας, της παγκόσμιας αλληλεπίδρασης και των μηνυμάτων

Αναδυόμενοι Γραμματισμοί και Σύγχρονο Σχολείο

Το σχολείο σήμερα καλείται να παρέχει συστηματική εκπαίδευση, ώστε να βοηθήσει τους νέους ανθρώπους να αναπτύξουν το επίπεδο και τα είδη του γραμματισμού/των γραμματισμών που είναι πλέον αναγκαία τόσο για το παρόν όσο και για το μέλλον, για τη ζωή τους ως μαθητών, αλλά και για τη ζωή τους ως μελλοντικών ενεργών πολιτών. Όμως, όσο πιο πολύπλοκη γίνεται η επικοινωνία σε μια κοινωνία, όσο πιο πολύμορφα είναι τα κείμενα που παράγονται στο πλαίσιο της λειτουργίας των θεσμών της και όσο πιο ισχυρές γίνονται οι πιέσεις και οι απαιτήσεις στην αγορά εργασίας, τόσο αυξάνονται οι απαιτήσεις για την εκπαίδευση

σε είδη γραμματισμού. Αυτός λοιπόν είναι και ο βασικός σκοπός του σχολείου, το οποίο καλείται να βοηθήσει τους νέους ανθρώπους να αναπτύξουν το επίπεδο και τα είδη γραμματισμού που απαιτεί η κοινωνία τους για το παρόν και το μέλλον (Μητσικοπούλου, 2001).

Η διείσδυση των νέων Μέσων στη σχολική καθημερινότητα και τη μαθησιακή διαδικασία απαιτεί την απόκτηση νέων γνώσεων, την καλλιέργεια νέων δεξιοτήτων και στάσεων, συνεπώς οδηγεί στην ανάδυση ενός νέου Επιστημονικού Υποδείγματος (paradigm shift) στη Διδακτική και Παιδαγωγική Επιστήμη. Η Εκπαίδευση στα Μέσα (media education) στο σχολείο, το «όχημα» του γραμματισμού στα Μέσα, στη σημερινή ψηφιακή εποχή στοχεύει στην ενίσχυση των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των στάσεων των μαθητών/τριών στις αναδυόμενες νέες συνθήκες ενός υπερ-επικοινωνιακού κόσμου (Ιορδανίδου & Παπαδημητρίου, 2017).

Οι μαθητές/τριες, σήμερα περισσότερο από ποτέ, έχουν ανάγκη να μάθουν πώς να βγάζουν νόημα μέσα από την εισβολή των πληροφοριών, ώστε να αναλάβουν την ευθύνη της δικής τους ζωής (Craggs, 2003). Αν θέλουμε σοβαρά να εφοδιάσουμε τα παιδιά για τις

«ευθύνες του να είναι κανείς πολίτης», δεν θα πρέπει να αφήσουμε στην τύχη την εκπαίδευση για τη δημοκρατία, μια που οι μαθητές/τριες, όταν ενηλικιωθούν, θα στηρίζονται πάρα πολύ στα Μέσα για πληροφορίες και ο «έλεγχος του Μέσου που ενημερώνει τους ανθρώπους είναι η βάση της πολιτικής εξουσίας» (Masterman, 1985 στο Craggs, 2003:29). Η εκπαίδευση στα Μέσα επικοινωνίας απευθύνεται σε όλες τις ηλικίες, ανήκει στα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα και συμβάλλει στην εγκαθίδρυση και τη διατήρηση της Δημοκρατίας (Κούρτη, 2008).

Κατά συνέπεια, στον σημερινό υπερ-επικοινωνιακό κόσμο, που κατακλύζεται από άφθονη, ανεξέλεγκτη πληροφορία αλλά και παραποιημένη/ψευδή είδηση, δεν αρκεί ένας μαθητής/μία μαθήτρια να διδαχθεί στο σχολείο απλά τα εγκύκλια μαθήματα. Διαφαίνεται, όλο και πιο επιτακτικά, η ανάγκη το σύγχρονο σχολείο να ανοίξει τις «πύλες» του στους αναδυόμενους μηντιακούς γραμματισμούς και να «οπλίσει» τους/τις μαθητές/τριες με δεξιότητες και ικανότητες απολύτως απαραίτητες για τη ζωή τους ως μελλοντικών ενεργών πολιτών, με σκοπό την ενίσχυση των δημοκρατικών κοινωνιών του 21ου αιώνα.

Αναφορές

- Aufderheide, P. & Firestone, C. (1993), *Media literacy: National leadership conference: Report*. Washington, D.C.: Aspen Institute.
- Bawden, D. (2001), *Information and digital literacies: A review of concepts*, *Journal of Documentation*, 57(2), 218-259.
- Buckingham, D. (2007), *Μορφές αλφαριθμητισμού στα ψηφιακά μέσα: Επανεξετάζοντας την εκπαίδευση στα μέσα επικοινωνίας στην εποχή του διαδικτύου. Ζητήματα επικοινωνίας, Αφιέρωμα: Αγωγή και Εκπαίδευση στα Μέσα Επικοινωνίας*, 6, 13-29, Αθήνα: Καστανιώτης.
- Buckingham D. (2008), *Εκπαίδευση στα ΜΜΕ Αλφαριθμητισμός: μάθηση και σύγχρονη κουλτούρα*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Cope, B. & Kalantzis, M. (2000) (επιμ.), *Multiliteracies: Literacy Learning and the Design of Social Futures*, London: Routledge.
- Craggs, C. E. (2003), *Εκπαίδευση για τα Μέσα στο Δημοτικό Σχολείο*, μτφρ.: Ε. Τσιλιγκου, Θεσσαλονίκη: Κώδικας.
- Hobbs, R. (2007), *Η ενσωμάτωση του αλφαριθμητισμού στα μέσα επικοινωνίας στη μέση εκπαίδευση. Ζητήματα επικοινωνίας, Αφιέρωμα: Αγωγή και Εκπαίδευση στα Μέσα Επικοινωνίας*, 6, 59-72, Αθήνα: Καστανιώτης.
- Hobbs, R. (2011), *Digital and Media Literacy: Connecting Culture and Classroom*, Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Hobbs, R., & Frost, R. (2003), *Measuring the acquisition of media literacy skills*, *Reading Research Quarterly*, 38(3), 330-355.
- Ιορδανίδου, Σ. & Παπαδημητρίου, Σ. (2017), «Εκπαίδευση στα Μέσα» και «Ψηφιακός Εγγραμματισμός»: Διερευνώντας τη Συγχώνευση του Πεδίου της Επικοινωνίας και των Μέσων ενημέρωσης με τις Επιστήμες της Αγωγής. *Θεωρητικό Πλαίσιο και Ανάπτυξη Προγράμματος Σπουδών*. Στο Α. Θ. Κοντάκος & Π. Ι. Σταμάτης (επιμ.), *Επικοινωνία και Εκπαίδευση*, τ. 2, *Θεωρίες και Μοντέλα επικοινωνίας στην Εκπαίδευση*, 139-175. Αθήνα: Διάδραση.
- Κούρτη, Ε. (2008), *Αγωγή και Εκπαίδευση στα Μέσα Επικοινωνίας (Πρόλογος). Ζητήματα επικοινωνίας, Αφιέρωμα: Αγωγή και Εκπαίδευση στα Μέσα Επικοινωνίας*, 6, 5-12, Αθήνα: Καστανιώτης.
- Κυρίδης, Α., Δρόσος, Β. Ντίνας, Κ. (2005), *Η πληροφοριακή-επικοινωνιακή τεχνολογία στην προσχολική και πρωτοσχολική εκπαίδευση*, Αθήνα: Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός.
- Malik, M., Cortesi, S. & Gasser, U. (2013), *The Challenges of Defining "News Literacy", USA: Berkman. The Berkman Center for Internet & Society at Harvard University.*
- Masterman, L. (1985), *Teaching the Media*, London: Comedia.
- Μητσικοπούλου, Β. (2001), *Γραμματισμός, στο Χριστίδης Α.-Φ. (επιμ.), Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός για τη γλώσσα, Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.*
- Mihailidis, P. (2018), *Γραμματισμοί στα Μέσα που προάγουν την ιδιότητα του πολίτη. Επανεφευρίσκοντας τη Δέσμευση για την Κοινωνική Προθετικότητα (μετάφραση Α. Π. Βαλαμίδου)*, στο Σ. Ιορδανίδου, Σ. Παπαδημητρίου, Α. Βαλαμίδου (επιμ.), *Εγγραμματισμός στα Μέσα Media Literacy. Σε αναζήτηση της έννοιας και της λειτουργίας της*, 371-394. Αθήνα: Μεταμεσονύκτιες εκδόσεις & Advanced Media Institute.
- Mihailidis, P. (2016), *Exploring News Literacy: Preparing future journalists—and citizens—for engagement in global digital culture*, *Journalism Education*, 5(1), 10-13.
- Mihailidis, P. (ed.) (2011), *News Literacy: Global Perspectives for the Newsroom and the Classroom*, New York: Peter Lang.
- Moore, D. C. (2013), *Bringing the World to School: Integrating News and Media Literacy in Elementary Classrooms*, *Journal of Media Literacy Education*, 5(1), 326-336. <https://digitalcommons.uri.edu/jmle/vol5/iss1/5>
- National Association of Media Literacy Education (NAMLE), 2007, *Core Principles of Media Literacy Education in the United States*. <https://namle.net/publications/core-principles/>
- Ohler, J. (2009), *Orchestrating the media collage*, *Educational Leadership*, 66(6), 8-13.
- Panagiotou, N. & Theodosiadou, S. (χ.χ.) *News literacy: Learning about the world*. <http://users.auth.gr/npanagiotou/articles/News%20Literacy%20Learning%20About%20the%20World.pdf>
- Rosenbaum, J. E., Beentjes, J. W. J., & Konig, R. P. (2008), *Mapping media literacy: Key concepts and future directions*, στο C. S. Beck (επιμ.), *Communication Yearbook 32*, 312-353, New York: Routledge.
- Tyner, K. (1998), *Literacy in a Digital World*, Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Weeks, P. (2003), *Old Literacies, New Literacies, Media Literacies, Visual Literacies, Techno Literacies and Multi-Literacies: How Many Literacies Does It Take to Change a Light Bulb?*, *Alberta Voices*, 1(1):38-40.

ΚΑΛΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΟΥ 21ΟΥ ΑΙΩΝΑ

Στόχος είναι να επιτευχθεί όχι απλώς η πρόσβαση και οι δεξιότητες για τη χρήση των Μέσων, αλλά η ανάπτυξη δυνατοτήτων κριτικής κατανόησης των περιεχομένων τους.

ΤΗΣ **Σοφίας Παπαδημητρίου**

Εκπαιδευτική Ραδιοτηλεόραση, ΑΜΙ

Εγγραμματισμός στα Μέσα (Media Literacy)

ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ της Κομισιόν, ο εγγραμματισμός στα Μέσα (Media Literacy) αποτελεί «την ικανότητα της πρόσβασης, της κατανόησης και της κριτικής αξιολόγησης διαφορετικών πτυχών των Μέσων και των περιεχομένων τους, καθώς και της δημιουργίας Μέσων σε διάφορα πλαίσια». Τα Μέσα Επικοινωνίας στην ψηφιακή εποχή προσφέρουν συνεχώς αυξανόμενες δυνατότητες για κριτική ανάλυση, ανταλλαγή και μοιρασμάιδων, γνώσεων και πληροφοριών σε εκπαιδευτικούς και μαθητές, συνεργασία μεταξύ σχολείων, άνοιγμα στην παγκόσμια εκπαιδευτική κοινότητα, ενεργό συμμετοχή στην παραγωγή της γνώσης και στην πρόσβαση στον παγκόσμιο ανοικτό ψηφιακό πλούτο των ιδεών και των καινοτομιών.

Οι διαρκείς εξελίξεις στο πεδίο των Μέσων επικοινωνίας, ιδιαίτερα η μετάβαση από τη μαζική στη δικτυακή επικοινωνία τροφοδοτεί τον μετασχηματισμό της μαθησιακής διαδικασίας. Τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης (ΜΚΔ) αποτελούν πλατφόρμες ανάδυσης, διαμόρφωσης και οργάνωσης της κοινωνικής και πολιτισμικής αλλαγής, οι οποίες οδηγούν σε νέες παιδαγωγικές προσεγγίσεις. Η διείσδυση των νέων Μέσων στη σχολική καθημερινότητα και τη μαθησιακή διαδικασία απαιτεί την απόκτηση νέων γνώσεων, την καλλιέργεια νέων δεξιοτήτων και στάσεων, συνεπώς οδηγεί στην ανάδυση ενός νέου κατά Kuhn (1962), Εκπαιδευτικού Παραδείγματος.

Η εκπαίδευση στα Μέσα αποτελεί ένα διεπιστημονικό αντικείμενο μελέτης, με το οποίο ασχολούνται

κοινωνιολόγοι, εκπαιδευτικοί, σκηνοθέτες, ψυχολόγοι και επικοινωνιολόγοι προκειμένου να καταστρώσουν οργανωμένα εκπαιδευτικά προγράμματα με σκοπό την καλλιέργεια των παρακάτω στάσεων και δεξιοτήτων (Ντάβου, 2007):

- κριτική στάση απέναντι σε κάθε είδους παραγωγή, όλων των Μέσων (κείμενα, άρθρα, βιβλία, οπτικό και ακουστικό υλικό),
- επιλογή εκείνων των πληροφοριών που αξίζουν επεξεργασία, από εκείνες που είναι άχρηστες ή περιττές,
- εμπάθυνση στο νόημα και τη σημασία των πληροφοριών (συμπεριλαμβανομένης και της προσωπικής σημασίας, δηλαδή του πόσο πραγματικά σημαντική είναι η πληροφορία για το ίδιο το άτομο, για τις ανάγκες και τις επιθυμίες του),
- συσχέτιση των πληροφοριών με τις γνώσεις που ήδη διαθέτει ο μαθητής και αξιολόγησή τους βάσει αυτών των γνώσεων,
- διερεύνηση της εγκυρότητας και της αξιοπιστίας των πληροφοριών,
- εμπιστοσύνη στην προσωπική κρίση και αποδοχή του πλουραλισμού των ιδεών.

Στόχος είναι να επιτευχθεί όχι απλώς η πρόσβαση και οι δεξιότητες για τη χρήση των Μέσων, αλλά η ανάπτυξη δυνατοτήτων κριτικής κατανόησης των περιεχομένων τους. Η εκπαίδευση στα Μέσα περιλαμβάνει δύο ευρείες στρατηγικές: την κριτική ανάλυση των κοινωνικών, οικονομικών και πολιτισμικών προεκτάσεων των Μέσων και τη δημιουργική παραγωγή (Buckingham, 2008). Ο Buckingham προτείνει ένα νέο παράδειγμα εκπαίδευσης στα Μέσα, το οποίο «δεν έχει ως αφετηρία την άποψη ότι τα Μέσα είναι οπωσδήποτε και αναπόφευκτα

επιβλαβή, ούτε ότι οι νέοι είναι απλώς παθητικά θύματα της επιρροής τους». Αντίθετα, υιοθετεί μια προσέγγιση εστιασμένη «στους μαθητές, με αφετηρία τις γνώσεις και τις εμπειρίες που οι νέοι έχουν ήδη από τα Μέσα» με στόχο να τους καταστήσει ικανούς να λαμβάνουν μόνοι τους σύνθετες αποφάσεις. Η εκπαίδευση στα Μέσα δεν θεωρείται τρόπος προστασίας, αλλά τρόπος προετοιμασίας των μαθητών, για να ανταποκριθούν στις προκλήσεις και τις δυνατότητες του ψηφιακού κόσμου που τους περιβάλλει. Η εκπαίδευση στα Μέσα (Media Education) κατά τον Buckingham (2008) είναι η διαδικασία διδασκαλίας και μάθησης για τα Μέσα, ενώ ο εγγραμματισμός στα Μέσα (Media Literacy) είναι το αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας, οι γνώσεις και οι δεξιότητες που αποκτούν οι εκπαιδευόμενοι.

Σε ένα κόσμο που κατακλύζεται από Μέσα, αναδύονται νέοι εγγραμματισμοί, όπως ο οπτικοακουστικός, ο ειδησεογραφικός, ο διαδικτυακός αλφαριθμητικός, η τηλεοπτική αγωγή. Η σύνδεσή τους με τη σχολική τάξη στοχεύει στην κριτική κατανόηση, την ανάπτυξη της αισθητικής και συναισθηματικής αγωγής των μαθητών και την υποστήριξη της ακαδημαϊκής και επαγγελματικής επικοινωνίας στο εύρος των δυνατοτήτων των νέων και παραδοσιακών Μέσων.

Καλές πρακτικές

Στο άρθρο θα παρουσιαστούν καλές πρακτικές στον ελληνικό χώρο, που συνδέονται με την εμφάνιση της καινοτομίας και εφαρμόζονται σε συγκεκριμένα εκπαιδευτικά πλαίσια ή έχουν τη δυνατότητα να επεκταθούν σε διαφορετικά εκπαιδευτικά πλαίσια και, τέλος, καλές πρακτικές που σηματοδοτούν τις νέες τάσεις και προκλήσεις της ψηφιακής εποχής.

Η δεύτερη γενιά της Εκπαιδευτικής Ραδιοτηλεόρασης

Η «Εκπαιδευτική Ραδιοτηλεόραση» αναλαμβάνοντας ενεργό ρόλο στη σύνδεση του σχολείου με τον μαθητή-δημιουργό/ερευνητή/πολίτη του κόσμου έχει περάσει στη δεύτερη γενιά (Εκπαιδευτική Τηλεόραση 2.0 - ET2.0), μεταβαίνοντας από τα παραδοσιακά μέσα στην ψηφιακή και δικτυωμένη εποχή, όπου «ο καθένας γίνεται Μέσο». Συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της οπτικοακουστικής παιδείας, δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να συνεργαστούν και να δημιουργήσουν νέα έργα, αξιοποιώντας εκπαιδευτικά βίντεο σε ψηφιακή μορφή, τα οποία προσφέρονται με ανοικτά πνευματικά δικαιώματα. Σημαντικό όχημα σε αυτήν την προσπάθεια αποτελεί ο δικτυακός τόπος www.edutv.gr, όπου οι επισκέπτες μπορούν να δουν τις ταινίες σε πραγματικό χρόνο (βίντεο

ροής - streaming) ή να τις «κατεβάσουν» στον υπολογιστή τους (βίντεο κατ' απαίτηση - video on demand) ή ακόμη να τις ενσωματώσουν σε Περιβάλλοντα Διαχείρισης Μάθησης (LMS).

Θεωρώντας ότι η γνώση είναι μια διαδικασία σε διαρκή εξέλιξη, η ET2.0 γίνεται μέρος και καταλύτης αυτής της διαδικασίας: μετασχηματίζεται σε μια πολυμεσική πλατφόρμα, συνδεδεμένη με τα ΜΚΔ και προσφέρει στις σχολικές ομάδες και κοινότητες το περιβάλλον και τα εργαλεία για να σχεδιάσουν και να πραγματοποιήσουν τα δικά τους πολυμεσικά έργα (User Generated Video-UGV). Οι μαθητές μπορούν να ξαναχρησιμοποιήσουν ψηφιακό

Η προβολή ταινιών μικρού μήκους που έχουν δημιουργήσει παιδιά και νέοι από την Ελλάδα και άλλες ευρωπαϊκές χώρες στην Ευρωπαϊκή Συνάντηση Νεανικής Οπτικοακουστικής Δημιουργίας Camera Zizania, παράλληλα με το Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου Ολυμπίας, αποτελεί μια από τις σπουδαιότερες καλές πρακτικές στο πεδίο του μηντιακού εγγραμματισμού.

περιεχόμενο, να σχεδιάσουν/ανεβάσουν/μοιραστούν τις δικές τους δημιουργίες. Στο πλαίσιο αυτό ανέπτυξε την ανοικτή πλατφόρμα νεανικής δημιουργίας, www.i-create.gr, προσφέροντας ένα περιβάλλον συνεργασίας, ανταλλαγής ιδεών και υλοποίησης των μαθητικών έργων. Έτσι, η ET2.0 συναντά την ψηφιακή γενιά στους δικούς της χώρους, γίνεται μέρος της κοινότητάς της (Τσακαρέστου & Παπαδημητρίου, 2011). Η πλατφόρμα i-create αξιολογήθηκε ανάμεσα στις 10 καλές πρακτικές για την εκπαίδευση και μάθηση 2.0, στο πλαίσιο της πρόσκλησης καινοτομικών πρωτοβουλιών νέων και καλών πρακτικών για την αξιοποίηση των διαδικτυακών εργαλείων και κοινοτήτων στον τομέα της εκπαίδευσης και της διά βίου μάθησης του Ερευνητικού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Επικοινωνίας του Τμήματος Επικοινωνίας και ΜΜΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών (Μάθηση 2.0, 2012).

Κριτική ανάλυση των Μέσων

Η μαθητική δράση ΒιντεοΜουσεία: Η Δική μας

Γνώμη & Διαγωνισμός Γραπτής Κριτικής αποτελεί συνέχεια του πανελλαδικού διαγωνισμού μαθητικών ταινιών μικρού μήκους ΒιντεοΜουσεία 2014. Ο διαγωνισμός έχει βραβευτεί από το Institute for Media Research and Media Education, ως ένα από τα 12 καλύτερα σχέδια δράσης για την Οπτικοακουστική Παιδεία στην Ευρώπη το 2011-13 (Καγρος, χ.χ.) και στοχεύει στη δημιουργία μικρών ντοκιμαντέρ από ομάδες μαθητών, οι οποίοι αντλούν ιδέες από το περιβάλλον, τη γειτονιά και την κουλτούρα τους, κρίνοντας τι αξίζει να διαφυλαχθεί στον χρόνο.

Κατά την εφαρμογή της μαθητικής δράσης, προβάλλονται οι 11 βραβευμένες ταινίες του διαγωνισμού ΒιντεοΜουσεία 2014 στο πλαίσιο ενός φεστιβάλ κινηματογράφου που διοργανώνεται από τα σχολεία. Σκοπός της δράσης είναι οι μαθητές να πάρουν μέρος σε μια δημιουργική συζήτηση για θέματα που τους αφορούν, αναπτύσσοντας επιχειρήματα και απόψεις, και να αναπτύξουν δεξιότητες οπτικοακουστικής παιδείας.

Η δράση καλλιεργεί μια σειρά από χαρακτηριστικά της ιδιαίτερης κουλτούρας ενός θεατή κινηματογραφικών ταινιών, όπως:

- την έννοια της κινηματογραφικής προβολής - παρακολούθηση ταινιών ανά ομάδες σε κανονική προβολή, σε σκοτεινή αίθουσα με οθόνη,

- την έννοια της ευρείας διανομής των ταινιών και της κοινής εμπειρίας που συνδέει πολύ διαφορετικά άτομα, σε σειρά προβολών των ίδιων ακριβώς ταινιών σε διαφορετικούς τόπους και σε κοινό θεατών με διαφορετικά τοπικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά,

- την εμπειρία συμμετοχής σε «φεστιβαλική προβολή», καθώς οι ταινίες που προβάλλονται δεν είναι ταινίες τρέχουσας εμπορικής κυκλοφορίας,

- την κριτική στάση κάθε θεατή, που εκφράζεται μέσα από την απονομή συμβολικών διακρίσεων κοινού,

- την ανάπτυξη κριτικού λόγου και τη διατύπωση επιχειρημάτων που προκύπτουν από την προσπάθεια αιτιολόγησης των επιλογών κάθε ομάδας θεατών.

Η συνάντηση νεανικής οπτικοακουστικής δημιουργίας Camera Zizanio

Στην Ευρωπαϊκή Συνάντηση Νεανικής Οπτικοακουστικής Δημιουργίας Camera Zizanio, προβάλλονται ταινίες μικρού μήκους που έχουν δημιουργήσει παιδιά και νέοι από την Ελλάδα και τις λοιπές ευρωπαϊκές

χώρες, οι οποίες έχουν υλοποιηθεί είτε στο πλαίσιο σχολικών δραστηριοτήτων είτε είναι αποτέλεσμα ατομικών πρωτοβουλιών, παράλληλα με το Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου Ολυμπίας. Οι μαθητές εκφράζονται μέσα από τις ταινίες τους και σχηματίζουν νέες πραγματικότητες.

Κατά τη διάρκεια του Φεστιβάλ, οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί συμμετέχουν ενεργητικά στα κινηματογραφικά εργαστήρια, στις κριτικές επιτροπές, στη συντακτική επιτροπή της εφημερίδας Ζιζάνιο, στις ραδιοφωνικές εκπομπές, στις κινηματογραφικές παραγωγές, στις τελετές έναρξης και λήξης και φυσικά στην παρακολούθηση των ταινιών, συμβάλλοντας σε μια ζωντανή και ενθουσιώδη κοινότητα με επίκεντρο την οπτικοακουστική δημιουργία.

Η 19η διοργάνωση της Camera Zizanio πραγματοποιήθηκε στον Πύργο Ηλείας παράλληλα με το 22ο Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου Ολυμπίας για παιδιά και νέους από τις 30 Νοεμβρίου έως τις 7 Δεκεμβρίου 2019.

Σε έναν κόσμο που κατακλύζεται από Μέσα, αναδύονται νέοι εγγραμματισμοί, όπως ο οπτικοακουστικός, ο ειδησεογραφικός, ο διαδικτυακός αλφαριθμητισμός, η τηλεοπτική αγωγή.

Προκλήσεις των νέων Μέσων

Αλληλένδετες τεχνολογικές και εκπαιδευτικές καινοτομίες τα τελευταία χρόνια κερδίζουν το ενδιαφέρον και τη ενεργό συμμετοχή της «Γενιάς Υ». Η έμφαση περνά από την «κατοχή γνώσεων» στην ικανότητα για παραγωγή και συν-δημιουργία γνώσης. Δημιουργούνται περιβάλλοντα συνεργασίας, συγγραφής, αφήγησης, διαλόγου, παραγωγής σκέψης, τα οποία

δημοσιεύονται και διαχέονται σε ηλεκτρονικές εφημερίδες, ενημερωτικούς ιστότοπους (Web-sites), κανάλια διαδικτυακής τηλεόρασης (Web-TV) και διαδικτυακού ραδιοφώνου (Web-Radio), ή εφαρμογές σε φορητές συσκευές (mobile apps).

Σύγχρονες τάσεις και συγχρόνως προκλήσεις της αξιοποίησης των νέων Μέσων αναδεικνύονται η ανάλυση σχέσεων, δεσμών και αλληλεπιδράσεων στα ΜΚΔ, το μοντέλο αντεστραμμένης διδασκαλίας Flipping Classrooms, τα Μαζικά Ανοικτά Εκπαιδευτικά Μαθήματα (MOOCs) και η ανάπτυξη αποθετηρίων Ανοικτών Εκπαιδευτικών Πόρων (OER).

Επίλογος

Τα εκπαιδευτικά συστήματα αντιμετωπίζουν σήμερα σημαντικές προκλήσεις ως προς την ποιότητα, αποτελε-

σματικότητα και δυνατότητα να εξασφαλίσουν ότι οι νέοι άνθρωποι μπορούν να αναπτύξουν το πλήρες φάσμα των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα.

Καθώς εργαζόμαστε και ζούμε σε έναν υπερ-συνδεδεμένο κόσμο, ο εγγραμματισμός στα Μέσα είναι μια ευκαιρία για νέους και ενήλικες να επεκτείνουν γνώσεις, αξίες και ένα ευρύτερο φάσμα δεξιοτήτων κριτικής σκέψης, διαχείρισης της επικοινωνίας και πληροφορίας, τεκμηρίωσης και δημιουργίας.

Οι Ευρωπαϊκές χώρες συντονίζουν και δημιουργούν συνέργειες μεταξύ οργανισμών, πανεπιστημίων, ινστιτούτων, ραδιοτηλεοπτικών φορέων, βιβλιοθηκών, εκδοτικών συγκροτημάτων και σχολείων, ώστε να επιτύχουν στόχους εγγραμματισμού στα Μέσα. Ευρωπαϊκά και εθνικά προγράμματα αναπτύσσουν δράσεις ως μέρος της στρατηγικής για τον εγγραμματισμό στα Μέσα και αντίστοιχες εφαρμογές για τον μετασχηματισμό της εκπαίδευσης.

Τα Μέσα επικοινωνίας φέρνουν αλλαγές στη σύγχρονη εκπαίδευση, με έμφαση στην κριτική και ενεργητική προσέγγιση, τη συνεργατική προσπάθεια, τους νέους τρόπους διάδρασης, το περιεχόμενο που δημιουργείται από εκπαιδευτικούς και μαθητές. Η εκπαίδευση στα Μέσα έχει ζωτική σημασία όχι μόνο για την καλλιέργεια κριτικής επίγνωσης και μηντιακών δεξιοτήτων, αλλά και για τη δημοκρατική διαδικασία εν γένει, με τη δημιουργία ενημερωμένων και ενεργών πολιτών (Ντάβου, 2011). Προσφέρει ερευνητικές, τεχνικές και κριτικές δεξιότητες, καθώς και γνώσεις και εννοιολογικά πλαίσια που απαιτούνται στις καθημερινές ζωές των ανθρώπων ως καταναλωτών, δημοκρατικών πολιτών, μελών οικογενειών και κοινοτήτων (Jenkins, 2013).

Ο εγγραμματισμός στα Μέσα προσφέρει τις κύριες δεξιότητες στον σημερινό, ψηφιακό, διασυνδεδεμένο κόσμο

των πολυπολιτισμικών κοινωνιών, συνεπώς είναι αναγκαίο να θεωρηθεί θεμελιώδης διάσταση της εκπαίδευσης. Οι νέες εκπαιδευτικές ανάγκες και προκλήσεις του 21ου αιώνα απαιτούν συστηματική επαγγελματική ανάπτυξη των

Τα Μέσα επικοινωνίας φέρνουν αλλαγές στη σύγχρονη εκπαίδευση, με έμφαση στην κριτική και ενεργητική προσέγγιση, τη συνεργατική προσπάθεια, τους νέους τρόπους διάδρασης, το περιεχόμενο που δημιουργείται από εκπαιδευτικούς και μαθητές.

διδασκόντων στο πεδίο. Το Εκπαιδευτικό Παράδειγμα που αναδύεται σταδιακά έχει κυρίαρχες αξίες τη συνεργασία, τον διάλογο, τη συμμετοχή, το μόρασμα, την κριτική ανάλυση, τη δημιουργικότητα και την ανοικτότητα, καταγράφει ήδη αποτελεσματικές διδακτικές παρεμβάσεις και επιτυχημένα μαθησιακά αποτελέσματα και συνδέει τα Μέσα με τον πολιτισμό, την κοινωνία και την εκπαίδευση.

Αναφορές

Buckingham D. (2008), *Εκπαίδευση στα ΜΜΕ Αλφαριθμητισμός, μάθηση και σύγχρονη κουλτούρα*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Conceicao Costa, Viktorija Car & Sofia Papadimitriou, (2017), Chapter 7/ Good practices and Emerging trends trends in Media and Information Literacy, στο: Divina Frau-Meigs, Irma Velez, Julieta Flores Michel (επιμ.), "Public Policies in Media and Information Literacy in Europe", Routledge. <https://www.routledge.com/Public-Policies-in-Media-and-Information-Literacy-in-Europe-Cross-Country/Frau-Meigs-Velez-Michel/p/book/9781138644373>

Camera Zizanio (χ.χ.). <https://camerazizanio.net/>

EUR-Lex, (χ.χ.), Communication on Media Literacy in the Digital Environment. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:am0004>.

European Association for Viewers' Interest & Danish Technological Institute, (χ.χ.), European Commission. [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2012\)0203/com_com\(2012\)0203_el.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2012)0203/com_com(2012)0203_el.pdf)

Jenkins, H. (2013), *From New Media Literacies to New Media Expertise*, στο: P. Fraser, & J. Wardle (επιμ.), *Current Perspectives in Media Education: Beyond the Manifesto* (σ. 110-127), New York: Palgrave Macmillan.

Ιορδανίδου, Σ. & Παπαδημητρίου, Σ. (2016), «Εκπαίδευση

στα Μέσα» και «Ψηφιακός Εγγραμματισμός: Διερευνώντας τη συσχέτιση του πεδίου της Επικοινωνίας και των Μέσων ενημέρωσης με τις Επιστήμες της Αγωγής. Θεωρητικό πλαίσιο και ανάπτυξη Προγράμματος Σπουδών», στο Α.Θ. Κοντάκος & Π.Ι. Σταμάτης (επιμ.), *Θεωρίες και Μοντέλα Επικοινωνίας στην Εκπαίδευση*, τόμος 2 της σειράς «Επικοινωνία και Εκπαίδευση». Αθήνα: Διάδραση.

Karpos (χ.χ.). Βιντεομουσεία. <http://www.karposontheweb.org/>
Kuhn, Th. (1981), *Η δομή των επιστημονικών επαναστάσεων*, Αθήνα: Σύγχρονα Θέματα.

Μάθηση 2.0, (2012). <http://mathisi20.gr/>

MEDEA awards, (χ.χ.). www.medeawards.com

Ντάβου, Μ. (2007), *Ζητήματα Επικοινωνίας. Αγωγή και εκπαίδευση στα Μέσα Επικοινωνίας* 6 (5-12).

Ντάβου, Μ. (2011), *Εκπαίδευση στα μέσα επικοινωνίας: Προσ μια κριτική αξιοποίηση των πληροφοριών*, Ημερίδα με θέμα: *Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και Εκπαίδευση* (σ. 8-13). Λευκωσία: ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ - ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ.

The Partnership for 21st Century Skills (P21), (χ.χ.). <http://www.p21.org/storage/documents/4csposter.pdf>

Τσακαρέστου, Μ. & Παπαδημητρίου, Σ. (2011). *Εκπαιδευτική Τηλεόραση 2.0: το Πείραμα της Ψηφιακής Μετάβασης*. Στο Λιοναράκης, Α. (Επιμ.) *6th International Conference in Open & Distance Learning - November 2011, PROCEEDINGS*. <http://icodl.open-el.gr/index.php/icodl/2011/paper/view/66> 24 January 2013

ΤΟ ΒΗΜΑ ΠΡΙΝ ΤΟΝ ΕΓΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟ ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Η πανταχού παρούσα κουλτούρα των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, παρά την κριτική που δέχθηκε για την παραμόρφωση των αξιών και των αναπαραστάσεων του κόσμου στον λαϊκό πολιτισμό, έφερε επιτακτικότερα την εκπαίδευση αντιμετώπιση με μορφές εγγραμματισμού που δεν μπορούν να εξαντλούνται στις έντυπες μορφές

ΤΟΥ **Βασίλη Πετρά**

Εκπαιδευτικός ΕΑΕ, απόφοιτος του ΜΠΣ «Επικοινωνία και Νέα Δημοσιογραφία» του ΑΠΚΥ, ερευνητής του Advanced Media Institute

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ, ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΣΕ και χρησιμοποιεί μια ποικιλία τεχνολογιών. Το μολύβι, ο μαυροπίνακας, ο χάρτης, τα όργανα των πειραμάτων της φυσικής, το φωτοαντιγραφικό μηχάνημα και φυσικά το βιβλίο ήταν και είναι τεχνολογία. Οι παραπάνω όμως εκπαιδευτικές τεχνολογίες, έχουν καταστεί σήμερα «αόρατες» λόγω της πολύχρονης, συνεχούς και σχεδόν καθολικής χρήσης τους, όπως συμβαίνει άλλωστε με όλες τις τεχνολογίες σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής (Bruce & Hogan, 1998). Αυτό δε σημαίνει βέβαια ότι δεν εγείρουν ακόμη και σήμερα προβληματισμούς και διενέξεις, όπως αυτές για παράδειγμα που αφορούν τα βιβλία: το περιεχόμενό τους, τη δωρεάν ή όχι διανομή τους, τον τρόπο αξιοποίησής τους (αποστήθιση του περιεχομένου τους ή κριτική μελέτη τους). Η έλευση της τηλεόρασης και οι θεωρίες για την παιδευτική της χρήση (ΜακΚου-έιλ, 2003), μαζί με άλλες τεχνολογίες όπως το κασετόφωνο, αργότερα το CD-player ή το βίντεο, συνέχισαν την έρευνα και τον προβληματισμό για την αξιοποίηση τεχνολογιών στις τάξεις. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η ίδρυση της εκπαιδευτικής τηλεόρασης ή η καθιέρωση συνοδευτικών CDs στα βιβλία για τη διδασκαλία των ξένων γλωσσών.

Σήμερα, η συζήτηση γύρω από ζητήματα που αφορούν την τεχνολογία και τη σχέση της με το σχολείο έχει αναθερμανθεί. Η τεχνολογική επανάσταση έφερε

στο προσκήνιο περισσότερο από ποτέ τον ρόλο Μέσων, όπως η τηλεόραση, η μουσική, το φιλμ ή η διαφήμιση, καθώς το διαδίκτυο απορρόφησε γρήγορα αυτές τις πολιτιστικές μορφές για να δημιουργήσει συνεχώς εξελισσόμενες κυβερνοχώρες και επέτρεψε να αναδυθούν νέες μορφές πολιτισμού και παιδαγωγικής. Η πανταχού παρούσα κουλτούρα των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, παρά την κριτική που δέχθηκε για την παραμόρφωση των αξιών, των ιδανικών και των αναπαραστάσεων του κόσμου στον λαϊκό πολιτισμό, έφερε επιτακτικότερα από ό,τι στο παρελθόν την εκπαίδευση αντιμετώπιση με μορφές εγγραμματισμού που δεν μπορούν να εξαντλούνται στις έντυπες μορφές (Kellner & Share, 2007).

Η ψηφιακή τεχνολογία άλλαξε ταχύτητα τον τρόπο που εργάζονται, επικοινωνούν, ενημερώνονται, ψυχαγωγούνται, καταναλώνουν ή συμμετέχουν στα κοινά ολόένα και περισσότεροι πολίτες σε όλο τον κόσμο, αλλά και δημιούργησε νέες προκλήσεις (ψηφιακός αποκλεισμός, προστασία των προσωπικών δεδομένων) και κινδύνους (κυβερνοεπιθέσεις, εκφοβισμός μέσω διαδικτύου, κλπ). Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής, το διαδίκτυο και το κινητό τηλέφωνο είναι σήμερα οι τεχνολογίες αιχμής που καλούν και προκαλούν την εκπαιδευτική κοινότητα να τις δει και να αποφασίσει τι θα κάνει με αυτές.

Είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς έναν

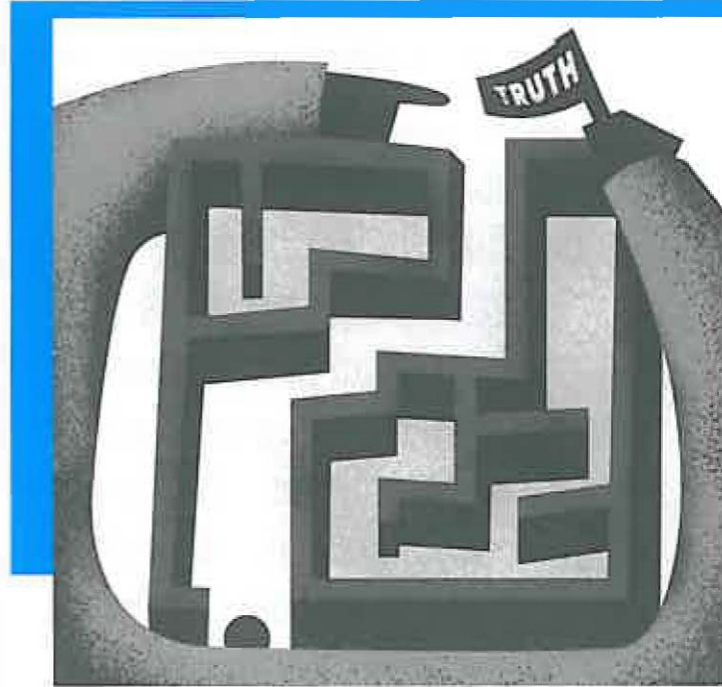
χώρο εργασίας ή οποιαδήποτε εργασία που δεν θα περιλαμβάνει τη χρήση ψηφιακής τεχνολογίας. Οι επαγγελματίες του 21ου αιώνα σκέφτονται και δρουν διαφορετικά από εκείνους των προηγούμενων αιώνων και αυτό οφείλεται, τουλάχιστον εν μέρει, στα ριζικά διαφορετικά εργαλεία που χρησιμοποιούν στη δουλειά τους. Η ζήτηση για εργαζομένους με αυξημένες γνώσεις και δεξιότητες επικοινωνίας έχει αυξηθεί, την ίδια στιγμή που παρατηρείται έλλειψη δημιουργικών και καινοτόμων εργαζομένων, ενώ η πρόοδος στον τομέα της τεχνολογίας έχει δημιουργήσει θέσεις εργασίας που δεν υπήρχαν πριν από μια δεκαετία. Οι νέοι άνθρωποι καλούνται να εκπαιδευθούν για επαγγελματικές σταδιοδρομίες που ίσως δεν υπάρχουν ακόμη. Άρα το εκπαιδευτικό σύστημα έχει καταστεί απόλυτα αναγκαίο να είναι σε θέση να εκπαιδεύσει τις επόμενες γενιές, λαμβάνοντας υπόψη τις νέες αυτές απαιτήσεις, και να αφογκράζεται τις ανάγκες της εκάστοτε κοινωνίας, οι οποίες όμως επηρεάζονται πια σε μεγάλο βαθμό και από τις απαιτήσεις των άλλων κοινωνιών σε ολόκληρο τον κόσμο.

Οι αλλαγές που επιφέρουν οι νέες τεχνολογίες στην επικοινωνία και στη διαχείριση της πληροφορίας είναι πραγματικά θεμελιώδεις. Και αυτό γιατί τα νέα ψηφιακά εργαλεία έχουν τα δικά τους πολύ ιδιαίτερα πρωτόγνωρα χαρακτηριστικά. Δίνουν τη δυνατότητα στον καθένα, όχι μόνο να καταναλώνει εξατομικευμένα το περιεχόμενο της επιλογής του, αλλά και να το αναπαράγει και κυρίως να παράγει και να διαμοιράζει νέο περιεχόμενο. Τεχνολογίες όπως το διαδίκτυο και τα «έξυπνα» κινητά τηλέφωνα, τα οποία συγκεντρώνουν σε μία συσκευή πολλαπλές διαχωρισμένες μέχρι τώρα επικοινωνιακές λειτουργίες (τηλέφωνο, φωτογραφική μηχανή, βίντεο, υπολογιστή, ραδιόφωνο, τηλεόραση, κονσόλα παιχνιδιών, βιβλιοθήκη, μηχανή πλοήγησης, κ.λπ.) άλλαξαν δραματικά το επικοινωνιακό τοπίο. Μέχρι πριν από λίγα χρόνια τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας επέτρεπαν την κατανάλωση ειδήσεων και προϊόντων πολιτισμού σε μαζική κλίμακα, σήμερα όμως προσφέρονται πολύ περισσότερες δυνατότητες για πληροφόρηση και ψυχαγωγία – και σε πολύ μεγάλο βαθμό εξατομικευμένα.

Έχει δοθεί επιπλέον νέα ώθηση στην έννοια του πολίτη. Η δημόσια σφαίρα, εκτός από τα παραδοσιακά ΜΜΕ, περιλαμβάνει blogs, ιστοσελίδες και κοινωνικά δίκτυα. Η ενημέρωση και η κοινωνική δράση διακινείται σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό με την ενεργό διαμεσολάβηση των πολιτών από ό,τι παλαιότερα. Είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς τη συμμετοχή των πολιτών, αλλά και τη διατήρηση της δημοκρατίας στην ψηφιακή εποχή, χωρίς πρόσβαση σε σχετικές και αξιόπιστες ειδήσεις και πληροφορίες που θα βοηθούν τους πολίτες να παραμένουν ενεργοί και να λαμβάνουν αποφάσεις επωφελείς για τον εαυτό τους και τις οικογένειές τους, ώστε να συμμετέχουν αποτελεσματικά στη σύγχρονη πολιτικοκοινωνική

ζωή. Οι άνθρωποι πρέπει να εμπλέκονται στη δημόσια ζωή της κοινότητας, του κράτους και του κόσμου. Αυτό συνεπάγεται αναγκαστικά την ενίσχυση της ικανότητάς τους να συμμετέχουν τόσο ως παραγωγοί όσο και ως καταναλωτές σε δημόσιες συνομιλίες σχετικά με γεγονότα και θέματα που είναι σημαντικά για εκείνους.

Η χρήση των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης από τα κινητά τηλέφωνα έχει οδηγήσει επίσης σε επαναπροσδιορισμό εννοιών, όπως αυτές του χρόνου και του τόπου, του δημόσιου και του ιδιωτικού, και έχει φέρει

Η ψηφιακή τεχνολογία άλλαξε ταχύτατα τον τρόπο που εργάζονται, επικοινωνούν, ενημερώνονται, ψυχαγωγούνται, καταναλώνουν ή συμμετέχουν στα κοινά ολοένα και περισσότεροι πολίτες σε όλο τον κόσμο, αλλά και δημιούργησε νέες προκλήσεις (ψηφιακός αποκλεισμός, προστασία των προσωπικών δεδομένων) και κινδύνους (κυβερνοεπιθέσεις, εκφοβισμός μέσω διαδικτύου, κ.λπ.).

στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας, εθισμού, κοινωνικής καταλληλότητας, αξιοπιστίας της πληροφορίας. Ταυτόχρονα, οι άνθρωποι γνωρίζουν ολοένα και περισσότερο τις αρνητικές πτυχές της ζωής σε μια κοινωνία που έχει κορεστεί από ειδήσεις και πληροφορίες. Υπερβολική βία και σεξουαλικότητα, πορνογραφία, κουτσομπολιό, ψευδείς ειδήσεις, πρόωθηση ανθυγιεινών προϊόντων, ανήθικες πρακτικές μάρκετινγκ, ιστότοποι που προάγουν το μίσος, τις προκαταλήψεις, τον σεξισμό, τον ρατσισμό και την τρομοκρατία, νέοι τύποι εγκληματικών πρακτικών, παρενόχληση είναι συνήθη αρνητικά φαινόμενα (Hobbs, 2010).

Οι νέες ψηφιακές τεχνολογίες έχουν μεγάλη

διείσδυση στα παιδιά και τους νέους και χαιρούν υψηλής αποδοχής από τους γονείς τους. Κινητά Μέσα επικοινωνίας έχουν εισβάλει στα σχολεία, επιφέροντας βαθιά αναστάτωση στις τάξεις όπως τις γνωρίζαμε μέχρι σήμερα, με την προώθηση πρακτικών αντίθετων με την κοινωνική οργάνωση της σχολικής εκπαίδευσης, και έχουν επαναπροσδιορίσει τη μάθηση με την εξατομίκευσή της και μέσα από τη συνεχή πρόσβαση σε πηγές πληροφορίας και γνώσης (Squire, 2009).

Δημιουργείται λοιπόν ένα εντελώς διαφορετικό μαθητικό σώμα, που στην κυριολεξία είναι εμποτισμένο με την τεχνολογία, γεννιέται και μεγαλώνει με αυτήν. Φαίνεται να έχει διακριτά χαρακτηριστικά από τις προηγούμενες γενιές μαθητών, τα οποία αναδύονται

Ακόμη και τα πολύ μικρότερα σε ηλικία παιδιά περνούν πολύ μεγάλο μέρος της ζωής τους μπροστά από οθόνες, κυρίως παίζοντας παιχνίδια επαυξημένης πραγματικότητας και έχοντας κυριολεκτικά στα χέρια τους ολόκληρους κόσμους με δικούς τους κανόνες και δυνατότητες.

με εμφανικό τρόπο μέσα στις τάξεις των σχολείων. Οι μαθητές και οι μαθήτριες σήμερα μπορούν να αποκτήσουν πρόσβαση σε διαφορετικές και πολυποικίλες μορφές πόρων και πηγών, όπως βιβλιοθήκες, μουσεία, αρχεία και βάσεις δεδομένων, από οπουδήποτε και οποτεδήποτε. Καθώς η πηγή γνώσης δεν είναι πια μόνο ο δάσκαλος ή το βιβλίο, τα παιδιά και οι νέοι σήμερα είναι λιγότερο παθητικοί δέκτες και περισσότερο απαιτητικοί και ενεργοί. Δυσκολεύονται όλο και περισσότερο να μείνουν συγκεντρωμένοι σε ένα μόνο αντικείμενο, καθώς έχουν καλλιεργήσει από πολύ νωρίς τη δεξιότητα να είναι σε πολλά μέρη ταυτόχρονα. Μπορούν την ίδια στιγμή να βλέπουν τηλεόραση, να στέλνουν μηνύματα, να μιλάνε στο τηλέφωνο ή να σερφάρουν στο διαδίκτυο. Οι δημόσιοι χώροι τους δεν είναι πια αποκλειστικά στον φυσικό χώρο, αλλά είναι ταυτόχρονα και σε απευθείας σύνδεση, σε ιστότοπους κοινωνικής δικτύωσης. Αναπτύσσουν έτσι ένα εντελώς νέο σύνολο κοινωνικών

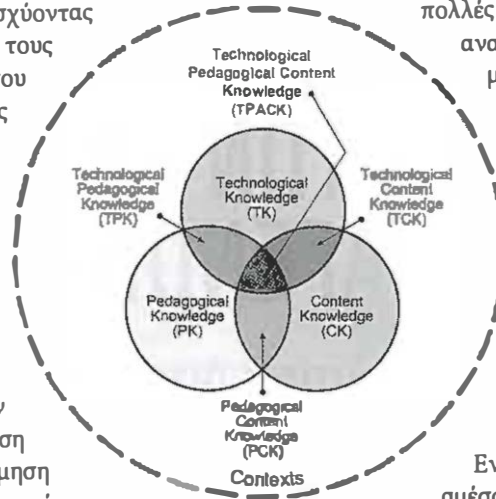
δεξιοτήτων (Tapscott, 2009). Ακόμη και τα πολύ μικρότερα σε ηλικία παιδιά περνούν πολύ μεγάλο μέρος της ζωής τους μπροστά από οθόνες, κυρίως παίζοντας παιχνίδια επαυξημένης πραγματικότητας και έχοντας κυριολεκτικά στα χέρια τους ολόκληρους κόσμους με δικούς τους κανόνες και δυνατότητες. Στα παιχνίδια αυτά, μέσω των chat ή των avatars, έχουν ευκαιρίες πειραματισμού και παιχνιδιού με την ταυτότητα και νέους τρόπους σχηματισμού της με την υιοθέτηση ή την κατασκευή πολλαπλών εαυτών. Αυτό προσδίδει στους νεαρούς χρήστες αυξημένη αίσθηση αποτελεσματικότητας και αυτοπεποίθησης σε σχέση με τις προηγούμενες γενιές, με αποτέλεσμα να απαιτούν, ως μαθητές και μαθήτριες, ρητά ή υπόρρητα, περισσότερη συμμετοχή στα κέντρα λήψης αποφάσεων, να αμφισβητούν τις αυθεντίες και να διεκδικούν περισσότερη ισότητα, διάλογο και αμοιβαία εμπιστοσύνη (Squire, 2009).

Στους νέους σήμερα αρέσει να συνεργάζονται, τους φαίνεται φυσικό. Η συνεργασία τους συχνά παίρνει τη μορφή της συν-δημιουργίας. Τους αρέσει επίσης να διασκεδάζουν. Θέλουν να κάνουν τακτικά διαλείμματα από την εργασία για να χαλαρώσουν. Στην πραγματικότητα, δεν βλέπουν καν σαφείς γραμμές μεταξύ εργασίας και παιχνιδιού. Θέλουν να διασκεδάζουν στην εργασία. Οι ψηφιακές τους συσκευές γίνονται όλο και πιο γρήγορες, είναι άριστοι χρήστες γραπτών και άμεσων μηνυμάτων, τα οποία βασίζονται σε συνδέσεις υψηλής ταχύτητας, με αποτέλεσμα να περιμένουν τα πάντα να γίνονται γρήγορα. Θέλουν γρήγορες απαντήσεις, αποφάσεις και δράση. Η βραδύτητα τους κάνει να βαριούνται, να ανησυχούν και να ενοχλούνται. Όλη τη ζωή τους έχουν δει νέα προϊόντα και τεχνολογίες να ακολουθούν μια σταθερή ροή αλλαγών. Περιμένουν την αλλαγή και αγαπούν την καινοτομία. Σε αντίθεση με την προηγούμενη «γενιά της τηλεόρασης», η νέα γενιά είναι περισσότερο περιπετειώδης και θέλει να αυτοκατευθύνει τη μάθησή της. Επεξεργάζεται και αξιολογεί τις πληροφορίες με διαφορετικό τρόπο. Είναι περισσότερο σκεπτικιστική και αναλυτική, περισσότερο επικεντρωμένη στην κριτική σκέψη και είναι πιο πιθανό να αμφισβητήσει τις καθιερωμένες αρχές. Καθώς μεγαλώνει με το διαδίκτυο, ένα συλλογικά κοινό μη ιεραρχικό σύστημα διανομής, φαίνεται να γίνεται πιο ανεκτική, να είναι περισσότερο προσανατολισμένη παγκόσμια και διατεθειμένη να ασκήσει κοινωνική κριτική, να αναλάβει ευθύνες και να σεβαστεί το περιβάλλον. Η τεχνολογία τη ριζοσπαστικοποιεί, όπως ακριβώς η τηλεόραση είχε οδηγήσει την προηγούμενη γενιά στο να αποδεχθεί το status quo (Tapscott, 2009).

Όλες αυτές οι εξελίξεις επιβάλλουν νέες προκλήσεις για το εκπαιδευτικό σύστημα και αυτό απαιτεί θεμελιώδεις αλλαγές, τόσο στο τι πρέπει να περιλαμβάνει η μάθηση, όσο και στο πώς αυτή η μάθηση θα συμβεί. Η ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών στη διδασκαλία

αποτελεί έναν τρόπο για να γίνει αυτή η αναγκαιότητα ευκολότερη και πιο αποτελεσματική. Ως εκ τούτου, οι λειτουργοί του εκπαιδευτικού συστήματος καλούνται να είναι εφοδιασμένοι με τις απαραίτητες ικανότητες, αλλά και να παίρνουν την πρωτοβουλία της ενσωμάτωσης των ψηφιακών τεχνολογιών στους διάφορους τομείς ευθύνης τους. Η χρήση των νέων εκπαιδευτικών ή μη τεχνολογιών αποτελεί ισχυρό μέσο για την ενίσχυση της μάθησης και ωφελεί τους μαθητές και τις μαθήτριες (Jordan, 2011· Liu, 2011), ενισχύοντας την αύξηση του ενδιαφέροντός τους για τα γνωστικά αντικείμενα που διδάσκονται και βελτιώνοντας την επίδοσή τους (Sahin, 2011).

Στην εκπαιδευτική διαδικασία όμως, η απλή εισαγωγή της τεχνολογίας δεν αρκεί. Σημασία έχει το πώς αυτή θα χρησιμοποιηθεί. Η αξιοποίησή της τεχνολογίας ως παιδαγωγικό εργαλείο, καθώς και ο σχεδιασμός νέων εργαλείων και πρακτικών για τη μάθηση είναι σημαντικά για την οικοδόμηση της κατανόησης της επιτυχημένης διδασκαλίας με την τεχνολογία. Οι Koehler & Mishra (2009) πρότειναν ένα εννοιολογικό πλαίσιο για την εκπαιδευτική τεχνολογία, με τον τίτλο Τεχνολογική Παιδαγωγική Γνώση Περιεχομένου (Technology, Pedagogy And Content Knowledge - TPACK), το οποίο υπογραμμίζει τα τρία είδη γνώσης που είναι απαραίτητα δομικά στοιχεία για την έξυπνη ενσωμάτωση της τεχνολογίας. Τα τρία αυτά πεδία γνώσεων (γνώση τεχνολογίας, παιδαγωγικής και γνωστικού αντικείμενου) θα πρέπει να γίνονται αντιληπτά ως ένα ενιαίο σύνολο, το οποίο απαιτεί συνεχώς τη δημιουργία, διατήρηση και αποκατάσταση μιας δυναμικής ισορροπίας μεταξύ των συστατικών του.

Ο ψηφιακός εγγραμματισμός εμφανίστηκε ως όρος για να περιγράψει τις νέες αυτές δεξιότητες κοινωνικής αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας, και για να σηματοδοτήσει το τι σημαίνει να είσαι εγγράμματος στον σύγχρονο πολιτισμό. Το υπόβαθρο της ορολογίας πηγαίνει πίσω στην παραδοσιακή αντίληψη του εγγραμματισμού, όπως είναι η ικανότητα για ανάγνωση και γραφή, αλλά με μια ευρύτερη κοινωνικοπολιτισμική κατανόηση συνεπάγεται τη σχέση του με πολλές διαφορετικές μορφές κειμενικής αναπαράστασης. Οι μαθητές και οι μαθήτριες είναι απαραίτητο σήμερα να εφοδιάζονται με πιο σύνθετες αρμοδιότητες, είτε αυτές αφορούν ικανότητες απλών δεξιοτήτων, όπως η αναζήτηση, ο εντοπισμός, η μετατροπή και ο έλεγχος των πληροφοριών, είτε αφορούν ικανότητες πιο προηγμένων δεξιοτήτων, όπως η αξιολόγηση, η ερμηνεία και η ανάλυση ψηφιακών ειδών, εργαλείων και μορφών Μέσων Ενημέρωσης (Voogt et al. 2013). Διαιμέσου μιας δημιουργικής και κριτικής χρήσης αυτού του είδους, ο εγγραμματισμός αφορά επίσης την αξιοποίηση και την κοινοποίηση στους άλλους των πληροφοριών και των γνώσεων που λαμβάνονται ή δημιουργούνται (Sahin, 2011).

Η επικοινωνία σχεδόν πάντα περιλαμβάνει έναν συνδυασμό διαφορετικών τρόπων, τόσο οπτικών όσο και λεκτικών, αλλά η ανάπτυξη νέων Μέσων Επικοινωνίας έχει υπονομεύσει αποφασιστικά την κυριαρχία της τυπωμένης λέξης και έχει αλλάξει ριζικά τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούμε τη γλώσσα. Ο εγγραμματισμός σήμερα είναι, αναπόφευκτα και αναγκαστικά, ψηφιακός και οι παραδοσιακές μορφές διδασκαλίας δεν επαρκούν πλέον (Buckingham, 2013).

Αναφορές

Buckingham, D. (2013), *Media education: Literacy, learning and contemporary culture*, John Wiley & Sons.

Bruce, B. C., & Hogan, M. P. (1998), "The disappearance of technology: Toward an ecological model of literacy" in David Reinking, Michael C. McKenna, Linda D. Labbo & Ronald D. Kieffer (eds.), *Handbook of literacy and technology: Transformations in a post-typhographic world*, 269-281.

Hobbs, R. (2010), *Digital and media literacy: A plan of action*, The Aspen Institute.

Jordan, K. (2011), "Beginning teacher knowledge: Results form a self-assessed TPACK survey", *Australian Educational Computing*, 26(1), 16-26.

Kellner, D., & Share, J. (2007), "Critical media literacy, democracy, and the reconstruction of education", *Media literacy: A reader*, 3-23.

Liu, S. H. (2011), "Factors related to pedagogical beliefs of teachers

and technology integration". *Computers & Education*, 56(4), 1012-1022.

ΜακΚουέλ, Ντ. (2003), *Η θεωρία της Μαζικής Επικοινωνίας* για τον 21ο αιώνα, Αθήνα: Καστανιώτης.

Koehler, M., & Mishra, P. (2009), "What is technological pedagogical content knowledge (TPACK)?", *Contemporary issues in technology and teacher education*, 9(1), 60-70.

Sahin, I. (2011), "Development of survey of technological pedagogical and content knowledge (TPACK)", *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 10(1), 97-105.

Squire, K. (2009), "Mobile media learning: multiplicities of place", *On the Horizon*, 17(1), 70-80.

Tapscott, D. (2009), *Grown up digital* (Vol. 361), New York: McGraw Hill.

Voogt, J., Erstad, O., Dede, C., & Mishra, P. (2013), "Challenges to learning and schooling in the digital networked world of the 21st century", *Journal of computer assisted learning*, 29(5), 403-413.

EMOJI, GIFS, STICKERS, MEMES, AVATARS ΚΑΙ OMG, LOL, TPT, BSK: ΜΙΛΩΝΤΑΣ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ «ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΙΘΑΓΕΝΩΝ»

ΤΗΣ **Χριστίνας Λιναρδάκη**

Απόφοιτη του ΜΠΣ «Επικοινωνία και νέα Δημοσιογραφία» του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου και ερευνήτρια του Advanced Media Institute.

Η ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ Δικτύωσης (ΜΚΔ) συντελείται με μια σειρά πράξεων, όπως η προσθήκη ετικετών (tagging), η αναγνώριση της αξίας μιας ανάρτησης (liking), η αναπαραγωγή της (sharing) κ.λπ., αλλά και με οπτικούς και λεκτικούς κώδικες. Το παρόν άρθρο επικεντρώνεται σε αυτούς τους κώδικες που χρησιμοποιούν οι «ψηφιακοί ιθαγενείς», δηλαδή οι σημερινοί έφηβοι και νέοι, αλλά και οι «ψηφιακοί μετανάστες», δηλαδή εμείς οι μεγαλύτεροι,¹ οι οποίοι κατ' άλλους αποτελούν μια νέα ψηφιακή γλώσσα (π.χ. Prensky, 2001:1) και κατ' άλλους την εξέλιξη παλαιότερων οπτικών γλωσσικών συστημάτων (Alshenqeei, 2016). Επιπλέον, το άρθρο εξετάζει, μέσω έρευνας που πραγματοποιήθηκε για τη Δημοσιογραφία σε δείγμα 185 ατόμων όλων των ηλικιών, τη χρήση τους στο διαδίκτυο σήμερα. Λεκτικοί κώδικες είναι οι συντομογραφίες και οι λοιπές ιδιαίτερες συμβάσεις του γραπτού λόγου που χρησιμοποιούμε όταν αλληλογραφούμε στο διαδίκτυο, και οπτικοί τα emoji, τα αυτοκόλλητα (stickers), τα μιμίδια (memes), τα gifs και τα άβαταρ. Μήπως όλα αυτά σας φαίνονται κινέζικα; Ίσως, αλλά το πιθανότερο είναι πως ήδη τα χρησιμοποιείτε.

Οπτικοί κώδικες

Emoji

Είναι οι εκατοντάδες κίτρινες, μικροσκοπικές φατσούλες και σύμβολα που βρίσκουμε πια σε όλα τα έξυπνα κινητά τηλέφωνα, αλλά και σε όλα τα ΜΚΔ. Τις χρησιμοποιούμε όταν, ενώ γράφουμε ένα μήνυμα (SMS ή σε chat ή σε κάποια πλατφόρμα messaging) ή ένα σχόλιο ή μια ανάρτηση, θέλουμε να προσθέσουμε μια ένδειξη της συναισθηματικής μας κατάστασης (π.χ. μια γελαστή ή λυπημένη φατσούλα), να τροποποιήσουμε αυτό που γράψαμε ώστε να αποφύγουμε τον κίνδυνο παρεξήγησής του (π.χ. με μια παλαβή φατσούλα σε ένα ειδήλως δηκτικό σχόλιο ☹), να τονίσουμε κάτι που λέμε (βάζοντας π.χ. ένα χριστουγεννιάτικο δεντράκι, όταν στέλνουμε ευχές για τα Χριστούγεννα) ή για να αντικαταστήσουμε λέξεις (π.χ. μου άρεσε πολύ το 🍷 σου).

Η ιστορία τους ξεκινά με το πασίγνωστο χαμογελαστό προσωπάκι 😊, το οποίο επινόησε τη δεκαετία του '60 στην Αμερική ο γραφίστας Harvey Ball για τη State Mutual Life Assurance Company. Ακολούθησαν τα emoticon, τα οποία σχημάτιζαν οι ίδιοι οι χρήστες κατά την πληκτρολόγηση (στα οποία π.χ. το χαμογελαστό προσωπάκι συμβολιζόταν με άνω και κάτω τελεία

1 Οι όροι προέρχονται από τον Mark Prensky (βλ. Prensky, Μ., 2001) και έχουν δεχθεί αμφισβήτηση (βλ. π.χ. Bennett, S. et al., 2008).

και δεξιά παρένθεση :)), ενώ στην Ιαπωνία αναπτύχθηκαν τα kaomoji, τα οποία δεν είχαν πλάγιο προσανατολισμό, όπως τα emoticon, αλλά οριζόντιο (παράδειγμα kaomoji: (◡_◡)), δηλαδή ο χρήστης δεν χρειαζόταν να γείρει το κεφάλι του για να τα «διαβάσει». Δεν είναι λοιπόν τυχαίο που τα emoji, τα οποία έχουν τη μορφή κατασκευασμένων πικτογραμμάτων που τυποποιεί το Unicode Consortium,² ξεκίνησαν από την Ιαπωνία.

Στις μέρες μας, τα emoji αποτελούν «κρίσιμα στοιχεία για τη σύναψη, διατήρηση και συνέχιση των ανθρώπινων σχέσεων».³ Κι αν νομίζετε ότι η δύναμη τους εξαντλείται στη χρήση τους στις διαπροσωπικές επικοινωνίες, ξανασκεφθείτε το: το 2013, η τραγουδίστρια Katy Perry ανέβασε βίντεο του single της “Roar”, το οποίο περιλαμβάνει απεικονίσεις των στίχων του τραγουδιού αποκλειστικά σε emoji! Ακολούθησαν και άλλα τραγούδια, π.χ. το “Drunk on fire” της Beyoncé ή το “Wrecking Ball” της Miley Cyrus, ενώ από τη μόδα δεν ξέφυγαν και γνωστά τραγουδάκια παιδικών ταινιών, όπως το “Let it go” από την ταινία “Frozen”.

Σαν να μην έφθαναν όλα αυτά, την ίδια περίπου εποχή ένας άλλος Αμερικανός, ο Fred Benenson, αποφάσισε να μεταγράψει το μυθιστόρημα Μόμπι Ντικ του Hermann Melville χρησιμοποιώντας emoji, όπερ και έπραξε με τις μεθόδους του crowdsourcing και του crowdfunding.⁴ Τα αποτελέσματα μπορείτε να απολαύσετε στο emojiidick.com, εάν φυσικά πληρώσετε \$40 (για το βιβλίο με το λεπτό εξώφυλλο) ή \$200 (για το βιβλίο με το χοντρό εξώφυλλο).

GIFs

Όταν επικοινωνούμε διά ζώσης με κάποιον, του δίνουμε να καταλάβει πολλά περισσότερα από τις λέξεις που λέμε, καθώς η στάση του σώματός μας, το ύφος του προσώπου μας ή η χροιά της φωνής μας εκπέμπουν τα δικά τους μηνύματα. Η γραπτή επικοινωνία δεν διαθέτει τρόπο να χωρέσει όλα αυτά τα εξω-γλωσσικά χαρακτηριστικά – έχουν επινοηθεί όμως τρόποι να διασθούν κάποια, τουλάχιστον στην ψηφιακή επικοινωνία. Τα GIF (Graphical Interchange Format), δηλαδή τα ελάχιστα κομματάκια βίντεο που παίζουν σε λούπα και μπορούν να σταλούν σε ένα μήνυμα ή να αναρτηθούν σαν σχόλιο, είναι και αυτά ένας τρόπος να καλυφθεί το συγκριμένο κενό.

Καθώς είναι απειροελάχιστα τμήματα κάποιας ταινίας

² Ge & Gretzel, 2018, 4. Επίσης, Unicode® Technical Standard #51: UNICODE EMOJI <http://unicode.org/reports/tr51/>.

³ Stark & Crawford, 2015, 6.

⁴ “Fred Benenson: the man who translated Moby Dick into Emoji”, the Guardian, 11.12.2013.

The 🐼 on the 🏠
2 🐼. Not a 🐼 to 🐼. 🐼. A
🐼 of isolation, and it 🐼
like I'm the 🐼. The 🐼 is
🐼 like the 🐼 inside.
Couldn't keep it in, Heaven
knows I tried. 🐼 let 🐼
in, 🐼 let 🐼 🐼, 🐼 the
🐼 you always have to
🐼. Conceal 🐼 feel, 🐼 let
🐼 know.... well now
🐼 know! 🐼 it 🐼, 🐼 it
🐼. Can't 🐼 it back
anymore! 🐼 it 🐼, 🐼 it
🐼. turn my back and slam
the 🐼. I 🐼 care what 🐼
🐼 are going to 🐼. 🐼 the
🐼. The 🐼 never
bothered me anyway. It's
🐼 how some 🐼 makes
everything seem 🐼. And
the 🐼 that once 🐼 me
can't get to me at all. It's
🐼 to 🐼 what I can do. To
🐼 the 🐼 and 🐼 through.
No 🐼, no 🐼, no 🐼 for
me. I'm 🐼! 🐼 it 🐼, 🐼 it
🐼. I'm 🐼 with the 🐼 and
🐼. 🐼 it 🐼, 🐼 it 🐼.
You'll never 🐼 me 🐼.
Here I 🐼, and here I'll stay
🐼 the 🐼. My 🐼
through the 🐼 into the 🐼
My 🐼 is 🐼 in 🐼 fractals
all 🐼. And 🐼. 🐼 is like
an 🐼. I'm never 🐼
back, the past is in the
past! 🐼 it 🐼, 🐼 it 🐼.
And I'll 🐼 like the 🐼 of
🐼. 🐼 it 🐼, 🐼 it 🐼.
That 🐼 is gone. Here I 🐼
in the 🐼 of 🐼. 🐼 the
🐼. The 🐼 never
bothered me anyway!!!

Οι στίχοι του τραγουδιού “Let it go” από την παιδική ταινία “Frozen”.

ή τηλεοπτικής σειράς, ανοίγονται σε πολλές και διαφορετικές ερμηνείες, οι οποίες μεταβάλλονται ανάλογα με την κατάσταση στην οποία χρησιμοποιούνται, αλλά και ανάλογα με όσα τα περιβάλλουν (π.χ. τα λόγια που έχουν προηγηθεί).⁵

Η ιστορία τους είναι 30ετής. Επινοήθηκαν το 1987 από τον μηχανικό Η/Υ Steve Wilhite σαν εύκολος τρόπος προσθήκης οπτικού περιεχομένου σε ιστότοπους. Τα πρώτα GIF ήταν αρκετά άτεχνα: αυτός ήταν και ο λόγος που δεν προτιμήθηκαν ιδιαίτερα. Ωστόσο, ανακαλύφθηκαν εκ νέου μία δεκαετία αργότερα, όταν άρχισαν να τα προσφέρουν μεγάλες διαδικτυακές πλατφόρμες, όπως οι Reddit, LiveJournal και Tumblr, οπότε βαφτίστηκαν «βινύλια της γενιάς του ίντερνετ»⁶ και η χρήση τους έγινε viral.

Σήμερα, τα GIF έχουν... ξεφύγει. Χρησιμοποιούνται σε σόου υψηλής ραπτικής και καλλιτεχνικές εκθέσεις,⁷ ενώ η «αποθήκη GIF» Giphy ανακοίνωσε το 2016 ότι διοχετεύει καθημερινά περισσότερα από 1 δισεκ. GIF σε 100 εκατ. ενεργούς χρήστες.⁸

Stickers

Τα αυτοκόλλητα (stickers) είναι απλά εικονίδια, πολύ μεγαλύτερα από τις φατσούλες των emoji, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε όλα τα ΜΚΔ και σε όλες τις πλατφόρμες messaging. Καθένα και καθμία από αυτές μάλιστα διαθέτει στους χρήστες της τα δικά της σετ αυτοκόλλητων, δωρεάν ή επί πληρωμή. Τα αυτοκόλλητα, τα οποία ορισμένοι ερευνητές πιστεύουν ότι αποτελούν το «επόμενο επίπεδο των emoji»⁹ αναπτύχθηκαν στην προσπάθεια

των ΜΚΔ και των λοιπών πλατφορμών να αναπληρώσουν το κομμάτι της «ψυχής» των emoji που χάθηκε, όταν αυτά τυποποιήθηκαν στο Unicode.¹⁰

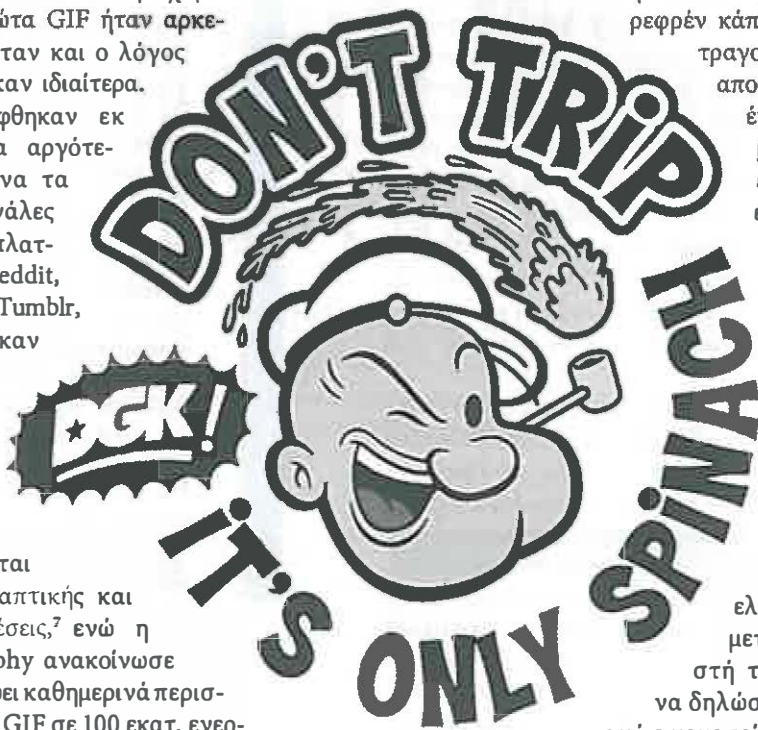
Πέρα από τα απλά αυτοκόλλητα υπάρχουν και υβριδικά, όπως τα tunemoji (tune-moji.com), τα οποία είναι εικόνες, όπως τα αυτοκόλλητα, που έχουν όμως μικροκίνηση και ήχο – συνήθως ένα ή δύο λόγια και την αντίστοιχη μελωδία από το ρεφρέν κάποιου γνωστού ξένου τραγουδιού. Τα tunemoji αποτελούν επομένως ένα υβρίδιο emoji και gif και είναι πολύ ευέλικτα, αφού η εφαρμογή παρέχει στους χρήστες της τη δυνατότητα να φτιάξουν τα δικά τους tunemoji, σε όποιο συνδυασμό εικόνας και ήχου επιθυμούν.

Avatars

Η λέξη έχει ενταχθεί αυτούσια στο ελληνικό λεξιλόγιο, μετά και από τη γνωστή ταινία του 2009, για να δηλώσει κάθε είδους ψηφιακή εικονοποίηση του εαυτού μας.

Πολλές είναι οι πλατφόρμες που μπορούν να σας βοηθήσουν να φτιάξετε δωρεάν το άβαταρ σας και κατόπιν παράγουν δεκάδες αυτοκόλλητα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στη θέση άλλων ψηφιακών «δεικτών διάθεσης», προσδίδοντας έναν απολύτως προσωπικό τόνο.¹¹

Αν πάλι προτιμάτε να χρησιμοποιήσετε το άβαταρ μιας διασημότητας αντί για ένα αυστηρά προσωποποιημένο δικό σας, υπάρχει η σχετική βιομηχανία¹² και τα συναφή σετ γίνονται ανάρπαστα.¹³ Μιλάμε πια για άβαταρ σε μορφή emoji (άλλο ένα υβρίδιο, επομένως), που κατασκευάζονται με σκοπό την ενίσχυση/διαφο-

Αυτοκόλλητο με θέμα τον Ποπάι.

5 Βλ. Millner & Highfield, 2017 και Tolins & Samermit, 2016.

6 Ulanoff, 2016.

7 Βλ. π.χ. "Miuccia Prada creates a multimedia fashion collage for spring", fashionista.com, 22.9.2016.

8 @giphy, 2016.

9 Byford, 2014.

10 Stark & Crawford, 2015, 8.

11 Ενδεικτικά: bitmoji.com, avatarmaker.com, avachara.com/avatar, kartunix.com, dolldivine.com, bluerobot.com, doppelme.com.

12 Βλ. π.χ. <https://www.brit.co/femojis-female-emojis-makers/>

13 "Which celebrity emoji are you? A definitive guide", vogue.com, 11.5.2017.

ροποίηση της ταυτότητας από την πλευρά του χρήστη και το κέρδος από την πλευρά του κατασκευαστή. Ας μην ξεχνάμε ότι όλα αυτά έχουν ισχυρή εμπορική συνιστώσα.

Και, φυσικά, το gaming αποτελεί μια ακόμη ισχυρή συνιστώσα. Υπάρχουν παιχνίδια όπου οι παίκτες συμμετέχουν με άβαταρ, όπως το Second Life, ένας διαδικτυακός εικονικός κόσμος που εγκαινιάστηκε το 2003. Οι χρήστες του παιχνιδιού δημιουργούν άβαταρ, τα οποία μπορούν να αλληλεπιδρούν με μέρη, αντικείμενα και άλλα άβαταρ. Με τα άβαταρ τους μπορούν να εξερευνησουν τον κόσμο, να συμμετάσχουν τόσο σε ατομικές όσο και σε ομαδικές δραστηριότητες, να ψωνίσουν ή να εμπορευθούν εικονικές ιδιοκτησίες και υπηρεσίες. Άλλα παιχνίδια, όπως τα Active Worlds και Fortnite, χρησιμοποιούν custom (δηλαδή προεπιλεγμένα) άβαταρ, τα οποία ονομάζονται skins.

Memes

Αντίθετα με τις προηγούμενες κατηγορίες, τα μιμίνδια (memes) δεν χρησιμοποιούνται συνήθως για να προσδώσουν συναισθηματικό ή νοηματικό βάθος στα μηνύματα, τα σχόλια ή τις αναρτήσεις στα ΜΚΔ. Χρησιμοποιούνται καθαρά για λόγους ευδαιμονίας, αφού είναι απολύτως κωμικά. Η λέξη «μιμίνδιο» είναι αντίστοιχη της λέξης «γονίνδιο» και δηλώνει την αυτόματη αναπαραγωγή του συγκεκριμένου συνδυασμού εικόνας και κειμένου στα ψηφιακά Μέσα.¹⁴

Σύμφωνα με μελετητές,¹⁵ τα συναισθήματα υπέρβασης του εαυτού, όπως η ανεβασμένη αίσθηση που προκαλεί η ευδαιμονία, είναι σημαντικά για τη ζωή μας. Επομένως, οτιδήποτε την προκαλεί θεωρείται εμπνευσμένο και εμψυχωτικό. Η χρήση μιμίνδιων στα ΜΚΔ διαφοροποιεί το σύνθηδες περιεχόμενό τους, καθώς μπορεί να προσφέρει «καθημερινές δόσεις ψηφιακής έμπνευσης»...¹⁶

Λεκτικοί κώδικες

Η γνωστή συζήτηση για τα greeklish (αν συνιστούν διάβρωση της ελληνικής γλώσσας ή αναπόφευκτη εξέλιξή της) δεν έχει εκλείψει, όμως τα σημερινά δεδομένα την έχουν παραγκωνίσει αρκετά. Η επικοινωνία των νέων έχει γεμίσει με ολιγόγραμματα λέξεις: OMG (oh my God), LOL (laugh out loud), ΤΠΤ (τίποτα), ΒΕΚ (βασικά), ΛΓΚ (λογικά) και ούτω καθεξής. Φταί-

ει η τάση τους να αποφεύγουν να πληκτρολογούν μακροσκελή μηνύματα ή σχόλια, τώρα που η μεταξύ τους επικοινωνία είναι σε μεγάλο βαθμό γραπτή, με αποτέλεσμα να «ανταλλάσσουν όλη τη μέρα μηνύματα».¹⁷ Για τον ίδιο ακριβώς λόγο χρησιμοποιούν, εκτός από συντομογραφίες, και εσκεμμένες ανορθογραφίες (π.χ. πολυυυυυυυ ωραίο), σημεία στίξης με πολύ διαφορετικό τρόπο (π.χ. πολλά θαυμαστικά μαζί!!!!!!!),¹⁸ ή αλφαριθμητικά ομόφωνα π.χ. "gr8" (great).¹⁹

Η έρευνα

Διερευνώντας το τι πιθανώς ισχύει για την ελληνική πραγματικότητα σήμερα, διενεργήθηκε τον Νοέμβριο του 2018 σύντομη έρευνα για λογαριασμό της Δημοσιογραφίας, η οποία αφορούσε δείγμα 193 ατόμων, όλων κατοίκων Αθηνών, τα οποία χωρίστηκαν σε τρεις ηλικιακές ομάδες: 13-18, 19-34, 35+. Το δείγμα δεν ήταν εντελώς τυχαίο, καθώς το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε στον τόπο του τρέχοντος και ενός προηγούμενου χώρου εργασίας της ερευνήτριας, στους εφήβους του γυμνασίου και λυκείου ενός ιδιωτικού σχολείου με εθελοντική συμμετοχή, αλλά και σε εφήβους που φοιτούν σε δημόσια σχολεία (επομένως ένα ποσοστό εξοικείωσης με το διαδίκτυο ήταν βέβαιο). δόθηκε επίσης σε ένα τμήμα προπτυχιακών φοιτητών κοινωνικής επιστήμης. Καθώς όμως όλοι έδιναν το ερωτηματολόγιο και σε άλλα άτομα του περίγυρού τους, επιστράφηκαν 8 ερωτηματολόγια στα οποία όλες οι απαντήσεις ήταν αρνητικές: τα ερωτηματολόγια αυτά δεν συμπεριλήφθηκαν στους στατιστικούς υπολογισμούς και έτσι το δείγμα περιορίστηκε σε 185 άτομα, με την ακόλουθη σύνθεση: 63 άτομα 13-18 ετών, 53 άτομα 19-34 και 69 άτομα 35+. Το γυναικείο φύλο συμμετείχε με 103 ερωτηματολόγια, ενώ το ανδρικό με 82. Η συλλογή στοιχείων έγινε μέσω τυπωμένων ερωτηματολογίων που συμπληρώνονταν επί τόπου ή επιστρέφονταν σκαναρισμένα (137 άτομα) και μέσω google forms (48 άτομα).

Η έρευνα περιλάμβανε τέσσερις ερωτήσεις. Στην πρώτη ερώτηση, «Χρησιμοποιείτε emoji, gif ή memes όταν κάνετε chat, αναρτήσεις ή σχόλια στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης;», τα αποτελέσματα όσον αφορά το chat έδωσαν το προβάδισμα στους νέους ηλικίας 13-18 (95%), με τα ποσοστά για τους 19-34 και τους 35+ να είναι μικρότερα και φθίνοντα με την ηλικία (86,8% και 78,3%, αντίστοιχα). Τα ποσοστά μειώθηκαν και η κλι-

14 Rieger & Klimmt, 2018, 4.

15 Oliver et al., 2012.

16 Rieger & Klimmt, 2018, 3.

17 Δημουλάς, Α., 2019, 5.

18 Ge & Gretzel, 2018, 7.

19 McGrath, 2006.

μάκωση αντιστράφηκε όσον αφορά τη χρήση emoji, gif ή memes στις αναρτήσεις (41,3% για τους 13-18, 45,3% για τους 19-34 και 56,5% για τους 35+). Αναφορικά με τη χρήση αυτών των οπτικών κωδικών στα σχόλια, τα ποσοστά ακολουθούν το προηγούμενο, ανοδικό κατά ηλικία, μοτίβο: 61,9% για τους 13-18, 64,2% για τους 19-34 και 71% για τους 35+. Το γυναικείο φύλο είχε σαφή προβάδισμα σε όλες τις κατηγορίες.

Στη δεύτερη ερώτηση, «Τι χρησιμοποιείτε πιο συχνά; (1=καθόλου, 2=λίγο, 3=μέτρια, 4=πολύ, 5=πάρα πολύ)» με πιθανές απαντήσεις: emoji, gif, memes, οι μέσοι όροι διαμορφώθηκαν: (i) όσον αφορά τα emoji, δυνατότεροι χρήστες αναδείχθηκαν οι 19-34 με 3,89 (στα 5, αφού η κλίμακα ήταν 1-5), ακολουθούμενοι από τους 13-18 (3,65) και τους 19-34 (3,49), (ii) όσον αφορά τα gif, οι 19-34 έδωσαν και πάλι δυναμικότερο παρόν, αφού συγκέντρωσαν μέσο όρο (2,36), κατόπιν οι 13-18 (2,16) και τελευταίοι οι 35+ (2,12), (iii) όσον αφορά τα memes, οι νεαροί έδωσαν... ρέστα, με μέσο όρο 2,97, έναντι 1,77 για τους 19-34 και 1,58 για τους 35+. Και εδώ το γυναικείο φύλο είχε σαφή προβάδισμα στα emoji και τα gif, όχι όμως και στα memes όπου ο μέσος όρος του ήταν 1,85 έναντι 2,43 του ανδρικού φύλου – φαίνεται λοιπόν πως οι άνδρες του δείγματος ήταν αρκετά πιο έντονα υπέρ του συγκεκριμένου οπτικού κώδικα, όπως και οι μικρότερες ηλικίες.

Στην τρίτη ερώτηση, «Χρησιμοποιείτε κάποιο avatar στις αλληλεπιδράσεις σας με άλλους στο διαδίκτυο;» με πιθανές απαντήσεις: όταν κάνετε chat, στις αναρτήσεις, στα σχόλια και ως εικόνα προφίλ (με δυνατότητα πολλαπλής επιλογής), οι απαντήσεις είχαν ως εξής: (i) στο chat κυρίαρχοι ήταν οι 13-18 (36,5%), ενώ ακολου-

θησαν στενά οι 19-34 (35,8%), με σημαντική πτώση να σημειώνεται στους 35+ (20,3%), (ii) στις αναρτήσεις η κατανομή ήταν πάλι φθίνουσα με την ηλικία (14,3% οι 13-18, 11,3% οι 19-34 και 10,1% οι 35+), (iii) στα σχόλια όμως το προβάδισμα πήραν οι 35+ (23,2%) έναντι των 13-18 (22,2%), ενώ τελευταίοι και... καταϊδρωμένοι ήρθαν οι 19-34 (15,1%)· τέλος, άβαταρ σαν εικόνα προφίλ χρησιμοποιούν κυρίως οι 13-18 (38,1%), ενώ οι άλλες δύο ηλικίες υστερούν (15,1% οι 19-34 και 14,5% οι 35+). Σε αυτήν την ερώτηση δεν υπήρχαν σημαντικές διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών, εκτός από την κατηγορία της εικόνας προφίλ, όπου το ανδρικό φύλο είχε το προβάδισμα (26,8% έναντι 19,4% του γυναικείου).

Στην τελευταία ερώτηση, «Πόσο συχνά χρησιμοποιείτε συντμήσεις (BTW, OMG, LOL, ΒΣΚ, ΑΓΚ, ΤΠΤ,...) όταν κάνετε chat; (1=καθόλου, 2=λίγο, 3=μέτρια, 4=πολύ, 5=πάρα πολύ)», οι μέσοι όροι ήταν συντριπτικοί για τους 13-18 (3,38) και μέτριοι για τους 19-34 (1,92) και τους 35+ (1,81). Η ένδειξη επομένως ότι τέτοιου είδους λεκτικούς κώδικες χρησιμοποιούν κυρίως οι νέοι και ότι η χρήση τους φθίνει με την ηλικία είναι σαφής στο δείγμα. Δεν υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση σε σχέση με το φύλο.

Διαπιστώνουμε λοιπόν από το δείγμα ότι οι λεκτικοί και οι οπτικοί κώδικες είναι μάλλον υπόθεση των μικρότερων σε ηλικία ή, αν προτιμάτε, των «ψηφιακών ιθαγενών», χωρίς όμως και οι μεγαλύτεροι (οι «ψηφιακοί μετανάστες») να διστάζουν να χρησιμοποιήσουν τη γλώσσα αυτή στη διαδικτυακή τους επικοινωνία, προσπερνώντας μάλιστα σε ορισμένες περιπτώσεις τους νεότερους.

Αναφορές

@giphy (2016, October 26), "State of the GIF: Giphy 2016", Medium, <https://medium.com/art-marketing/stateofthegif-bl63d3332ddd#r4s360nm9>

Alshenqeeti, H. (2016), "Are Emojis Creating a New or Old Visual Language for New Generations? A Socio-semiotic Study", *Advances in Language and Literary Studies*, 7(6), 56-69.

Benett, S., Maton, K. & Kervin, L. (2008), "The 'digital natives' debate: a critical review of the evidence", *British Journal of Educational Technology*, 39(5): 775-786.

Byford, S. (2014, August 7), "Line's bears and bunnies are coming for America", *The Verge*, <http://www.theverge.com/2014/8/7/5977195/chat-app-line-is-coming-for-america>

Δημουλάς, Α. (2019), «Εφηβοί στην πρίζα», ένθετο «Κ» αρ. 817 της εφημερίδας Καθημερινή, φύλλο της 27.1.2019.

Ge, J. & Gretzel, U. (2018), "Emoji rhetoric: a social media influencer perspective", *Journal of Marketing Management*, 1-24.

McGrath, C., (2006), "The Pleasures of the Text", *New York Times Magazine*, 15-19. <https://www.nytimes.com/2006/01/22/magazine/>

the-pleasures-of-the-text.html

Miltner, K.M. & Highfield, T. (2017), "Never Gonna GIF You Up: Analyzing the Cultural Significance of the Animated GIF", *Social Media + Society*, July-September: 1-11.

Oliver, M.B., Hartmann, T. & Woolley, J.K. (2012), "Elevation in response to entertainment portrayals of moral virtue", *Human Communication Research*, 38: 360-378.

Prensky, M. (2001), "Digital Natives. Digital Immigrants - Part I", *On the Horizon*, Vol. 9, Nr. 5: 1-6.

Rieger, D. & Klimmt, Ch. (2018), "The daily dose of digital inspiration: a multi-method exploration of meaningful communication in social media", *new media & society*, 1-22.

Stark, L. & Crawford, K. (2015), "The Conservatism of Emoji: Work, Affect, and Communication", *Social Media + Society*, July-December: 1-11.

Tolins, J. & Samermit, P. (2016), "GIFs as Embodied Enactments in Text-Mediated Conversation", *Research on Language and Social Interaction*, 49:2, 75-91.

Ulanoff, L. (2016, August 10), "The secret history of the GIF", *Mashable*, <http://mashable.com/2016/08/10/history-of-the-gif/#Ugk1E3E17sqa>

ΕΚ ΠΑΙ ΔΕΥΟΥ ΜΕ educate

Αναπτυξη οπτικοακουστικής και ψηφιακής εκπαίδευσης και επικοινωνίας (παίδεια στο μέσο και την πληροφορία, εκπαίδευση νέων, κατάρτιση επαγγελματιών) και προώθηση της επιστημονικής και εφαρμοσμένης έρευνας (στατιστική και συμπεριφορική ανάλυση, media monitoring, media intelligence tools). Παρακολούθηση των εξελίξεων στους κλάδους των οπτικοακουστικών και της επικοινωνίας σε τοπικό και διεθνές επίπεδο.

Στόχος μας να εξελιχθούμε σε ένα δημιουργικό κόμβο εκπαίδευσης στα μέσα, όπου ανταλλάγνι τεχνολογίας και καινών πρακτικών θα στηρίξει όλους τους πολίτες, κυρίως τους νέους, τους αποδυμαστές, τους εκπαιδευμαδες, τους ακαδημαϊκούς και τους επαγγελματίες των μέσων, προς μια ψηφιακή και ενημερωμένη πολιτεότητα.

Δημιουργούμε διεθνή δίκτυο οργανισμών, θεσμών, ακαδημαϊκών και επαγγελματιών της οπτικοακουστικής βιομηχανίας και των μέσων, με τη συνεργασία της ΕΕ και της διεθνούς κοινότητας.

Συντονίζουμε το Ευρω-Μεσογειακό Παράρτημα της διακρατικής συμφωνίας UNESCO-GARMI.

ΨΗ ΦΙΟ ΠΟΙ ΟΥΜΕ digitise

Συλλογή, αποθήκευση, συντήρηση, τεκμηρίωση και προβολή του οπτικοακουστικού υλικού που προέρχεται από ή αναφέρεται στη χώρα μας (ραδιόφωνο, τηλεόραση, κίνηματογράφος, διαδίκτυο & νέα μέσα) μέσω της διαδικασίας ψηφιοποίησης (δημοσίοι και ιδιωτικοί φορείς, φυσικά και νομικά πρόσωπα). Διάσωση των πρωτότυπων μορφών, ανάδειξη της αρχαιολογικής συνειδησης, διασφάλιση μιας «δευτέρας ζωής» των έργων, συμμετοχή της χώρας στον παγκόσμιο οπτικοακουστικό χώρο.

Δημιουργούμε δομές καταγραφής, διατήρησης και ψηφιοποίησης που αποσκοπούν, μέσω συνεργασιών και διαλόγου, στη χάραξη μιας εθνικής πολιτικής για τη διάσωση και αξιοποίηση της οπτικοακουστικής κληρονομιάς, όπως και στην ενίσχυση της ιστορικής μνήμης του πολιτισμού, της επιστημονικής έρευνας.

ΟΙ ΔΟΜΕΣ ΜΑΣ

- Εθνικό Αποθετήριο Οπτικοακουστικών Έργων
- Κέντρο Συντήρησης και Ψηφιοποίησης
- Εθνικός Κατάλογος Οπτικοακουστικών Έργων
- Μητρώο Φορέων Οπτικοακουστικών Αρχείων

ΕΠ ΕΝΔΥ ΟΥΜΕ invest

Το ελληνικό Cash Rebate

Το πρόγραμμα επιστροφής χρημάτων 35% καλύπτει τις επιλέξιμες δαπάνες για ελληνικές και διεθνείς οπτικοακουστικές παραγωγές, χωρίς ανώτατο όριο επιστροφής χρημάτων.

Στηρίζουμε την παραγωγή ταινιών, τηλεοπτικών σειρών, ντοκιμαντέρ, animation και ψηφιακών παιχνιδιών. Καλυπτούμε τα έξοδα παραγωγής η / και μετα-παραγωγής.

Υλοποιούμε το Εθνικό Δίκτυο Γραφείων Διευκόλυνσης Οπτικοακουστικών Παραγωγών (Film Offices).

Ελάχιστο όριο επιλέξιμων δαπανών στην Ελλάδα:
Μυθοπλασία / Κινηματογράφος - Ντοκιμαντέρ - €100.000
Τηλεοπτικές Σειρές - €100.000 + €30.000 ανά επεισόδιο
Ψηφιακά παιχνιδιά - €60.000

75€ εκατομμύρια εγγυημένα μέσω του Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων για την περίοδο 2018-2022. Ομαλή, έγκαιρη και διαφανής διαδικασία. Οι αιτήσεις υποβάλλονται μέσω του ΕΚΟΜΕΙΑΕ καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

EKOME S.A.

National Centre of Audiovisual Media and Communication

Ai. Pantou & Fragkoudi 11 str.
17671 Athens, Greece

Tel.: 214 402 2500, fax: 214 402 2529

info@ekome.media
www.ekome.media

f @ekomedia

t @ekomedia

ig @ekomedia

in EKOME S.A.

ΕΝΑ ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΓΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΛΛΑΝΔΙΑ

Συνέντευξη του καθηγητή Marcel Broersma από το Πανεπιστήμιο του Groningen στην Ολλανδία σχετικά με το καινοτόμο πρόγραμμα εγγραμμάτισμού στα Μέσα που εφαρμόζουν

ΤΗΣ **Χρυσής Δαγουλά**

Ερευνήτρια στο Τμήμα Δημοσιογραφίας στο Πανεπιστήμιο του She ffield με ειδίκευση στην Πολιτική Επικοινωνία.

ΤΟ 2017 ΗΤΑΝ Η ΧΡΟΝΙΑ που ο όρος fake news ανακηρύχθηκε από το λεξικό Collins ως «η λέξη της χρονιάς», αποτυπώνοντας το φαινόμενο που είχαν παρατηρήσει οι λεξικογράφοι του οργανισμού: σε ένα corpus 4,5 δισεκ. λέξεων, η χρήση του όρου αυξήθηκε κατά 365% από την προηγούμενη χρονιά. Έναν χρόνο μετά, το 2018, η λέξη της χρονιάς ήταν η «παραπληροφόρηση» (“misinformation”), σκιαγραφώντας την επικρατούσα κατάσταση στο διαδίκτυο συγκεκριμένα, και στην κοινωνία της πληροφορίας που ζούμε γενικότερα. Ακολούθησαν η καχυποψία προς τα Μέσα, τα χαμηλά επίπεδα εμπιστοσύνης προς τους μηντιακούς οργανισμούς αλλά και μια γενικευμένη κατάσταση σύγχυσης. Παρότι το φαινόμενο της παραπληροφόρησης δεν είναι νέο – κάθε άλλο, ανάγεται σχεδόν στην εφεύρεση της τυπογραφίας – είναι πλέον πιο σύνθετο: έχει αλλάξει τόσο ο τρόπος και η κλίμακα παραγωγής της, όσο και η ταχύτητα και η αποτελεσματικότητα της διάδοσής της, αποκτώντας χαρακτήρα πολλαπλής κρίσης. Και μπορεί αυτή η κρίση να αποτυπώθηκε σε έναν επιφανειακά απλό όρο («ψευδείς ειδήσεις»), μα κρύβει ένα σύνθετο και διαχρονικό πρόβλημα: αυτό της σωστής πληροφόρησης των πολιτών που συμβάλλει στον μέγιστο βαθμό στην υγεία της εκάστοτε δημοκρατικής κοινωνίας. Στη μάχη κατά της παραπληροφόρησης προτάθηκε πρωτίστως ο εγγραμμάτισμός στα Μέσα (media literacy), αλλά και ο ψηφιακός εγγραμμάτισμός (digital literacy). Ο πρώτος αναφέρεται σε μια εργαλειοθήκη δεξιοτήτων που βοηθούν στην κριτική πρόσληψη των μηνυμάτων που προέρχονται από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης – σε ένα πολύ βασικό επίπεδο αφορά την

ενεργό και διαρκή έρευνα και κριτική σκέψη τόσο προς τα μηνύματα που λαμβάνουμε όσο και προς αυτά που δημιουργούμε. Μέρος αυτού του εγγραμμάτισμού είναι και ο ψηφιακός εγγραμμάτισμός – η γνώση των βασικών ψηφιακών εργαλείων που ενισχύουν την ικανότητα αξιολόγησης του διαδικτυακού περιεχομένου προς αποφυγή των προκαταλήψεων και προς ενίσχυση της αξιοπιστίας. Δεδομένου ότι η πλειονότητα των πολιτών ενημερώνεται κατά κύριο λόγο από το διαδίκτυο – και δη τις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης –, αλλά και, όπως δείχνουν πρόσφατες έρευνες, η παραπληροφόρηση όχι μόνον αφορά, αλλά ανησυχεί μεγάλη μερίδα χρηστών του διαδικτύου, το ζήτημα της αντιμετώπισής της γίνεται ακόμη πιο καίριο.

Η ενίσχυση τόσο του εγγραμμάτισμού στα Μέσα γενικά, όσο και του ψηφιακού εγγραμμάτισμού πιο συγκεκριμένα, έχει απασχολήσει εκτενώς την ακαδημαϊκή έρευνα και έχει κινητοποιήσει τον ακαδημαϊκό κόσμο. Ένα σημαντικό παράδειγμα προέρχεται από το Πανεπιστήμιο του Groningen στην Ολλανδία, το οποίο, μέσω ενός ισχυρού δικτύου συνεργασίας με φορείς της τοπικής κοινωνίας, πρωτοστατεί στην τόνωση του εγγραμμάτισμού και στοχεύει στην ανάδειξη του Groningen ως της πιο ψηφιακά εγγράμματης πόλης της Ολλανδίας μέχρι το 2025. Ο καθηγητής Marcel Broersma, μοιράστηκε μαζί μας το όραμά του για ένα ψηφιακό μέλλον που θα επιτρέψει σε ένα ευρύ φάσμα χρηστών να εφοδιαστεί με τα κατάλληλα και ολοένα και πιο αναγκαία εφόδια για την παρουσία και τη δράση του στον ψηφιακό κόσμο, ο οποίος είναι αναπόσπαστο μέρος της καθημερινότητάς μας.

Ως πρόεδρος του τμήματος Media and Journalism Studies, βασικός συντονιστής του τομέα “Citizenship and Democracy” του ερευνητικού οργανισμού “Digital Society” που έχουν δημιουργήσει τα πανεπιστήμια της χώρας προς τόνωση και μελέτη της ψηφιακής κοινωνίας, αλλά και βασικό μέλος του συνασπισμού ψηφιακού εγγραμματισμού του Groningen (Digital Literacy Coalition), μίλησε για τις δράσεις στο εκπαιδευτικό επίπεδο, την ουσιαστική συνεργασία με την τοπική κοινωνία, τα ερευνητικά προγράμματα που θα ενισχύσουν τη γνώση μας επί του θέματος, τα επόμενα βήματα, καθώς και τη σημασία του ψηφιακού εγγραμματισμού ως ενός βήματος προς την αντιμετώπιση του «ψηφιακού χάσματος» (digital divide).

Θα ξεκινήσω με μια γενική ερώτηση που εμπερικλείει ωστόσο τα ζητήματα που θα συζητήσουμε: Πόσο ψηφιακή θεωρείτε πως έχει γίνει η ζωή μας και πώς αξιολογείτε αυτή την ψηφιακή επίδραση;

Χωρίς αμφιβολία, η ψηφιοποίηση (digitalization) είναι παντού. Αυτός είναι και ο βασικός λόγος που τα ολλανδικά πανεπιστήμια ενώθηκαν και δημιούργησαν τον ερευνητικό οργανισμό “Digital Society” («Ψηφιακή Κοινωνία») που σκοπό έχει να μελετήσει τις αλλαγές τις οποίες επέφερε η ψηφιακή εποχή στην κοινωνία. Βλέπουμε την επιρροή τόσο σε ατομικό όσο και συλλογικό/κοινωνικό επίπεδο, αλλά και στο πόσο η ψηφιοποίηση έχει εισχωρήσει σε κάθε τομέα της ζωής μας: από τον τομέα της υγείας και την εργασία, μέχρι τις έξυπνες πόλεις και τη λειτουργία της δημοκρατίας. Είναι ένα αντικείμενο που, από την πλευρά μου, θέλω πολύ να μελετήσω.

Θεωρείτε πως υπάρχει και αρνητική πλευρά στη συζήτηση περί ψηφιοποίησης;

Βεβαίως, υπάρχει και αρνητική πλευρά – για παράδειγμα, ένα θέμα που είναι πολύ σημαντικό να δούμε είναι η ψηφιακή συμπερίληψη ή ο ψηφιακός αποκλεισμός (εξαρτάται από ποια πλευρά παισιώνει κάποιος τη συζήτηση). Ναι, η ψηφιοποίηση της κοινωνίας μπορεί να έχει θετικό αποτέλεσμα σε πολλούς τομείς της κοινωνίας, αλλά μπορεί να λειτουργήσει και αποτρεπτικά για όσους δε μπορούν να συμμετέχουν. Για παράδειγμα, αν μπορείς να χρησιμοποιήσεις κάποιες υπηρεσίες ή να επικοινωνήσεις με τους κυβερνητικούς οργανισμούς τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο, μόνο ψηφιακά – κάτι που θα γίνει στην Ολλανδία μέσα στα επόμενα χρόνια – τότε αυτό μπορεί να αποβεί προβληματικό για όσους δεν έχουν ψηφιακές δεξιότητες ή δεν γνωρίζουν πώς δουλεύουν κάποιες πλατφόρμες. Το αποτέλεσμα

«Ο ψηφιακός εγγραμματισμός αφορά την ικανότητα να βρεις και να αξιολογείς την ψηφιακή πληροφορία, που είναι ολοένα και πιο σημαντικό», δηλώνει στη δημοσιογραφία ο καθηγητής Marcel Broersma

είναι πως δεν θα μπορούν να είναι ενεργοί πολίτες και αυτό είναι σίγουρα προβληματικό.

Ο ψηφιακός εγγραμματισμός αναφέρεται μόνο σε μια εργαλειοθήκη δεξιοτήτων;

Σίγουρα όχι. Ο ψηφιακός εγγραμματισμός είναι κάτι πέρα από το να κατέχει κάποιος απλά κάποιες δεξιότητες. Φυσικά, το να αποκτήσει κανείς τις κατάλληλες δεξιότητες είναι το βασικό, πρώτο επίπεδο. Ο ψηφιακός εγγραμματισμός αφορά όμως και την ικανότητα να βρεις και να αξιολογείς την ψηφιακή πληροφορία, που είναι ολοένα και πιο σημαντικό. Είναι επίσης σχετικό και με τον εγγραμματισμό στα Μέσα - να μπορείς να κατανοείς τα Μέσα και την επίδρασή τους στην καθημερινή ζωή.

Με άλλα λόγια, θα λέγαμε πως ο ψηφιακός εγγραμματισμός είναι μέρος του ευρύτερου εγγραμματισμού μας σχετικά με τα Μέσα και έχει να κάνει με τη γνώση που έχουμε για το πώς αυτά λειτουργούν, πώς μπορούμε να αξιολογούμε τις διαδικασίες τους και κατά συνέπεια πώς μπορούμε να αξιολογούμε και τις διάφορες συνθήκες, όπως η χειραγώγηση, οι ψευδείς ειδήσεις κ.λπ. Ο εγγραμματισμός στα Μέσα είναι η ομπρέλα που εμπεριέχει τον ψηφιακό εγγραμματισμό, ξεπερνά το επίπεδο των δεξιοτήτων και εισέρχεται στο επίπεδο της ευρύτερης κατανόησης του τι συμβαίνει στα Μέσα – παλαιότερα και νέα.

Παρότι το φαινόμενο της παραπήληροφόρησης δεν είναι νέο, είναι πλέον πιο σύνθετο: έχει αηλιάξει τόσο ο τρόπος και η κλίμακα παραγωγής της, όσο και η ταχύτητα και η αποτελεσματικότητά της διάδοσής της, αποκτώντας χαρακτήρα πολλαπλής κρίσης.

Ποιον αφορά ο ψηφιακός εγγραμματισμός;

Όλους, ανεξαιρέτως. Υπάρχουν κοινωνικές ομάδες που είναι περισσότερο ευάλωτες, επειδή για παράδειγμα αυτές δεν έχουν μεγαλώσει με το διαδίκτυο και τα ψηφιακά εργαλεία, όπως οι ηλικιωμένοι ή οι ομάδες χαμηλού γραμματισμού, που αποτελούν αρκετά μεγάλο μέρος της κοινωνίας. Στην Ολλανδία, για παράδειγμα, είναι 1,5 εκατ. άνθρωποι – το 10% της ολλανδικής κοινωνίας – αλλά θα έλεγα πως πρόκειται για κάτι που ξεπερνά τα ηλικιακά γκρουπ. Αφορά όλες τις κοινωνικές ομάδες, ασχέτως ηλικίας ή εκπαίδευσης.

Θα λέγατε πως ο ψηφιακός εγγραμματισμός ισούται με ψηφιακή συμπερίληψη;

Ο ψηφιακός εγγραμματισμός σίγουρα σχετίζεται με περισσότερη συμμετοχή/συμπερίληψη στην ψηφιακή κοινωνία. Πιστεύω ωστόσο πως αυτή θα είναι μια ερώτηση-κλειδί, που θα μας απασχολήσει πολύ κατά τις επόμενες δεκαετίες; αν η κοινωνία γίνει πιο ψηφιακή – όσον αφορά την εργασία, τις κοινωνικές δομές, τις κοινωνικές σχέσεις, την απομόνωση, τη συμμετοχή μας ως πολιτών στην κοινωνία, στην υγεία – και οι άνθρωποι δεν είναι ψηφιακά εγγράμματοι, πώς θα συμμετέχουν σε όλες αυτές τις διαδικασίες;

Θα ήταν πολύ αισιόδοξο να πούμε πως η ψηφιακή συμπερίληψη μπορεί να ισούται με δημοκρατικότερες κοινωνίες;

Μπορεί και να ισούται – αλλά όχι απαραίτητα. Είναι μάλλον μια ουτοπιστική ιδέα που μας ακολουθεί από την εμφάνιση του ίντερνετ. Ναι, υπάρχει όλος αυτός ο διάλογος πως περισσότερη πληροφορία και περισσότερη διαφάνεια σχετικά με την πληροφορία θα επιφέρουν περισσότερη συμμετοχή και δημοκρατικότερες ή καλύτερες κοινωνίες, αλλά δεν είναι απαραίτητα αυτό που συμβαίνει. Οι άνθρωποι μπορούν να είναι ψηφιακά εγγράμματοι, χωρίς απαραίτητα αυτό να σημαίνει πως θέλουν να συμμετέχουν. Αυτό είναι για παράδειγμα κάτι που έχουμε δει και ερευνητικά – ότι οι άνθρωποι είναι όλο και διστακτικότεροι να μοιραστούν ή να σχολιάσουν την ειδησεογραφία. Για κάποιες κοινωνικές ομάδες μπορεί να ισχύει, αλλά, για παράδειγμα, στην έρευνα που κάναμε σχετικά με το πώς οι millennials χρησιμοποιούν τα κοινωνικά δίκτυα, ποιες είναι οι μηντιακές τους συνήθειες, αλλά και το πώς αξιολογούν τις ειδήσεις στην καθημερινότητά τους, είδαμε ότι αρκετοί από τους συμμετέχοντες είπαν πως τους κουράζει η διαρκής παρουσία ειδήσεων στα feeds τους – δεν είναι τυχαίο που το Facebook προχώρησε σε αλλαγή του αλγόριθμου με στόχο να εμφανίζονται λιγότερες ειδήσεις. Ναι, η ψηφιακή συμπερίληψη μπο-

ρεί να έχει θετικό αντίκτυπο, αλλά αυτό έχει να κάνει σε μεγάλο βαθμό με τη διαχείριση της πληροφορίας. Για παράδειγμα, υπάρχει άφθονη πληροφορία και, αν έχεις τη δυνατότητα να τη διαχειριστείς και να την αξιολογήσεις σωστά, αυτό μπορεί να αποδειχθεί πολύ εποικοδομητικό. Γεγονός που μας φέρνει πίσω στη συζήτηση περί ψηφιακού εγγραμματισμού, βέβαια, και των δυνατοτήτων που προσφέρει.

Ποιο είναι το όραμά σας σχετικά με τον ψηφιακό εγγραμματισμό και τι οδήγησε στη δημιουργία του Συνασπισμού Ψηφιακού Εγγραμματισμού του Groningen (Digital Literacy Coalition);

Όταν αρχίσαμε να δουλεύουμε πάνω στον εγγραμματισμό, τόσο εδώ στο Groningen όσο και σε εθνικό επίπεδο, διαπιστώσαμε ότι πολλοί φορείς οργανώνουν δράσεις πάνω στον ψηφιακό εγγραμματισμό. Ωστόσο εντοπίσαμε δύο προβλήματα: το ένα αφορά τη λογική της «βέλτιστης πρακτικής» – οι περισσότεροι φορείς έκαναν μικρά προγράμματα, τα οποία όμως προϋπέθεταν πολύ χρόνο για να υλοποιηθούν. Η κατάσταση όμως αλλάζει τόσο γρήγορα και η δράση πρέπει να είναι πιο άμεση. Επίσης, είδαμε πώς διάφοροι οργανισμοί κάνουν παρόμοιες δράσεις, αλλά αυτές γίνονται αποσπασματικά ή χωρίς κάποια θεμελίωση. Το δεύτερο πρόβλημα αφορά την απουσία ακαδημαϊκής έρευνας που θα βοηθήσει να υπάρξει η βάση και η γνώση πάνω στην οποία θα θεμελιωθούν αυτές οι πρωτοβουλίες. Για αυτό και σκεφτήκαμε να συγκεντρώσουμε και να φέρουμε σε επαφή όλους τους φορείς που δρουν στην πόλη ή την περιφέρεια του Groningen, καθώς και ερευνητικά κέντρα, όπως το Πανεπιστήμιο του Groningen, και να δουλέψουμε μαζί δημιουργώντας προγράμματα που αφενός θα παράγουν έργο και αφετέρου θα στηρίζονται σε ακαδημαϊκή μελέτη.

Τι σημαίνει αυτό σε πρακτικούς όρους; Με ποιον τρόπο, για παράδειγμα, συμβάλλουν αυτοί οι φορείς;

Με πολλούς τρόπους – ένας από αυτούς είναι τα υποστηρικτικά δίκτυα. Ένας από τους φορείς που συμμετέχουν, είναι για παράδειγμα, οι βιβλιοθήκες. Στην Ολλανδία, οι βιβλιοθήκες αποτελούν μεγάλο μέρος του κοινωνικού συστήματος, τόσο στις πόλεις όσο και σε μικρά χωριά. Οι βιβλιοθήκες δεν είναι μόνο τα μέρη που απλά θα δανειστεί κάποιος ένα βιβλίο, αλλά και μέρη κοινωνικής συναναστροφής. Οι βιβλιοθήκες επίσης προσφέρουν πολλά μαθήματα – για παράδειγμα, σχετικά με ψηφιακές δεξιότητες ή με δεξιότητες πλοήγησης και εύρεσης πληροφοριών. Επίσης προσφέρουν και πρακτική βοήθεια σε καθημερινά ζητήματα, όπως

π.χ. πώς μπορεί κάποιος να καταθέσει τη φορολογική του δήλωση ή να επικοινωνήσει με τους κυβερνητικούς οργανισμούς. Είναι ένα ζωντανό δίκτυο, όπου πολλοί και διαφορετικοί τομείς της κοινωνίας συναντώνται. Για μας βέβαια υπάρχει και μεγάλο ερευνητικό ενδιαφέρον, μιας και είναι ένα περιβάλλον που μπορεί να λειτουργήσει και ως εργαστήριο.

«Ο βασικός λόγος που τα ολλανδικά πανεπιστήμια ενωθήκαν και δημιούργησαν τον ερευνητικό οργανισμό "Digital Society" («Ψηφιακή Κοινωνία») είναι για να μελετήσουν τις αλλαγές τις οποίες επέφερε η ψηφιακή εποχή στην κοινωνία.»

Αυτό με φέρνει στην επόμενη ερώτηση: ποιος είναι ο αντίκτυπος της πρωτοβουλίας αυτής στην έρευνα;

Σίγουρα έχει μεγάλο αντίκτυπο. Θα αναφερθώ σε δύο ερευνητικά προγράμματα που έχουμε ήδη αρχίσει. Το πρώτο είναι σε συνεργασία με οργανισμούς παιδικής μέριμνας, οι οποίοι ενδιαφέρονται για τον τρόπο με τον οποίο παιδιά ηλικίας 8-12 ετών χρησιμοποιούν τα Μέσα. Στην έρευνα αυτή, το ενδιαφέρον μας επικεντρώνεται σε τρεις τομείς. Ο πρώτος αφορά το πώς τα παιδιά κατανοούν τα Μέσα, το πώς τα μαθαίνουν, πώς προσανατολίζονται ψηφιακά και το πώς βρίσκουν και διαχειρίζονται ειδήσεις ή άλλες πληροφορίες. Ο δεύτερος αφορά το πώς χρησιμοποιούν τα ψηφιακά Μέσα στο πλαίσιο των κοινωνικών τους σχέσεων. Τα περισσότερα παιδιά συμμετέχουν σε διάφορες ομάδες και μεγάλο μέρος της επικοινωνίας τους λαμβάνει χώρα μέσα από τα κινητά τους τηλέφωνα ή μέσω εφαρμογών και κοινωνικών δικτύων. Ενδιαφερόμαστε λοιπόν για το ποιες είναι οι κοινωνικές διαδικασίες, αλλά και για

τα ζητήματα που ανακύπτουν, όπως αυτό του bullying για παράδειγμα. Ο τρίτος τομέας που ερευνούμε αφορά θέματα ασφάλειας και ιδιωτικότητας - πώς τα παιδιά προσλαμβάνουν αυτές τις έννοιες, τι σκέφτονται όταν ανεβάζουν φωτογραφίες στο διαδίκτυο ή όταν παίζουν κάποιο παιχνίδι - πώς ξέρουν με ποιον επικοινωνούν. Συνεργαζόμαστε με τα σχολεία, μιλάμε με αυτά τα παιδιά, αλλά μιλάμε και με τις οικογένειές τους -- μιλάμε για παράδειγμα με τους γονείς, για το πώς τα παιδιά χρησιμοποιούν τα Μέσα στο σχολείο, αλλά και στα χόμπι τους εκτός σχολείου. Οι κοινωνικοί αυτοί κύκλοι ήταν χωριστοί, αλλά πλέον συνυπάρχουν σε αυτή τη μικρή συσκευή, το κινητό τηλέφωνο. Συνολικά, θα

το formal learning - πώς ομάδες χαμηλού εγγραμματοσιμίου αναπτύσσουν ψηφιακές δεξιότητες μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Και η τρίτη αφορά τα παιδιά. Ένας από τους στόχους μας είναι να καλύψουμε όλες τις ομάδες και το πώς διαχειρίζονται τη μάθηση ψηφιακών δεξιοτήτων, ενώ παράλληλα θέλουμε να αναπτύξουμε ένα γενικότερο θεωρητικό υπόβαθρο που θα ενώσει τις τρεις υπο-έρευνες. Μελετούμε κατά κάποιον τρόπο το πώς ο ψηφιακός εγγραμματοσιμίου αποτυπώνεται σε διάφορες ηλικίες και κοινωνικές ομάδες. Αλλά είναι σημαντικό ότι ο εν λόγω εγγραμματοσιμίου αφορά όχι μόνο όσους έχουν λίγη γνώση ή κάποια γνώση, αλλά όλους. Αν καθένας κάνει ένα μικρό βήμα, τότε η κοινωνία στο όλον της βελτιώνεται.

Ποιος είναι ο αντίκτυπος στην εκπαίδευση συγκεκριμένα;

Μεγάλο μέρος του Digital Literacy Coalition έχει να κάνει με την εκπαίδευση, μιας και το Groningen είναι μια ενδιαφέρουσα περίπτωση, όπου υπάρχει καινοτομία και πρόοδος σε αυτόν τον τομέα. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι τα δημοτικά σχολεία, όπου πριν από δύο χρόνια η δημοτική αρχή έκανε συμφωνία με τα σχολεία (τόσο τα δημόσια όσο και κάποια από τα ιδιωτικά), την επονομαζόμενη «the digideal». Μέρος της συμφωνίας αυτής είναι πως ο ψηφιακός εγγραμματοσιμίου πρέπει να είναι μέρος του προγράμματος σπουδών των σχολείων. Τα τελευταία δύο χρόνια δουλεύουν πάνω σε αυτό, ενημερώνοντας τα σχολεία και τους δασκάλους, μιας και είναι κάτι καινούριο και γι' αυτούς. Έτσι, συμπληρωματικά, ένα από τα βήματα που φιλοδοξεί να κάνει η Digital Literacy Coalition είναι η δημιουργία ενός learning pathway, που θα ξεκινά από το δημοτικό και θα φθάνει σε όλα τα στάδια της εκπαίδευσης - σύμφωνα με αυτό, ο ψηφιακός εγγραμματοσιμίου θα ενταχθεί σε όλα τα προγράμματα σπουδών και σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, ξεκινώντας από παιδιά τεσσάρων ετών και φθάνοντας μέχρι την ανώτατη εκπαίδευση.

Μιας και μιλάμε για εκπαίδευση, και συγκεκριμένα για το Πανεπιστήμιο, εσείς σαν τμήμα σπουδών Media και δημοσιογραφίας, έχετε κάποιο πρόγραμμα που αφορά συγκεκριμένα τον ψηφιακό εγγραμματοσιμίου;

Ναι, βέβαια - από τον ερχόμενο Σεπτέμβριο θα εντάξουμε στο πρόγραμμα σπουδών μας ένα νέο μεταπτυχιακό με τίτλο "Datafication & Digital Literacy". Η κοινωνία γίνεται πιο ψηφιοποιημένη και την ίδια στιγμή στηρίζεται όλο και περισσότερο στα δεδομένα. Έτσι θα προσεγγίσουμε το θέμα μέσω της σημασίας των δεδομένων, του ψηφιακού ίχνους που αφήνουμε με ένα σωρό τρόπους, αλλά και την επίδραση αυτού του γεγο-

«Ένα από τα βήματα που φιλοδοξεί να κάνει η Digital Literacy Coalition είναι η δημιουργία ενός learning pathway, που θα ξεκινά από το δημοτικό και θα φθάνει σε όλα τα στάδια της εκπαίδευσης - σύμφωνα με αυτό, ο ψηφιακός εγγραμματοσιμίου θα ενταχθεί σε όλα τα προγράμματα σπουδών και σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες».

λέγαμε ότι μας ενδιαφέρει πώς τα παιδιά αναπτύσσουν ψηφιακό εγγραμματοσιμίου και εγγραμματοσιμίου στα Μέσα - γιατί από εκεί ξεκινούν όλα.

Το δεύτερο ερευνητικό πρόγραμμα που εκπονούμε είναι το εργαστήριο ψηφιακής συμπεριληψης ("living lab of digital inclusion"). Σε συνεργασία με φορείς του Digital Literacy Coalition και με χρηματοδότηση από το Υπουργείο Εσωτερικών, ερευνούμε το ζήτημα από τρεις πλευρές. Η μια αφορά το informal learning, και εδώ είναι που εμπλέκονται και οι βιβλιοθήκες, μιας και μελετούμε πώς οι άνθρωποι χρησιμοποιούν τα μαθήματα που προσφέρονται από τις βιβλιοθήκες. Η δεύτερη αφορά

«Είδαμε ότι αρκετοί από τους συμμετέχοντες είπαν πως τους κουράζει η διαρκής παρουσία ειδήσεων στα feeds τους – δεν είναι τυχαίο που το Facebook προχώρησε σε αλλαγή του αλγόριθμου με στόχο να εμφανίζονται λιγότερες ειδήσεις».

νότος σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο. Στόχος είναι να ενισχύσουμε τη γνώση του τρόπου με τον οποίο τα ψηφιακά ίχνη χρησιμοποιούνται για εμπορικούς – και όχι μόνον – σκοπούς. Επίσης, θα ασχοληθούμε και με τον ψηφιακό εγγραμματισμό, αλλά σε υψηλότερο επίπεδο – για παράδειγμα, με το πώς αντιλαμβανόμαστε όλες τις διαδικασίες που αφορούν το γενικότερο πλαίσιο της ψηφιοποίησης.

Μέσα στους στόχους του Digital Literacy Coalition αναφέρεται πως «το Groningen φιλοδοξεί να γίνει η πιο εγγράμματη ψηφιακά κοινωνία στην Ολλανδία έως το 2025». Πιστεύετε πως αυτό μπορεί να λειτουργήσει ως μοντέλο – και, αν ναι, ποια είναι τα προαπαιτούμενα;

Σίγουρα μπορεί να αποτελέσει παράδειγμα – ήδη βλέπουμε και άλλες πόλεις στην Ολλανδία που ενδιαφέρονται για αυτό το μοντέλο. Το Groningen είναι μια ζωντανή και αρκετά μεγάλη πόλη, που περιλαμβάνει όλους αυτούς τους κοινωνικούς φορείς. Παράλληλα όμως είναι μια σχετικά μικρή κοινωνία, όπου μπορεί να κτίσει κάποιος συνεργασίες. Αυτό προσπαθούμε

να κάνουμε και με το Digital Literacy Coalition – να φέρουμε σε επαφή τους φορείς, να οργανώσουμε ένα δίκτυο συνεργασίας ώστε να κτίσουμε πάνω σε ό,τι ήδη υπάρχει και από την άλλη να ξεκινήσουμε νέα προγράμματα που θα έχουν έναν κοινό στόχο. Είναι ένα φιλόδοξο σχέδιο, αλλά χρειάζεται και η φιλοδοξία για να μπορέσει κάποιος να κινητοποιηθεί και να κινητοποιήσει. Δεν είναι ίσως ό,τι πιο σημαντικό να αποδείξουμε ότι το Groningen φιλοδοξεί να γίνει η πιο εγγράμματη ψηφιακά κοινωνία στην Ολλανδία έως το 2025, αλλά να δείξουμε ότι το εγχείρημα αυτό έχει αποτέλεσμα, ότι μπορούμε να φέρουμε κοντά φορείς, όπως η κυβέρνηση, εταιρείες, πολιτιστικούς και ερευνητικούς οργανισμούς και με αυτόν τον τρόπο να κάνουμε σπουδαία βήματα. Πιστεύω πως αυτό το μοντέλο μπορεί να είναι καλό τόσο για άλλες ολλανδικές πόλεις όσο και διεθνώς. Για παράδειγμα, μέρος του ερευνητικού προγράμματος σχετικά με το “living lab for digital inclusion”, το εργαστήριο που ανέφερα προηγουμένως, είναι η ανάπτυξη ενός δικτύου με δήμους από άλλες ευρωπαϊκές πόλεις, κάτι που χρησιμοποιείται από τη μια ως πλατφόρμα για ανταλλαγή γνώσης και από την άλλη ως ένας τρόπος να γνωρίσουν το μοντέλο που προτείνουμε.

Η ΕΙΔΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ ΕΞΥΠΝΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ ΚΑΙ Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΥΣ

Ειδυσοογραφικοί οργανισμοί και εκπαιδευτικά ιδρύματα χρειάζεται να ενισχύσουν την κατάρτισή τους στις τεχνικές ηλεκτρονικής εγκλήματολογικής έρευνας των ΜΜΕ.

ΤΟΥ **Nicholas Diakopoulos** | ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: **Θάλεια Παύλου**

Επίκουρος καθηγητής στο Northwestern University School of Communication και συγγραφέας του επικείμενου βιβλίου Automating the News: How Algorithms are Rewriting the Media

ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΜΕΡΙΚΕΣ ΕΒΔΟΜΑΔΕΣ, η διαδικτυακή ενημερωτική πύλη BuzzFeed έβγαλε στη δημοσιότητα ένα βίντεο του τέως Προέδρου των ΗΠΑ, Barack Obama, στο οποίο ακούγεται να ξεστομίζει ανήκουστα λόγια που δεν συνάδουν καθόλου με τον χαρακτήρα του. Ωστόσο, το αξιοσημείωτο με το εν λόγω βίντεο δεν είναι πως ο Obama ξεστομίζει αυτά τα λόγια, αλλά κυρίως πως ουδέποτε δεν τα ξεστόμισε. Αντ' αυτού, η μαγνητοφωνημένη φωνή του ηθοποιού Jordan Peele, που μιμείται τον Obama, τροφοδότησε έναν αλγόριθμο μηντιακής σύνθεσης, που παρήγαγε το βίντεο. Το αποτέλεσμα εμφανίζεται εκπληκτικά αυθεντικό. Και για του λόγου το αληθές, δείτε και μόνοι σας το βίντεο: <https://www.youtube.com/watch?v=cQ54GDm1eL0>

Τίποτε απ' όσα παρακολουθούμε στο διαδίκτυο δεν είναι ακριβώς όπως φαίνεται· στην εποχή μας, μάλιστα, περισσότερο από ποτέ άλλοτε. Χάρη σε μία γενιά νευρωνικών δικτύων αλγορίθμων μηχανικής νοημοσύνης, συναρπαστικά, εντούτοις φανταστικά βίντεο, εικόνες, φωνές, και κείμενα μπορούν να συνθέσουν ένα προϊόν μυθοπλασίας. Εικόνες φανταστικών προσώπων μπορούν επαρκώς να προσομοιωθούν με υψηλό ρεαλισμό από τους υπολογιστές — τα συναισθήματα, η επιδερμίδα, η ηλικία και το φύλο τους επιλέγονται με το πάτημα ενός κουμπιού σε ένα μηχανήμα. Με την εφαρμογή μεταφοράς στίλ μπορεί κανείς να μορφοποιήσει το περιβάλλον μιας εικόνας, μετατρέποντας τον χειμώνα σε καλοκαίρι ή ένα ηλιόλουστο τοπίο σε βροχερό. Οι βιντεοσκοπημένες

προβολές πολιτικών προσώπων μπορούν να παραχθούν με την ίδια ευκολία που κάποιος διαχειρίζεται μια μαριονέτα. Ομοίως, τα πρόσωπα μπορούν να μεταπηδήσουν από το ένα σώμα στο άλλο, δημιουργώντας την ευρέως διαδεδομένη μάλιστα των «deepfakes», υπονομεύοντας έτσι την υπόληψη, την ασφάλεια και το ιδιωτικό απόρρητο. Νοσηρές καταστάσεις!

Ωστόσο, κατά έναν τρόπο, αυτή η αλματώδης τεχνολογική εξέλιξη θα μπορούσαν στην πραγματικότητα να ευνοήσει τους δημοσιογράφους — και ενδεχομένως να προσφέρει την ευκαιρία, ως άλλη χείρα καλής θέλησεως που οφείλουν να τείνουν οι τεχνολογικές πλατφόρμες στο καχύποπτο κοινό.

Ασφαλώς, οι φωτογραφίες παραποιούνται από την εποχή που εφευρέθηκε η επιστήμη της φωτογραφίας. Ακόμη και τα ΜΜΕ αποτελούν ένα ομοίωμα της πραγματικότητας, στο οποίο κάθε επιλογή, επεξεργασία δεδομένων, ανάδειξη θέματος, κάθε γύρισμα του λόγου διαμορφώνει την ερμηνεία του κοινού για τα γεγονότα. Το καινοφανές σήμερα έγκειται στο γεγονός ότι οι συνδυασμοί αλγορίθμων για την επιλογή της είδησης διασπών περαιτέρω οποιαδήποτε προσδοκία γνησιότητας αναφορικά με τα μαγνητοσκοπημένα μέσα, ενώ καθιστούν εφικτό ένα νέο φάσμα διεισδυτικότητας, προσαρμογής και ευκολίας χρήσης για τον καθένα, από κωμικούς μέχρι κατασκόπους. Τα ψεύτικα βίντεο μπορούν να αναστατώσουν και να διαστρεβλώσουν τον σχηματισμό ορθής συλλογικής μνήμης γύρω από τα

γεγονότα, και τα οπτικά τεκμήρια πιθανώς να χάσουν σε μεγάλο βαθμό την ισχύ τους, καθώς οι στρατηγικοί παραπληροφοριοδότες χρησιμοποιούν το φάσμα της τεχνολογίας για να υπονομεύσουν κάθε απόδοση της πραγματικότητας.

Τι συμβαίνει λοιπόν όταν το κοινό δεν μπορεί να εμπιστευτεί πλέον κανένα μέσο που συναντά στο διαδίκτυο; Πώς μπορεί η κοινωνία να έχει τεκμηριωμένη αντίληψη των παγκόσμιων γεγονότων, όταν η σύνθεση αλγοριθμικών ψευδών ειδήσεων μπορεί με μεγάλη ευκολία να μολύνει τα ΜΜΕ;

Όσο απειλητικό κι αν φαντάζει το γεγονός αυτό, θα μπορούσε κάλλιστα να αποτελέσει σπουδαία ευκαιρία για την επάνοδο των συμβατικών, κυρίαρχων Μέσων επικοινωνίας. Μόλις το κοινό μάθει πως δεν μπορεί να εμπιστευτεί πλέον όσα βλέπει στο διαδίκτυο, προτιμότερο είναι ο ρόλος της έμπιστης τεκμηρίωσης και εξακρίβωσης της διαμεσολαβημένης αλήθειας να ανατεθεί σε ορισμένους ενδιάμεσους, παρά σε επαγγελματικά εκπαιδευμένους δημοσιογράφους με πρόσβαση σε προηγμένα εγκληματολογικά εργαλεία ψηφιακής ανάλυσης. Προκειμένου να αδράξουν την ευκαιρία, οι δημοσιογράφοι αλλά και οι δημοσιογραφικοί οργανισμοί θα πρέπει να ακολουθήσουν στρατηγικές μεθόδους, όπως η εκπαίδευση στην ηλεκτρονική εγκληματολογική έρευνα, η ανάπτυξη τεχνολογικών εργαλείων, η διαδικασία τυποποίησης και η διαφάνεια.

Ειδησεογραφικοί οργανισμοί και εκπαιδευτικά ιδρύματα χρειάζεται να ενισχύσουν την κατάρτισή τους στις τεχνικές ηλεκτρονικής εγκληματολογικής έρευνας των ΜΜΕ. Υπάρχουν ενδείξεις παραπονημένων και συνθετικών Μέσων που το έμπειρο μάτι μπορεί να διακρίνει — για παράδειγμα, το βιβλίο του Hany Farid με θέμα την εγκληματολογική έρευνα οπτικού υλικού, προσφέρει ορισμένες εναλλακτικές. Στατιστική ανάλυση των χρωμάτων των εικονοψηφίδων, των εντάσεων του φωτός και της κανονικότητάς τους πιθανώς να μαρτυρήσει επεξεργασία ή συρραφή εικόνων· αντανακλάσεις και χαρακτηριστικά που εξαφανίζονται ενδέχεται να αποκαλύψουν γεωμετρικές αποκλίσεις· και ο αισθητήρας θορύβου ή κάποια πλαστά αποτελέσματα συμπίεσης ενδέχεται επίσης να αποκαλύψουν στοιχεία. Στη βιντεοσκόπηση, τα στόματα των συνθετικών προσώπων ενδέχεται να τρεμοπαίζουν μερικές φορές ή να δείχνουν αφύσικα μάτια ίσως παίρνουν το θολό βλέμμα των ζόμπι. Οι αλγόριθμοι δεν είναι τέλειοι, ωστόσο οι δημοσιογράφοι, όπως όλοι οι ερευνητές, έχουν ανάγκη από εκπαιδευμένα μάτια προκειμένου να αντιληφθούν τις ατέλειες.

Η εξέλιξη και η ένταξη υπολογιστικών εργαλείων εγκληματολογικής έρευνας είναι αναμφίβολα σημαντικά όσο και η εκπαίδευση στην εγκληματολογική έρευνα των Μέσων. Ακόμη κι αν το συνθετικό περιεχόμενο μπορεί ενίοτε να ξεγελάει το ανθρώπινο μάτι, το στατικό μάτι του αλγόριθμου της ηλεκτρονικής εγκληματο-

λογικής έρευνας πιθανώς να γνωρίζει πως πρόκειται για πλαστογραφία. Μία πρόσφατη ερευνητική μελέτη με τίτλο FaceForensics χρησιμοποίησε τη μηχανική νοημοσύνη για να ανιχνεύσει αν μία βιντεοσκόπηση προσώπων είναι αληθινή με ακρίβεια 98,1%. Μία άλλη προσέγγιση ανιχνεύει τη ροή του αίματος στο πρόσωπο του ατόμου που απεικονίζεται στο βίντεο, με σκοπό να παρατηρήσει

Οι δημοσιογράφοι πρέπει να κωδικοποιήσουν τη ροή των εργασιών τους προκειμένου να αξιολογήσουν αν μία εικόνα, βίντεο ή κείμενο είναι αποτέλεσμα κάποιας σύνθεσης αλγοριθμικών ψευδών ειδήσεων, κατασκευασμένων βίντεο, κ.λπ

αν οι εικονοψηφίδες γίνονται πιο κόκκινες περιοδικά, τις στιγμές που η καρδιά διοχετεύει αίμα. Το Εθνικό Ινστιτούτο Προτύπων και Τεχνολογίας (NIST) δραστηριοποιείται σε περαιτέρω έρευνες επί του αντικειμένου με το Media Forensics Challenge, και, πράγματι, δημοσιεύονται ετησίως εκατοντάδες ερευνητικές διατριβές με θέμα την ψηφιακή εγκληματολογία.

Εντούτοις, ο μεγαλύτερος όγκος αυτής της τεχνολογίας απέχει μακράν από το σημείο να την καταστήσει προσιτή στο ευρύ κοινό και εύχρηστη στην εφαρμογή της για τη δημοσιογραφία. Ενώ υπάρχουν μερικά ολοκληρωμένα εργαλεία, όπως η πλατφόρμα InVid, η οποία στοχεύει

στην επαλήθευση των Μέσων, οι περισσότερες μέθοδοι υπολογιστικής εγκληματολογίας βρίσκονται ακόμη σε προκαταρκτικά στάδια έρευνας που είναι, συνεπώς, μη προσβάσιμα στην καθημερινή ροή εργασιών των δημοσιογράφων. Επομένως, απαιτείται περισσότερη δουλειά.

Επιπροσθέτως, εκτός από τους δημοσιογραφικούς οργανισμούς, και άλλες ομάδες έχουν ηθική υποχρέωση να αστυνομεύουν το υλικό ψεύτικων βίντεο. Ορισμένοι από τους έτερους ενδιαφερόμενους κατέχουν τις δικές τους ερευνητικές πηγές, μην κάνουμε λόγο για τις βαθιές τσέπες τους: οι πλατφόρμες πληροφόρησης, που συχνά καταλήγουν να φιλοξενούν συνθετικά Μέσα, θα μπορούσαν να συνδράμουν στην εν λόγω δουλειά. Για παράδειγμα, εάν Facebook και YouTube ενσωμάτωναν τον αλγόριθμο FaceForensics, θα μπορούσαν να ανιχνεύσουν και να επισημάνουν εμφανώς ύποπτα βίντεο. Μια τέτοια ενέργεια θα αποτελούσε άλλο ένα σινιάλο για τους χρήστες και τα μήντια ώστε να είναι επιφυλακτικοί για τη γνησιότητα κάποιου βίντεο, και ίσως καταδείκνυε την

ποτε τρόπο θεωρούν κατάλληλο, όπως πράττουν ήδη σε μεγάλο βαθμό για τις έως σήμερα κοινότοπες εργασίες τους, όπως η γεωκωδικοποίηση ταχυδρομικών διευθύνσεων σε γεωγραφικές συντεταγμένες.

Πάρα ταύτα, οι τεχνικές της ψηφιακής εγκληματολογίας μπορούν να μας καθοδηγήσουν μόνο σ' έναν περιορισμένο βαθμό. Είναι δύσκολες να εφαρμοστούν, απαιτούν υψηλή κατάρτιση για να ερμηνευθούν, συχνά δεν είναι αξιόπιστες και, όπως κάθε άλλη μορφή ασφάλειας δικτύων και πληροφοριών, χρειάζεται συνεχή και διαρκή επαλήθευση και προσοχή. Ένα δεύτερο επίπεδο της εγκληματολογικής έρευνας εξετάζει προσεκτικά το συγκεκριμένο των Μέσων ως προς τη γνησιότητα: εάν η σύνθεση μίας εικόνας μπορεί να παραχθεί με τόση ευκολία, τα μεταδεδομένα περί του χρόνου, της τοποθεσίας, του κοινωνικού περιβάλλοντος, ή άλλα καθίστανται ολοένα και πιο σημαντικό να εξακριβώνονται ορθά. Εάν μία ύποπτη εικόνα μεταφορτωθεί από κάποιον λογαριασμό που δημιουργήθηκε μόλις χτες, και κατά πώς φαίνεται έχει λεγώνες αυτοματοποιημένων ακολούθων, αυτό αποτελεί άλλη μία ένδειξη. Η ερμηνεία των συμπραξιμένων για χάρη της ορθότητας, αποτελεί μία νέα μορφή ψηφιακού εγγραμματοτισμού, όπου οι δημοσιογράφοι θα χρειαστούν, και πάλι, εκπαίδευση, εξειδίκευση και εργαλεία που θα τους βοηθούν στην κατανόηση αυτού του νεφελώδους περιβάλλοντος.

Όπως ακριβώς τα συστήματα επαλήθευσης των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης έχουν κωδικοποιηθεί και εφαρμόζονται από υπηρεσίες ασφαλείας όπως οι Storyful και Bellingcat — οι οποίες ακολουθούν αυστηρές διαδικασίες για να ελέγχουν τριπλά, να επιβεβαιώνουν και να τεκμηριώνουν το περιεχόμενο και την προέλευσή του — οι δημοσιογράφοι πρέπει να διευρύνουν και να κωδικοποιήσουν τη ροή των εργασιών τους προκειμένου να αξιολογήσουν αν μία εικόνα, βίντεο ή κείμενο είναι αποτέλεσμα κάποιας σύνθεσης αλγοριθμικών ψευδών ειδήσεων, κατασκευασμένων βίντεο, κ.λπ. Οι ειδησεογραφικοί οργανισμοί οφείλουν να επιτείνουν την προσοχή τους στη διαφάνεια της μεθόδου. Ισχυρές και τυποποιημένες διαδικασίες για τη διαλεύκανση και την αποκάλυψη συνθετικών Μέσων πρέπει να αναπτυχθούν και να δοθούν στη δημοσιότητα. Επιπλέον, οι ειδησεογραφικοί οργανισμοί χρειάζεται να δεσμευθούν δημοσίως να εφαρμόσουν πίστα όλα τα παραπάνω. Είναι θέμα εμπιστοσύνης. Ο κόσμος πιθανώς να συρρεύσει σε επώνυμα Μέσα, τα οποία γνωρίζει ότι ακολουθούν σχολαστικές και διεξοδικές διαδικασίες.

Εάν κανείς από εμάς δεν μπορεί να εμπιστευτεί ούτε τα ίδια του τα μάτια στο διαδικτυο, ίσως μπορεί να ελπίζει πως κάποιο ΜΜΕ ακολουθεί αυστηρές διαδικασίες προκειμένου να εξασφαλίσει πως οτιδήποτε δημοσιεύει είναι πράγματι αξιόπιστο. Τα συνθετικά Μέσα θα μπορούσαν να αποτελέσουν απλώς ~~ε~~κείνο το κάτι που θα οδηγήσει το κοινό πίσω στην αγκαλιά των κυρίαρχων συμβατικών ειδησεογραφικών οργανισμών.

Εάν κανένας από εμάς δεν μπορεί να εμπιστευτεί ούτε τα ίδια του τα μάτια στο διαδικτυο, ίσως μπορεί να ελπίζει πως κάποιο ΜΜΕ ακολούθει αυστηρές διαδικασίες προκειμένου να εξασφαλίσει πως οτιδήποτε δημοσιεύει είναι πράγματι αξιόπιστο.

προθυμία των πλατφορμών τεχνολογίας να λειτουργήσουν προς όφελος της κοινωνίας, αντί αποκλειστικά και μόνο να κυνηγούν βραχυπρόθεσμα οικονομικά κέρδη.

Προκειμένου να οικοδομηθεί η απαιτούμενη εμπιστοσύνη, οι εν λόγω πλατφόρμες επιβάλλεται να είναι διαφανείς όσον αφορά τον όρο «επαλήθευση». Για παράδειγμα, αν η διαδικασία είχε ενσωματωθεί στο φίλτρο περιορισμένης πρόσβασης του YouTube, οι τελικοί χρήστες θα μπορούσαν να ελέγξουν εάν τα επισημασμένα βίντεο έχουν αυτομάτως απομονωθεί. Και αν οι εταιρείες τεχνολογίας προσέφεραν δωρεάν αλγόριθμους εγκυρότητας των ΜΜΕ μέσω των API (Διεπαφών Προγραμματισμού Εφαρμογών), οι δημοσιογράφοι δεδομένων θα μπορούσαν να ενσωματώσουν τις ενδείξεις επαλήθευσης στην ευρύτερη ροή των εργασιών τους με οποιοδή-

Ο ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΜΗΝΤΙΑΚΟΣ ΕΓΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ

Φιλόδοξα και επιτυχημένα συλλογικά εγχειρήματα δημοσιογραφίας όπως το Wikileaks δείχνουν πως υπάρχει κι άηλιος δρόμος από τις ψευδείς ειδήσεις

ΤΟΥ **Μιχάλη Παναγιωτάκη**

Αναλυτής διαδικτύου και δημοσιογράφος

*Upon this gifted age, in its dark hour,
Falls from the sky a meteoric shower
Of facts . . . they lie unquestioned, uncombined.*

*Wisdom enough to leech us of our ill
Is daily spun; but there exists no loom
To weave it into fabric¹
- Edna St. Vincent Millay, 1939*

ΖΟΥΜΕ ΣΕ ΜΙΑ ΕΠΟΧΗ ΟΠΟΥ η ποσότητα πληροφορίας που παράγεται καθημερινά και που φθάνει στους χρήστες του διαδικτύου είναι πέρα από κάθε φαντασία. Σε έναν κόσμο δηλαδή που κατακλύζεται από πληροφορία, όχι σαν βροχή μετεωριτών πλέον, αλλά σαν τον κατακλυσμό του Νώε.

Ζούμε σε έναν κόσμο, στον οποίο η δημόσια σφαίρα μεταφέρεται ολοένα και περισσότερο στο διαδίκτυο. Τα ΜΜΕ, που υφίστανται έξω από το διαδίκτυο, είτε ενσωματώνονται σε αυτό είτε πρόκειται να ενσωματωθούν σύντομα σε μια ενιαία online, ψηφιακή, ολιστική εκδοχή.

Ζούμε σε έναν κόσμο όπου τα τεκμήρια χάνουν την τεκμηριωτική τους αξία, καθώς οι τεχνικές δυνατότητες επεξεργασίας και πλαστογράφησης θέτουν εν αμφιβόλω

την αυθεντικότητα φωτογραφιών, βίντεο, ήχων, ακόμα και προσώπων.

Ζούμε συνεπώς σε έναν κόσμο όπου οι τεχνικές και πραγματολογικές γνώσεις που απαιτούνται για το φιλτράρισμα και τη διαλογή της πληροφορίας είναι ολοένα και πιο απαιτητικές, την ίδια στιγμή που η πρόσβαση σε αυτήν έχει γίνει τετριμμένα απλή.

Σε έναν ιδανικό κόσμο, εκεί θα βρισκόταν ο ρόλος της δημοσιογραφίας: στη διαμόρφωση ενός ελεγκτικού και κατά περίπτωση διεπιστημονικού μηχανισμού, που θα βοηθούσε τον πολίτη να ελέγξει την πληροφόρησή του περί τα κοινά. Λέω της δημοσιογραφίας και όχι του δημοσιογράφου, γιατί η δημοσιογραφία πλέον δεν είναι μόνο το επάγγελμα του δημοσιογράφου. Με την είσοδο της αμφίδρομης επικοινωνίας του διαδικτύου, των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης (ΜΚΔ), της βικιπαίδειας σε όλες της εκδοχές της και της ένταξης στο πεδίο της επικοινωνίας άμεσα υποκειμένων που μέχρι πρότινος διαμεσολαβούνταν επικοινωνιακά εμμέσως (κράτη, εταιρείες, επιστήμονες, οργανισμοί, ΜΚΟ κ.λπ.), η δημοσιογραφία είναι πλέον ένα «οικοσύστημα». Και ένας ρόλος του επαγγελματία δημοσιογράφου σε αυτό θα ήταν, πέρα από τα γνωστά από παλιά, ο ρόλος επικύρωσης της πληροφορίας, του ελέγχου της εγκυρότητας και της ατζέντας των πηγών, του εντοπισμού της ασυμμετρίας στην παρουσίαση. Ένας επιτελικός ρόλος, συνθετικός και ελεγκτικός, της ύφανσης εντέλει αυτού του υφάσματος της Millëy, ένα υφαντό αν όχι σοφίας, πάντως έγκυρης πληροφόρησης.

Η ανάδυση του οικοσυστήματος αυτού της δημοσιο-

¹ Σε αυτή την προικισμένη εποχή, στη μαύρη της την ώρα Πέφτει από τον ουρανό μια μετεωριτική βροχή Πληροφορίας... μένει δίχως αναρώτηση, δίχως να συνδυαστεί

Σοφία αρκετή να μας ξεπλύνει από τα κακά Γνέθεται καθημερινά. Μα δεν υπάρχει αργαλιός Σε ύφασμα να την υφάνει

γραφίας, συνδέει άμεσα το θέμα της δημοσιογραφικής μηντιακής εγγραμματοσύνης με όλες τις άλλες υποκειμενικές εκφάνσεις του εγγραμματος στα Μέσα: των πολιτών, των εκπαιδευτικών, των παιδιών, των επαγγελματιών κάθε είδους. Είναι αδύνατο να υπάρξει σοβαρή επαγγελματική δημοσιογραφία, αν δεν υπάρχει από κάτω ένα ευρύ κοινό, το οποίο μπορεί να τη διακρίνει, να την εκτιμήσει, να βασιστεί επάνω της, να συνεργαστεί μαζί της και να την απαιτήσει. Και αντίστροφα: έχουμε δει πως η περιφημη «δημοσιογραφία των πολιτών» από μόνη της δεν απέκτησε ποτέ την κλίμακα, τις δυνατό-

Ζούμε σε έναν κόσμο όπου τα τεκμήρια χάνουν την τεκμηριωτική τους αξία, καθώς οι τεχνικές δυνατότητες επεξεργασίας και η πλαστογράφηση θέτουν εν αμφιβόλω την αυθεντικότητα του υλικού.

τητες και την ευρύτητα που θα της επέτρεπαν να υποκαταστήσει τον επαγγελματία δημοσιογράφο και είναι ακόμα επιρρεπέστερη στην παραπλάνηση, πιο δεκτική στον εκφοβισμό και πολύ πιο στενή στη θεματολογική της κάλυψη.

Στοιχεία μηντιακού εγγραμματος: ένας μικρός κατάλογος

Με δεδομένη την κρίσιμη θέση τους στο οικοσύστημα της ενημέρωσης και της πληροφόρησης, ο μηντιακός εγγραμματος για τους επαγγελματίες δημοσιογράφους δεν είναι μόνο, ούτε καν κύρια, τεχνολογικός εγγραμματος, είναι επιστημονικός και εγκυκλοπαιδικός και εγγραμματος ανεύρεσης και αξιολόγησης πηγών. Περιλαμβάνει εργαλεία και γνώσεις που διδάσκονται – και που ίσως θα ήταν σάφρον να ληφθούν υπόψη αν

ήθελε κάποιος να σχεδιάσει ένα σύγχρονο πρόγραμμα τμήματος επικοινωνίας - αλλά και σταδιακές εμπειρογνώσεις. Το εύρος των απαιτούμενων γνώσεων είναι μεγάλο για έναν άνθρωπο, αλλά πάντως πολλές από αυτές αλληλεξαρτώνται. Η διατήρηση της μηντιακής εγγραμματοςσύνης (όπως και κάθε εγγραμματοςσύνης) απαιτεί συνεχή εργασία.

Ενδεικτικά και όχι εξαντλητικά, αναφέρω μερικά από τα στοιχεία αυτά:

Βασική ιστορική παιδεία, ικανότητα ιστοριογραφικής αναδίφησης: Κανένα θέμα δεν ξεκινά στο σήμερα, καμία ιστορία δεν είναι αποσυνδεδεμένη από το παρόν. Η γνώση της ιστορικής μεθοδολογίας και βασικών οροσήμων της παγκόσμιας ιστορίας (ιδίως, αλλά όχι μόνο της σύγχρονης) είναι απαραίτητη για να κατανοήσουμε το σημερινό περιβάλλον μας και τις προοπτικές μας.

Ποσοτικό λογισμό: Την εκπαίδευση ώστε να εκτιμά κάποιος μεγέθη και ποσότητες και να μπορεί να τα συσχετίσει· να έχει αίσθηση ποσοτικών οροσήμων (π.χ απόστασης σε χιλιόμετρα, ή βάρους σε κιλά, ή ΑΕΠ σε δολάρια) και να μπορεί να τα παρουσιάσει και να τα κάνει αντιληπτά σε ένα ευρύ κοινό. Να μπορεί να εκτιμά τάξεις μεγέθους ποσοτήτων και να μπορεί να εξηγήσει θέματα κλίμακας.

Lies, damn lies, and statistics: Βασικές αρχές στατιστικής, μια και η ειδησεογραφική επικαιρότητα χρησιμοποιεί όλο και περισσότερο στατιστικούς πίνακες, δεδομένα, γραφήματα και ισχυρισμούς, των οποίων τη βασική ουσία, πληρότητα ή συνάφεια θα πρέπει να μπορεί να εκτιμήσει και να αξιολογήσει.

Γραφήματα: Τα γραφήματα και τα διαγράμματα κάθε είδους είναι πλέον βασικό εργαλείο οπτικής πληροφόρησης και θα πρέπει να έχει κανείς μια καλή ιδέα των βασικών αρχών χρήσης, παραγωγής και ελέγχου τους.

Λογική συνέπεια: Μια εγκυκλοπαιδική τουλάχιστον γνώση για την τυπολογία των λογικών πλανών και σφαλμάτων, για να μπορεί να προφυλαχθεί ο δημοσιογράφος και να προφυλάξει και το κοινό του.

Ενα αξιόπιστο αρχείο: Μια ευρεία λίστα από αξιόπιστες πηγές πρωτογενούς πληροφορίας online. Από βάσεις δεδομένων παγκόσμιων οργανισμών μέχρι την Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Γνώση του Μέσου: Την, έστω και επιφανειακή, γνώση των βασικών αρχών λειτουργίας του διαδικτύου.

Όλα αυτά και πολλά ακόμα προαπαιτούμενα μηντιακού εγγραμματος είναι φυσικά δύσκολο να τα κατέχει ένας άνθρωπος από μόνος του. Οι αυξημένες απαιτήσεις λοιπόν για να παίξει ο δημοσιογράφος τον ενισχυμένο ρόλο που θα μπορούσε να του αντιστοιχεί στο σημερινό χαστικό μηντιακό (ή μετα-μηντιακό) πεδίο, οδηγούν στο συνεργατικό σχήμα, στη δημοσιογραφία ομάδων και συλλογικότητας. Η συνθετότητα μια

έντιμης δημοσιογραφίας στη σημερινή ψηφιακή εποχή απαιτεί τη συσπείρωση γύρω από το συλλογικό.

Αλλά το συλλογικό προϋποθέτει επίσης και την αλληλεπίδραση με το υπόλοιπο οικοσύστημα της δημοσιογραφίας, στο οποίο αναφερθήκαμε. Μέσα από την κακόφωνη βουή, μέσα από την πληθώρα των φωνών που ακούγονται και αναδεικνύονται στα ΜΚΔ, ο δημοσιογράφος θα πρέπει να αναπτύξει την ικανότητα να διακρίνει την ήρα από το σιτάρι. Να κατασκευάσει έναν μπούσουλα για την αξιολόγηση των διαδικτυακών πηγών του μέσα στα ΜΚΔ. Να βρει δηλαδή, ανάλογα με την περίπτωση, τις φωνές εκείνες, ειδικών, εμπλεκόμενων, μαρτύρων, σχολιαστών, με τους οποίους μπορεί να αλληλεπιδράσει. Να μπει τελικά, με τους δικούς του όρους, σε μια διαδικασία διαλογής και στη συνέχεια συνομιλίας με τα τμήματα εκείνα της ψηφιακά διαμεσολαβημένης κοινωνικής δικτύωσης με τα οποία μπορεί να συνεργαστεί.

Εργαλεία και εργαλειοθήκες

Είναι προφανές πως η πρώτη εξοικείωση και η μόνιμη διά βίου κατάρτιση θα πρέπει να αφορούν τα εργαλεία εκείνα που θα επιτρέψουν στον δημοσιογράφο να κάνει τη δουλειά του, το ρεπορτάζ, την έρευνα, τη μετάδοση. Αυτά είναι σήμερα ευρύτατα διαθέσιμα, πολυποικίλα και αενάως εξελισσόμενα και αφορούν τα πάντα από το live streaming ενός γεγονότος μέσα από το κινητό στο διαδίκτυο ή την αυτόματη μετατροπή της ομιλίας σε κείμενο, μέχρι εργαλεία επεξεργασίας εικόνας, βίντεο και ήχου, αλλά και την επί πληρωμή πρόσβαση σε αρχεία εφημερίδων ή οργανισμών

Πέρα από αυτά, υπάρχουν πλέον εργαλεία που επιτρέπουν σε οποιονδήποτε μεμονωμένο πολίτη, δημοσιογράφο ή δημοσιογραφική συλλογικότητα να έχει πολυμεσική παρουσία σε κάθε πεδίο: να γράψει, να παράγει εκπομπές, να κάνει φωτορεπορτάζ και μοντάζ. Για τη σωστή χρήση των εργαλείων αυτών βέβαια χρειάζεται ένα άλλο επίπεδο εγγραμματισμού: να μάθει κάποιος το πώς διαφέρει το podcast από το ραδιόφωνο ή η γραφή και η οργάνωση της ύλης για το διαδίκτυο από τη γραφή στο χαρτί.

Ιδιαίτερη σημασία έχουν σήμερα τα εργαλεία που επιτρέπουν σε καθένα να ελέγξει την αξιοπιστία και την αυθεντικότητα των περιφερόμενων εικόνων, τεκμηρίων πάσης φύσεως και ισχυρισμών, ανά τα ΜΚΔ, αλλά και το διαδίκτυο ολόκληρο, κάποιες φορές μάλιστα μέσα από ιστοχώρους έγκυρων δημοσιογραφικών οργανισμών.

Εργαλεία που επιτρέπουν λόγω χάρη την αναζήτηση για να διακριβωθεί αν μια φωτογραφία είναι αυτό που περιγράφεται ότι είναι, από εκεί που περιγράφεται ότι

είναι, και τη στιγμή που περιγράφεται πως απθανατίζει. Ή που αναλύουν μια εικόνα για ίχνη επεξεργασίας.

Γεωγραφικά εργαλεία για να επιβεβαιωθεί ότι μια περιοχή που απεικονίζεται είναι όντως αυτή που ονομάζεται.

Εργαλεία για την αναζήτηση της πορείας που έχει ένα κείμενο μέσα από τη διαδικτυακή αναπαραγωγή του και εργαλεία που διαπιστώνουν αν ένα κείμενο έχει πάρει τμήματα από άλλα κείμενα, ποια και πόσα.

Αρχειοθήκες που παρακολουθούν, εντοπίζουν και καταρρίπτουν τα hoaxes και τις ψεύτικες ή πλαστές ειδήσεις που κυκλοφορούν στο διαδίκτυο.

Υπηρεσίες που δείχνουν αν ένα λογαριασμός σε ΜΚΔ είναι κανονικός ή «ρομποτικός».

Άλλα εργαλεία έχουν ήδη φτιαχτεί και άλλα με την αύξηση της υπολογιστικής ισχύος και την ανάπτυξη της «τεχνητής νοημοσύνης» θα έρθουν σύντομα.

Μια τέτοιου είδους εμπλουτιζόμενη συνεχώς εργαλειοθήκη ελέγχου της πληροφορίας είναι απαραίτητη για κάθε είδους, έλλογη και περιφρουρούσα το πραγματικό, δημοσιογραφία.

Μεταμνητιακός εγγραμματισμός

Αν το ένα στοιχείο του μηντιακού εγγραμματισμού αφορά την ποσοτικοποίηση και τη συναίσθηση των παγίδων που ελλοχεύουν στο διαδίκτυο, ένα άλλο μεγάλο μέρος έχει να κάνει με τη γνώση για την ίδια τη μηντιακή διαδικασία. Πρόκειται για έναν μεταμνητιακό εγγραμματισμό, παλιό αλλά πάντα επίκαιρο, ιδίως σε μια εποχή που η δημοσιογραφική δεοντολογία έχει υποχωρήσει και υποκλιθεί σε όλον τον κόσμο μπροστά στον ολιγαρχικό έλεγχο των ΜΜΕ. Μια κατάσταση όπου τα δελτία τύπου εταιρειών μπλέκονται γλυκά με, και ενσωματώνονται στο, ρεπορτάζ, οι επιχειρηματικές συμφωνίες οδηγούν σε αλλαγή θεματολογίας, και οι αποσιωπήσεις και οι ιεραρχήσεις των ειδήσεων κάνουν το ίδιο έργο με την άμεση λογοκρισία ή και την απόλυση όσων δεν τραβάνε το κουπί προς τη σωστή πλευρά της γαλέρας. Καθώς τα ΜΜΕ υπερσυγκεντρώνονται σε ελάχιστα χέρια και καθώς εκλείπει ο δημοκρατικός έλεγχος των (βαλλόμενων άλλωστε) δημόσιων ΜΜΕ, τα όρια μεταξύ επαγγελματία των δημόσιων σχέσεων και δημοσιογράφου, όρια λεπτά και σε καλύτερες εποχές, φαίνεται πως καταρρέουν, και είναι αδύνατον να καταλάβεις ποιος γράφει τι, με ποιο στόχο και για ποιο λόγο, αν δεν έχεις μια εικόνα των συμφερόντων που στοιχίζονται, εμπλέκονται ή διαπλέκονται πίσω από κάθε ΜΜΕ ή κάθε δημοσιογράφο. Τα παραδοσιακά ΜΜΕ, αλλά ακόμα και τα ΜΚΔ, έχουν φανερούς και άδηλους παράγοντες πίσω

Καθώς τα ΜΜΕ υπερσυγκεντρώνονται σε ελάχιστα χέρια και καθώς εκλείπει ο δημοκρατικός έλεγχος των δημόσιων ΜΜΕ, τα όρια μεταξύ επαγγελματία των δημοσίων σχέσεων και δημοσιογράφου φαίνεται πως καταρρέουν.

τους με χρήματα αρκετά, όπως έδειξαν οι πρόσφατες αποκαλύψεις για το Facebook, ώστε να επηρεάσουν την κοινή γνώμη, εμπορικά ή πολιτικά, να κατασκευάσουν ένα βολικό στρώμα μηντιακής υπερπραγματικότητας πάνω σε αυτό που νομίζει ο κάθε χρήστης του διαδικτύου πως είναι ενημέρωση ή πληροφόρηση. Αυτό πέρα από την ύπαρξη, όχι μόνο στην Ελλάδα, ενός λούμπεν μηντιακού χώρου, με πρωταγωνιστές και επωφελούμενους, σκοτεινές φιγούρες και άδηλα δίκτυα, η επιθετικότητα ή πλαστότητα και η σαπίλα του οποίου τροφοδοτεί παγκοσμίως την ανερχόμενη ακροδεξιά και ο οποίος έχει γέφυρες επικοινωνίας μέσω των ΜΚΔ με κάπως πιο ευπώλητα ΜΜΕ, που διακινούν δεύτερο χέρι τις πλαστές τους ειδήσεις και τη λασπολογία τους.

Μέσα σε αυτό το τοπίο, η επίγνωση και η ενημέρωση για τα είδη των πολιτικών παιχνιδιών που παίζονται, με συνεργούς ΜΜΕ, στα πλαίσια γεωπολιτικής ή οικονομικής στόχευσης κρατών και μεγάλων παγκόσμιων ολιγαρχών, αποτελούν και αυτά μείζονα στοιχεία μηντιακού εγγραμματισμού ή, καλύτερα ακόμα, μεταμηντιακού εγγραμματισμού.

Θα μπορούσε κάποιος να πιαστεί από τη σημερινή πολιτική οικονομία των ΜΜΕ και τη «φαρκετινγκοποίηση» του δημοσιογραφικού προϊόντος για να πει πως η επιδίωξη μιας σοβαρής και έγκυρης ελεγκτικής δημοσιογραφίας, μιας δημοσιογραφίας που θα προσπαθήσει να είναι αρωγός στην πλοήγηση μέσα από τα καθημερινά GB της πληροφορίας που κατακλύζουν κάθε χρήστη, είναι όνειρο απατηλό. Δεν υπάρχει αγορά για μια τέτοια ποιότητα εργασίας, θα μπορούσε να αντιτείνει κανείς. Η οικονομία της απόσπασης της προσοχής που είναι τα ΜΚΔ και οι ψηφιακές πλατφόρμες, και στην οποία προσαρμόζονται και έγκυροι υποτίθεται μηντιακοί κολοσσοί, θέτει αντικίνητρα για μια τέτοια επιβράδυνση της διακίνησης πληροφορίας. Η ερευνητική δημοσιογραφία άλλωστε ατροφεί, καθώς όλο και λιγότεροι έχουν ή θέλουν να τη χρηματοδοτήσουν.²

Αλλά αυτό είναι μόνο μια όψη της ιστορίας. Πέρα από συλλογικά εγχειρήματα δημοσιογραφίας όπως το International Consortium of Investigative Journalists (ICIJ) των Panama Papers, το Wikileaks και η δίψα και προθυμία πληρωμής των αναγνώστων για βαθύτερη έρευνα,³ αλλά και η δυνατότητα για crowdfunding πολλών δημοσιογραφικών πρωτοβουλιών, μας δίνουν την ελπίδα πως όλη αυτή η συζήτηση έχει περιεχόμενο και ενδεχομένως και μέλλον. Άλλωστε ο μηντιακός εγγραμματισμός συνολικά, και όχι μόνο ο δημοσιογραφικός, αποτελεί προϋπόθεση για να υπάρξει αντίσταση σε ένα ψηφιακό περιβάλλον που απειλεί τη δυνατότητα ύπαρξης έστω της δημοκρατίας παγκοσμίως.

2 Hamilton, J.T. (2016), *Democracy's Detectives: The Economics of Investigative Journalism*, Harvard University Press.

3 Knoble, B. (2018, April 11), "The end of investigative journalism? Not yet", *Columbia Journalism Review*, <https://www.cjr.org/analysis/newspapers-financial-crisis.php>

ΕΚΟΜΕ, «ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ» ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΝΕΡΓΟ ΚΑΙ ΕΝΗΜΕΡΩΜΕΝΟ ΠΟΛΙΤΗ

ΤΟΥ **Πάνου Κουάνη**

Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος Εθνικού Κέντρου Οπτικοακουστικών Μέσων και Επικοινωνίας ΑΕ (ΕΚΟΜΕ ΑΕ)

ΣΤΟ ΨΗΦΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ 21ου αιώνα τα Μέσα Επικοινωνίας διαδραματίζουν κυρίαρχο ρόλο στη διάχυση της πληροφορίας και τη διάδραση μεταξύ χρηστών/καταναλωτών, ορίζοντας τη σύγκλιση των Μέσων και συμβάλλοντας στη διαμόρφωση μιας δυναμικής διεθνούς ανταγωνιστικής αγοράς. Την ίδια στιγμή, η προσφορά περιεχομένου μέσα από νέες πλατφόρμες πληροφόρησης και επικοινωνίας συνιστά επιτακτική την ενίσχυση της λειτουργίας των Μέσων ως εν δυνάμει παιδευτικούς μηχανισμούς που διαμορφώνουν ηθικές συνειδήσεις και πολίτες με ώριμη μηντιακή πολιτειακή ταυτότητα, πολίτες που συμμετέχουν ενεργά και συνειδητά στην ψηφιακή οικονομία και την καινοτομία. Η Ελλάδα σήμερα, με βάση την ευρωπαϊκή και διεθνή κινητικότητα στο πεδίο της οπτικοακουστικής αγοράς, καλείται μέσω του Εθνικού Κέντρου Οπτικοακουστικών Μέσων & Επικοινωνίας (ΕΚΟΜΕ ΑΕ) να εναρμονιστεί με τις διεθνείς εξελίξεις και να προετοιμάσει τους ψηφιακούς πολίτες του μέλλοντος. Απώτερος στόχος του ΕΚΟΜΕ είναι η διαμόρφωση «έξυπνων» θεατών, χρηστών, αλλά και παραγωγών στον χώρο της Δημιουργικής Βιομηχανίας, που φέρουν μια συνειδητοποιημένη και κριτική κουλτούρα «κατανάλωσης» και «απόλαυσης» των οπτικοακουστικών, ψηφιακών και εν γένει πολιτισμικών προϊόντων.

Οι τρεις πυλώνες του ΕΚΟΜΕ

Το ΕΚΟΜΕ αποσκοπεί στην προστασία, υποστήριξη και ανάδειξη του κλάδου των οπτικοακουστικών μέσων

και της επικοινωνίας στην Ελλάδα, ως ενός από τους κεντρικούς αναπτυξιακούς άξονες της χώρας. Οι δράσεις του περιστρέφονται γύρω από τρεις κεντρικούς πυλώνες, που λειτουργούν αλληλένδετα και συμπληρωματικά μεταξύ τους. Συνοπτικά, οι τρεις αυτοί πυλώνες είναι ο παραγωγικός, ο αρχαιακός και ο παιδευτικός.

Ως προς τον παραγωγικό πυλώνα, πρώτη στη μέριμνα του ΕΚΟΜΕ είναι η δημιουργία υποδομών για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης στον οπτικοακουστικό τομέα στην Ελλάδα, όσο και της προσέλκυσης άμεσων επενδύσεων από το εξωτερικό, εξασφαλίζοντας χρηματοδοτικούς πόρους. Συγχρόνως, η προβολή της χώρας μέσα από την προώθηση της εγχώριας παραγωγής στο εξωτερικό, η υποστήριξη διεθνών οπτικοακουστικών παραγωγών με γυρίσματα στην Ελλάδα και η ανάδειξη Ελλήνων επαγγελματιών εντός και εκτός Ελλάδος μέσω δράσεων marketing. Μέσω σύντομων, αλλά πλήρως διαφανών, διαδικασιών, το ελληνικό Cash Rebate, το πρόγραμμα επιστροφής χρημάτων σε ποσοστό 35% των επιλέξιμων δαπανών για ελληνικές και διεθνείς οπτικοακουστικές παραγωγές (κινηματογραφικές ταινίες, τηλεοπτικές σειρές, ντοκιμαντέρ, animation και ψηφιακά παιχνίδια) είναι πλέον γεγονός. Μάλιστα, πριν ακόμα συμπληρωθεί το πρώτο έτος λειτουργίας του επενδυτικού αυτού κινήτρου, πάνω από 30 παραγωγές έχουν εγκριθεί να τύχουν της συγκεκριμένης υποστήριξης. Παράλληλα, ξεκινά το πρόγραμμα φορολογικής απαλλαγής σε ποσοστό 30% (Tax Relief), ενώ το ΕΚΟΜΕ υλοποιεί ήδη ένα

φιλόδοξο πρόγραμμα με τίτλο «Εθνικό Δίκτυο Γραφείων Διευκόλυνσης Οπτικοακουστικών Παραγωγών (Film Offices)», με κύριο μέλημα την εξάλειψη των γραφειοκρατικών εμποδίων που συχνά συναντούν οι εταιρείες παραγωγής στην προσπάθειά τους να πραγματοποιήσουν γυρίσματα στην ελληνική επικράτεια (περιφέρειες και επιλεγμένους δήμους).

Σχετικά με τον αρχαικό πυλώνα, το ΕΚΟΜΕ αποσκοπεί στην υποστήριξη της καλλιτεχνικής δημιουργίας στον οπτικοακουστικό τομέα και της ενίσχυσης της ιστορικής μνήμης, του πολιτισμού και της επιστημονικής έρευνας. Με τη δημιουργία του Εθνικού Αποθετηρίου Οπτικοακουστικών Έργων, που έχει αναλάβει να εκπονήσει (έργο δομής, που περιλαμβάνει ένα πρότυπο Κέντρο Συντήρησης και Ψηφιοποίησης), το ΕΚΟΜΕ διασφαλίζει τη συλλογή, τη διαφύλαξη των πρωτότυπων μορφών, τη συντήρηση, την τεκμηρίωση και την εκμετάλλευση του συνόλου του οπτικοακουστικού αποθέματος της χώρας (ραδιόφωνο, τηλεόραση, κινηματογράφος, διαδίκτυο & νέα μέσα), μέσω της ψηφιοποίησης. Το Εθνικό Αποθετήριο του ΕΚΟΜΕ θα αποτελέσει ένα σημαντικό αναπτυξιακό έργο, που υποστηρίζει την εθνική οπτικοακουστική κληρονομιά (προερχόμενη από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς, από φυσικά και νομικά πρόσωπα) και συγχρόνως την απαραίτητη προϋπόθεση για τη χάραξη μιας εθνικής πολιτικής για την ανάδειξή της και τη συμμετοχή της στον παγκόσμιο οπτικοακουστικό χάρτη.

Ο τρίτος πυλώνας σχετίζεται με την ανάπτυξη της Παιδείας στα Μέσα και την Πληροφορία. Για το ΕΚΟΜΕ, Παιδεία στα Μέσα και την Πληροφορία σημαίνει την ικανότητα ορθής ανταπόκρισης των πολιτών στις προκλήσεις που θέτουν διαρκώς τα σύγχρονα πολυτροπικά μηνύματα. Περιλαμβάνει την υιοθέτηση μιας κριτικής στάσης απέναντι στο περιεχόμενο και τους μηχανισμούς λειτουργίας του οπτικού πολιτισμού και απαντά σε οιαδήποτε μορφή έκφρασης και επικοινωνίας στη σύγχρονη ψηφιακή εποχή. Αποτελεί το πλαίσιο στο οποίο αναπτύσσεται μια υγιής οπτικοακουστική και ψηφιακή αγορά προς μια ανταγωνιστική οικονομία της γνώσης. Μέσω της Παιδείας στα Μέσα και την Πληροφορία, οι πολίτες παύουν να είναι παθητικοί αποδέκτες των μηνυμάτων και υιοθετούν μια δραστήρια και κριτική στάση απέναντι σε αυτά, κάνοντας συνειδητές επιλογές και συμβάλλοντας στη διαμόρφωση ποιοτικού οπτικοακουστικού περιεχομένου, βασικού προαπαιτούμενου για μια ισχυρή οπτικοακουστική βιομηχανία.

Αναγνωρίζοντας ότι η εκπαίδευση των πολιτών στα οπτικοακουστικά μέσα και την επικοινωνία αποτελεί μια διαρκή, δυναμική και διαρκώς εξελισσόμενη διαδικασία, το ΕΚΟΜΕ στοχεύει να λειτουργήσει ως ένα δημιουργικό

media hub, ένα εθνικό κέντρο στο πεδίο της κατάρτισης και διά βίου μάθησης στα οπτικοακουστικά, κινηματογραφικά και ψηφιακά δρώμενα της χώρας. Επιπλέον, μέσω της δημιουργίας του Εθνικού Αποθετηρίου, το ΕΚΟΜΕ θα διαθέτει έναν ακόμα ισχυρό βραχίονα, προκειμένου η Παιδεία στα Μέσα και την Πληροφορία να συμβάλει στη βέλτιστη αξιοποίηση του οπτικοακουστικού και κινηματογραφικού πλούτου της χώρας, μέσω της πρόσβασης, μελέτης και αξιοποίησης των αρχείων για εκπαιδευτικούς σκοπούς και της παραγωγής πρωτογενούς και δευτερογενούς περιεχομένου.

Παρεμβάσεις του ΕΚΟΜΕ στην Παιδεία στα Μέσα και την Πληροφορία

Το ΕΚΟΜΕ αναλαμβάνει πρωτοβουλίες και υλοποιεί δράσεις και συνέργειες που προάγουν την Παιδεία στα Μέσα και την Πληροφορία σε θεσμικό, κοινωνικό, πολιτικό και τεχνικό επίπεδο. Οι δράσεις αυτές στοχεύουν στην καλλιέργεια των κριτικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων των πολιτών σε όλα τα Μέσα και σε όλα τα περιεχόμενα επικοινωνίας. Επίσης, στοχεύουν στην προώθηση της επιστημονικής μελέτης και της εφαρμοσμένης έρευνας, όπως και στην παρακολούθηση των εξελίξεων στην οπτικοακουστική βιομηχανία και στον κλάδο της επικοινωνίας, σε ελληνικό και διεθνές επίπεδο. Υπό το πνεύμα αυτό, το ΕΚΟΜΕ τον Οκτώβριο του 2018 κυκλοφόρησε την πρώτη Λευκή Βίβλο στην Ελλάδα για την Παιδεία στα Μέσα και την Πληροφορία (<https://www.ekome.media/educate/>). Η Λευκή Βίβλος, ένα policy paper χάραξης πολιτικής και στρατηγικής, θέτει το στίγμα του φορέα στον χώρο της εκπαίδευσης και λειτουργεί ως το εναρκτήριο λάκτισμα για την ανάπτυξη μιας έμπρακτης και εποικοδομητικής σχέσης με τη δημιουργική βιομηχανία.

Ωστόσο, το ΕΚΟΜΕ έχει προχωρήσει και σε μια άλλη σειρά δράσεων, με πολύπλευρη στόχευση. Συνοπτικά:

► **Ενίσχυση του διεθνούς δημοσίου διαλόγου και των πολιτικών για την Παιδεία στα Μέσα και την Πληροφορία, μέσω του νεοσύστατου δικτύου της UNESCO-GAPMIL European Sub-Chapter Mediterranean Group.** Η διεθνής συμμαχία GAPMIL - Global Alliance for Partnerships on Media and Information Literacy της UNESCO είναι μια διακρατική εκπαιδευτική συμμαχία, με συμμετοχή πλέον των 600 μελών από 110 χώρες, με στόχο την από κοινού ανάπτυξη πρωτοβουλιών που καλλιεργούν δεξιότητες Παιδείας στα Μέσα και την Πληροφορία, υποστηρίζοντας την οικογένεια, το σχολείο, την κοινότητα και την κοινωνία.

Το 2018, το ΕΚΟΜΕ, ανέλαβε τον συντονισμό του πρώτου Ευρω-Μεσογειακού Παραρτήματος για την προ-

ώθηση των σκοπών της GARMIL και την προβολή της Παιδείας στα Μέσα και την Πληροφορία στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου και τη Νότια Ευρώπη. Σε εθνικό επίπεδο, η πρώτη δράση του δικτύου, που αφορούσε τη διοργάνωση επιμορφωτικής ημερίδας (28 Ιανουαρίου 2019) για τον μαθητικό διαγωνισμό «Η Ιστορία σου, είναι η Ιστορία της Πόλης σου» (σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας και την Εκπαιδευτική Ραδιοτηλεόραση), στέφθηκε με μεγάλη επιτυχία, καταγράφοντας τις υπαρκτές ανάγκες των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στο πεδίο της οπτικοακουστικής παιδείας, έρευνας και οπτικοακουστικής τεκμηρίωσης.

► **Ενημέρωση και εναισθητοποίηση της κοινής γνώμης ως προς την υιοθέτηση μιας ηθικής και συνειδητής στάσης στην ψηφιακή εποχή μέσω ειδικών δράσεων δημοσιότητας και επικοινωνίας** (πχ. εκστρατείες ενημέρωσης). Στο πλαίσιο αυτό, το ΕΚΟΜΕ συμμετέχει ενεργά στην 1η Ευρωπαϊκή Εβδομάδα για την Παιδεία στα Μέσα που διοργανώνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την ενίσχυση των κοινωνιών ενάντια στην παραπληροφόρηση και τη μελλοντική ενσωμάτωση της Παιδείας στα Μέσα στην αναθεωρημένη Οδηγία για τις Υπηρεσίες Οπτικοακουστικών Μέσων (2010/ΕΚ/ΕΕ).

► **Σχεδιασμός, ανάπτυξη και εφαρμογή ερευνητικών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τη διδασκαλία της Παιδείας στα Μέσα και την Πληροφορία στο σχολείο.** Προς την κατεύθυνση αυτή, το ΕΚΟΜΕ συμμετέχει ενεργά σε μαθητικούς διαγωνισμούς, όπως ο διαγωνισμός «Σινεμά Διάβασες;» (<http://cinemadiavases.blogspot.com/>), καθώς επίσης και στο πρόγραμμα που έχει οργανώσει το Θεματικό Δίκτυο «Κινηματογραφική Εκπαίδευση» της Διεύθυνσης Π.Ε. Ανατολικής Θεσσαλονίκης (<http://vm-dipe-a.thess.sch.gr/>).

► **Επιμόρφωση και διά βίου μάθηση εκπαιδευτικών, μαθητών και γονέων.** Προς την κατεύθυνση αυτή, το ΕΚΟΜΕ έχει αναπτύξει συνεργασία με διεθνώς αναγνωρισμένους φορείς όπως το British Film Institute. Πρώτο δείγμα, η απόδοση στην ελληνική γλώσσα ενός Οδηγού και τριών εγχειριδίων κινηματογραφικής πρακτικής και ανάλυσης για τους εκπαιδευτικούς, με έμφαση στη διδασκαλία της κινηματογραφικής παιδείας (<https://www.ekome.media/educate/>). Επίσης, προγραμματίζεται η διοργάνωση επισκέψεων από σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στους χώρους του ΕΚΟΜΕ, όπου στελέχη του αναλαμβάνουν έμπρακτα να επιμορφώσουν το κοινό τόσο των μαθητών όσο και των εκπαιδευτικών για ζητήματα κινηματογραφικής παιδείας.

► **Κατάρτιση και εκπαίδευση δημοσιογράφων, στελεχών, καλλιτεχνικών και τεχνικών ειδικοτήτων στα επαγγέλματα της τηλεόρασης, του κινηματογράφου και των**

Το ΕΚΟΜΕ, μεταξύ άλλων δράσεων, έχει αναλάβει την κατάρτιση και εκπαίδευση δημοσιογράφων, στελεχών, καλλιτεχνικών και τεχνικών ειδικοτήτων στα επαγγέλματα της τηλεόρασης, του κινηματογράφου και των Νέων Μέσων.

Το ΕΚΟΜΕ καλεί σε συνέργεια οργανισμούς, φορείς, ακαδημαϊκά ιδρύματα, επαγγελματικές ενώσεις και κάθε ενδιαφερόμενο από τον χώρο της οπτικοακουστικής και δημιουργικής βιομηχανίας

Νέων Μέσων. Ως πρώτο δείγμα προσφοράς εξειδικευμένων προοπτικών απασχόλησης, το ΕΚΟΜΕ έχει ξεκινήσει συνεργασία με τα αμερικανικά κινηματογραφικά στούντιο Nu Boyana που εδρεύουν στη Βουλγαρία, για τη διοργάνωση μιας από κοινού πρακτικής άσκησης (internship) για νέους κινηματογραφιστές και τεχνικούς κινηματογράφου από την Ελλάδα, που επιθυμούν να αποκτήσουν την εμπειρία και την τεχνογνωσία λειτουργίας ενός οργανωμένου κινηματογραφικού στούντιο.

► **Προώθηση της επιστημονικής μελέτης και της εφαρμοσμένης έρευνας για την αποτύπωση του χάρτη της οπτικοακουστικής, κινηματογραφικής και ψηφιακής παιδείας.** Το ΕΚΟΜΕ συνδράμει στη χαρτογράφηση του παγκόσμιου πεδίου της κινηματογραφικής παιδείας, ως επιστημονικός συνεργάτης του διεθνούς κινηματογραφικού δικτύου Fest of Fests (<https://screenwiser.com/>), συστήνοντας επί της ουσίας το πρώτο διεθνές ερευνητικό παρατηρητήριο για την εκπαίδευση στον κινηματογράφο. Παράλληλα, μέσω της συμμετοχής του στην έρευνα «Film Education: From Framework to Impact» του «Film Literacy Advisory Group», όπως και στην έρευνα «Παιδεία στα Μέσα και την Πληροφορία στο ψηφιακό περιβάλλον» του Συμβουλίου της Ευρώπης, σφυγμομετρεί και αφουγκράζεται τις διεθνείς τάσεις, προκειμένου να υποστηρίξει την πολιτεία στη διαμόρφωση μιας σύγχρονης οπτικοακουστικής, εκπαιδευτικής και ψηφιακής πολιτικής.

► **Υποστήριξη εκπαιδευτικών φορέων και φεστιβάλ για παιδιά, νέους, animation και ψηφιακά μέσα (gamification, serious games).** Το ΕΚΟΜΕ έχει στηρίξει θεσμούς όπως το Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου Ολυμπίας για Παιδιά & Νέους, το Athens Games Festival και το Athens Agora Animasyros, με σκοπό την ενίσχυση της αγοράς και των επαγγελματικών δεξιοτήτων των νέων επαγγελματιών στα Μέσα.

► **Παρουσία σε συνέδρια, εργαστήρια, επιστημονικές ομάδες εργασίας και ανάρτηση δημοσιεύσεων σχετικών με τα οπτικοακουστικά και ψηφιακά Μέσα.** Τον Σεπτέμβριο του 2018 το ΕΚΟΜΕ υποστήριξε ενεργά το διεθνές συνέδριο δημοσιογραφίας AMIRetreat 2018 του Advanced Media Institute με τίτλο «Media, Polis, Agora, Journalism and Communication in the Digital Era» (27-29 Σεπτεμβρίου 2018) στη Θεσσαλονίκη. Το συνέδριο διερεύνησε τις προβληματικές προς μια ποιοτική δημοσιογραφία, οι οποίες συμπυκνώθηκαν σε έξι σχετικές προτάσεις. Η

πρώτη από αυτές αφορά τον γραμματισμό στα Μέσα ως εργαλείο αυτοπροστασίας όχι μόνο των πολιτών, αλλά και των δημοσιογράφων, προκειμένου να οχυρωθούν έναντι στην εισβολή των ψευδών ειδήσεων σε όλες τις δημόσιες εκφάνσεις. Στο ίδιο πνεύμα, το ΕΚΟΜΕ συμμετείχε στην Παγκόσμια Εβδομάδα της UNESCO για την Παιδεία στα Μέσα και την Πληροφορία, που διεξήχθη στις 24-31 Οκτωβρίου 2018 στη Λιθουανία, με θέμα τους ψηφιακούς πολίτες στις μηνιακά εγγράμματες κοινωνίες (<https://en.unesco.org/globalmilweek2018>). Τόσο μέσω της παρουσίας στο συνέδριο αυτό της UNESCO, όσο και κατόπιν, μέσα από μια εκστρατεία ενημέρωσης από τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, το ΕΚΟΜΕ επεσήμανε την ανάγκη καλλιέργειας κριτικών και ψηφιακών δεξιοτήτων όλων των πολιτών, αρχής γενομένης από την παιδική ηλικία.

Είναι σαφές ότι η Παιδεία στα Μέσα και την Πληροφορία έχει μια δυναμική διάσταση, με το βλέμμα στραμμένο διαρκώς προς τις νέες προκλήσεις. Ως εκ τούτου, αποτελεί θεμελιώδες και ανατίρρητο συστατικό για την πολυφωνία στα Μέσα, αλλά και για μια πλουραλιστική κοινωνία. Το ΕΚΟΜΕ, μέσα από τον εθνικό συντονισμό δράσεων στο πεδίο της εξοικείωσης, της διά βίου μάθησης και της εκπαίδευσης στα οπτικοακουστικά, κινηματογραφικά και ψηφιακά δρώμενα της χώρας, καλεί σε συνέργεια οργανισμούς, φορείς, ακαδημαϊκά ιδρύματα, επαγγελματικές ενώσεις και κάθε ενδιαφερόμενο από τον χώρο της οπτικοακουστικής και δημιουργικής βιομηχανίας, προκειμένου να συνδράμουν στην υλοποίηση μιας μακρόπνοης οπτικοακουστικής και ψηφιακής πολιτικής. Ταυτόχρονα, μέσα από την εκπαιδευτική του προσέγγιση, το ΕΚΟΜΕ εναρμονίζεται με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (Sustainable Development Goals) που θέτει η UNESCO μέχρι το 2030 για τη βελτίωση της ποιότητας της ανθρώπινης ζωής και την κοινωνική ευημερία: η καλλιέργεια των δεξιοτήτων της Παιδείας στα Μέσα και την Πληροφορία στοχεύει στην ελεύθερη, ισότιμη και προσβάσιμη ποιοτική εκπαίδευση, όπως και στη δημιουργική χρήση των Μέσων Επικοινωνίας για λιγότερες ανισότητες μεταξύ των πολιτών. Σε κάθε περίπτωση, για το ΕΚΟΜΕ ο στόχος παραμένει σταθερός: η διαμόρφωση «έξυπνων» θεατών - χρηστών - παραγωγών, που φέρουν μια συνειδητοποιημένη και κριτική κουλτούρα επεξεργασίας των οπτικοακουστικών, των ψηφιακών και εν γένει των πολιτισμικών προϊόντων.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΣΑ

ΤΟΥ **Γιάννη Μανδαλίδη**

Δημοσιογράφος, με εμπειρία στα Διαδικτυακά Μέσα, ως διευθυντής του Newsroom του ΔΟΛ, του parapolitika.gr και του in.gr

ΕΕ: Συμφωνία κατά της διαδικτυακής πειρατείας

ΜΕΓΑΛΕΣ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΛΑΤΦΟΡΜΕΣ ΘΑ ΕΙΝΑΙ υποχρεωμένες να υπογράψουν συμφωνίες με τους δημιουργούς για την αναδημοσίευση των έργων τους. Αυτό επιβάλλει η επίμαχη συμφωνία μεταξύ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την Οδηγία Copyright, η οποία επιτεύχθηκε έπειτα από έντονες διαβουλεύσεις στη βάση της αρχικής πρότασης για τα πνευματικά δικαιώματα που είχε καταθέσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή από τον Σεπτέμβριο του 2016.

Επικριτές της συμφωνίας υποστηρίζουν ότι η Οδηγία ενδέχεται να περιορίσει την ελευθερία έκφρασης στο διαδίκτυο. Τα δύο πιο επίμαχα σημεία της σχετίζονται με τα Άρθρα 11 και 13. Το Άρθρο 11 υποχρεώνει την Google News και άλλες διαδικτυακές πλατφόρμες που αναπαράγουν ειδησεογραφικές αναρτήσεις (aggregators) να συνάπτουν συμφωνίες για την άδεια χρήσης του περιεχομένου με τον αρχικό εκδότη, ενώ το άρθρο 13 επιβάλλει τη δημιουργία φίλτρων για το υλικό που αναρτούν οι χρήστες, προκειμένου να μην παραβιάζονται πνευματικά δικαιώματα. Στο πλαίσιο της Οδηγίας, θα ελεγχθεί το περιεχόμενο των YouTube για να διασφαλιστεί ότι δεν υφίστανται παραβιάσεις πνευματικών δικαιωμάτων. Με την εφαρμογή της Οδηγίας, θα πρέπει να καταβάλλεται δικαίωμα αμοιβή στους παραγωγούς περιεχομένου στο διαδίκτυο.

Η προσωρινή προς το παρόν συμφωνία θα πρέπει τώρα να εγκριθεί από το Συμβούλιο και από την Ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, διαδικασία που αναμένεται να ολοκληρωθεί το αργότερο έως τα μέσα Απριλίου. Μόλις υιοθετηθεί από τους δύο θεσμούς, τα κράτη-μέλη θα έχουν διορία 24 μηνών για να ενσωματώσουν τους νέους κανόνες στην εθνική νομοθεσία.

AI: Δημοσιογραφία... χωρίς δημοσιογράφους

Εδώ και χρόνια, η τεχνητή νοημοσύνη (AI) προσελκύει το ερευνητικό ενδιαφέρον ομίλων ΜΜΕ, τα οποία επιθυμούν να αναπτύξουν τεχνολογίες αυτόματης παραγωγής ειδήσεων για να συμπιέσουν το συντακτικό κόστος. Ένα από τα πρώτα πεδία δραστηριοποίησης των ρομπότ-δημοσιογράφων φαίνεται να είναι η εκφώνηση ειδήσεων. Το κρατικό πρακτορείο ειδήσεων της Κίνας, Xinhua, πειραματίζεται με μία εικονική εκφωνήτρια, η οποία, όπως λένε οι δημιουργοί της, δεν είναι «φεντέτα» και είναι πάντα έτοιμη για δουλειά. Προγραμματιστές, με τη χρήση κατάλληλου λογισμικού, έχουν προσομοιώσει τις φωνές, τις κινήσεις των χειλιών και τις εκφράσεις της με εκείνες πραγματικών παρουσιαστών. Αν και η εν λόγω τεχνολογία βρίσκεται ακόμη σε πρώιμο στάδιο, οι ειδικοί πιστεύουν ότι είναι θέμα χρόνου να προσομοιωθεί πλήρως η ανθρώπινη συμπεριφορά, ακόμη και να προγραμματιστεί μια αίσθηση του χιούμορ. Σε ένα ανάλογο πείραμα, αλλά συγκριτικά πιο απλό όσον αφορά την υλοποίησή του, προχώρησε και ο δημόσιος ραδιοτηλεοπτικός οργανι-

σμός της Ιαπωνίας, NHK. Η Γιόμικο, ένας χαρακτήρας κινουμένων σχεδίων, διαβάζει τις ειδήσεις στη νοηματική για όσους έχουν προβλήματα ακοής και εμφανίζεται μαζί με τον βασικό παρουσιαστή του κεντρικού βραδινού δελτίου ειδήσεων ή ακόμη και μόνη της στο δελτίο ειδήσεων που μεταδίδεται μέσω του Amazon Alexa και του Google Home. Στην Ευρώπη, την πρωτοπορία έχουν οι Φινλανδοί. Ο Voitto είναι ένας χαρακτήρας τεχνητής νοημοσύνης του φινλανδικού ραδιοτηλεοπτικού φορέα YLE. Παράγει περίπου 100 αθλητικές ειδήσεις και 250 εικονογραφήσεις κάθε εβδομάδα. Το επίσης φινλανδικό πρακτορείο ειδήσεων STT μεταφράζει αυτόματα ειδήσεις στα αγγλικά και τα σουηδικά. Το Associated Press, τέλος, υπολογίζει ότι θα έχει δημοσιεύσει μέχρι το τέλος του χρόνου περίπου 40.000 αυτοματοποιημένες ειδήσεις, κυρίως επιχειρηματικές και αθλητικές, ενώ με τη χρήση λογισμικού αναγνώρισης εικόνων αναπτύσσει ένα σύστημα που αυτοματοποιεί τη διαδικασία επισήμανσης και υποτιτλισμού των φωτογραφιών.

Which news anchor is real?

Could Anime reporters replace humans?

Πόρους αναζητούν οι εκδότες

Είναι γνωστό ότι το ποιοτικό δημοσιογραφικό προϊόν κοστίζει. Το 29%, δηλ. περίπου το 1/3, των εκδοτών και των στελεχών ΜΜΕ από 29 χώρες που συμμετείχαν στην πρόσφατη έρευνα του Reuters (Journalism, Media, Technology Trends and Predictions 2019) προσβλέπουν σε οικονομική στήριξη από κοινωφελή ιδρύματα ή ΜΚΟ, το 18% από ψηφιακές πλατφόρμες (οι γνωστές ως GAFA – Google, Apple, Facebook, Amazon) και το 11% ζητάει από τις κυβερνήσεις να υιοθετήσουν μέτρα οικονομικής ενίσχυσης του Τύπου. Το υπόλοιπο 29% δηλώνει ότι δεν επιθυμεί βοήθεια για την οικονομική του διάσωση.

Οικονομική ενίσχυση του ελληνικού Τύπου

Στην Ελλάδα, το υπουργείο Οικονομικών ανακοίνωσε ότι βρίσκεται σε «ώριμο στάδιο επεξεργασίας προτάσεων οικονομικής ενίσχυσης, με στόχο την προστασία – σε εθνικό και τοπικό επίπεδο – των έντυπων Μέσων

Μαζικής Ενημέρωσης, που αποτελούν πυλώνα της πολυφωνίας, του πολιτισμού και της ποιότητας του δημοσίου διαλόγου». Σύμφωνα με το υπουργείο, οι εν λόγω προτάσεις στηρίζονται σε ανάλογες πρωτοβουλίες άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Τα προτεινόμενα μέτρα θα τεθούν προς διαβούλευση με τους εμπλεκόμενους φορείς και σε συνεργασία με το υπουργείο Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης.

Ψηφιακές «γαλέρες» με «υπαλλήλους γραφείου»

Μεγάλη ήταν η προσέλευση των υποψήφιων νέων μελών στην ΕΣΗΕΑ, γεγονός που ανάγκασε την Ένωση να δώσει παράταση στην προθεσμία κατάθεσης των δικαιολογητικών. Μετά το άνοιγμα της ΕΣΗΕΑ (και του ΕΔΟΕΑΠ) στους εργαζομένους στα sites, έπειτα από πολλά χρόνια αδικαιολόγητης καθυστέρησης, οι αιτήσεις των υποψήφιων μελών έχουν αυξηθεί κατακόρυφα.

Ένα από τα βασικά προβλήματα πάντως στην πιστοποίηση των δικαιολογητικών από την Ένωση ήταν το γεγονός ότι οι εργοδότες δηλώνουν τους δημοσιογράφους ως... υπαλλήλους γραφείου. Μικρή – πλην όμως ουσιαστική – λεπτομέρεια, αν αναλογιστεί κανείς τις συνθήκες «γαλέρας» που επικρατούν στα περισσότερα ψηφιακά «μαγαζιά».

Έρχονται συλλογικές συμβάσεις

Σε αναζήτηση κοινής θέσης βρίσκονται οι Ενώσεις Συντακτών ενόψει της επαναφοράς των συλλογικών συμβάσεων, σχεδόν επτά χρόνια μετά από την κατάργησή τους. Η ρύθμιση των εργασιακών σχέσεων στον χώρο του Τύπου κρίνεται επιβεβλημένη περισσότερο από ποτέ για την ενίσχυση της ανεξαρτησίας των δημοσιογράφων, οι οποίοι τα χρόνια της κρίσης παροπλίστηκαν, ιδιαίτερα οι νέοι, με την ανεργία να φθάνει σε ποσοστά διπλάσια του εθνικού μέσου όρου, με κακοπληρωμένη και ανασφάλιστη εργασία και με καταπάτηση των ασφαλιστικών και εργασιακών δικαιωμάτων. Και όλα αυτά εν μέσω μία βαθιάς κρίσης αξιών που χρεώνεται στους δημοσιογράφους και σε ένα ρευστό περιβάλλον μετάβασης του επιχειρηματικού μοντέλου των ΜΜΕ.

Σε πτωτική δίνη οι κυριακάτικες

Αποκαριωτικές είναι οι κυκλοφορίες των κυριακάτι-

κων εφημερίδων, από τις οποίες εξαρτάται εν πολλοίς και η βιωσιμότητά τους, δεδομένου ότι οι ημερήσιες εκδόσεις, όσες ακόμη υπάρχουν, στο σύνολό τους είτε είναι ζημιογόνες είτε αδυνατούν να προσφέρουν ποιοτική ενημέρωση. Ενδεικτικά, την Κυριακή 3 Φεβρουαρίου, οι 11 κυριακάτικες εφημερίδες που δημοσιοποιούν την κυκλοφορία τους πούλησαν 163.110 φύλλα κι αυτή ήταν η καλύτερή τους επίδοση, δεδομένου ότι η μέση κυκλοφορία κυμαίνεται στα 145.000 φύλλα. Στον αριθμό αυτόν θα πρέπει να προστεθούν και οι κυκλοφορίες των εφημερίδων Καθημερινή, Documento, Νέα Σελίδα και Real News, οι οποίες έχουν αποσυρθεί από το σύστημα μετρήσεων του πρακτορείου «Άργος». Η Καθημερινή εκτιμάται ότι την Κυριακή 10/2 πούλησε 60.012 φύλλα, έναντι 54.796 που είχε πουλήσει στις 3 Φεβρουαρίου (συμπεριλαμβανομένων και των συνδρομών). Στην κορυφή του δελτίου του «Άργους» διαγκωνίζονται Πρώτο Θέμα και Βήμα (στην κλίμακα των 45-50.000 φύλλων), ακολουθεί το Έθνος (στην κλίμακα των 20.000 φύλλων) και ακολουθούν οι υπόλοιπες με κυκλοφορίες κάτω των 10.000 φύλλων. Πριν από έναν χρόνο, η κυκλοφορία των κυριακάτικων φύλλων έφθανε τις 270-290.000 φύλλα, ανάλογα με τις προσφορές. Χονδρικά δηλαδή 15% πτώση – κι αυτό, αν υποθέσουμε ότι τα στοιχεία που ανακοινώνονται είναι αληθινά και χωρίς «καπέλα», καθώς το πολυθρόνητο σύστημα καταγραφής των πωλήσεων δεν έχει εφαρμοστεί ακόμα.

Με συνδρομητική τηλεόραση το 1/3 των νοικοκυριών

Είκοσι τέσσερα χρόνια μετά την πρώτη εκπομπή του Eirnet, η συνδρομητική τηλεόραση στην Ελλάδα έχει μπει στο 32% των νοικοκυριών, σύμφωνα με έρευνα της Focus-Bari. Σήμερα, η ελληνική αγορά Pay TV διαθέτει πέντε παρόχους. Κυριαρχούν η Nova της Forthnet και η Cosmote TV, που προσφέρονται ανεξάρτητα από τον τηλεπικοινωνιακό πάροχο του νοικοκυριού. Ακολουθούν οι IPTV υπηρεσίες, δηλαδή τηλεόραση μέσω internet, από τη Vodafone και τη Wind προς τους συνδρομητές τους. Η πλέον εντυπωσιακή όμως είναι η διείσδυση στην ελληνική αγορά του Netflix, που αυξάνει σταθερά τη συνδρομητική του βάση (από 2% στις

8% το διάστημα 2017-2018). Το μεγάλο πρόβλημα στη συγκεκριμένη αγορά είναι οι υπέρογκες επιβαρύνσεις που ξεπερνούν το 40% του μηνιαίου λογαριασμού: Από τον Ιούλιο του 2016 επιβλήθηκε, τέλος, 10% στις υπηρεσίες Pay TV, ποσό που επιβαρύνεται επιπλέον με ΦΠΑ 24%. Παράλληλα, από τον Ιανουάριο του 2017 επιβλήθηκε φόρος 5% στις υπηρεσίες internet και σταθερής τηλεφωνίας, ο οποίος επιβαρύνει ακόμα περισσότερο μια πλατφόρμα που συμπεριλαμβάνει τη συνδρομητική τηλεόραση σε πακέτο συνδυαστικών υπηρεσιών. Στις επιβαρύνσεις αυτές προστίθενται και διάφοροι άλλοι φόροι και κρατήσεις υπέρ τρίτων.

ΟΙ ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΠΛΑΤΦΟΡΜΕΣ ΩΣ ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΧΩΡΟΣ

Αν θα θέλαμε να περιγράψουμε το πώς μοιάζει το πεδίο των ψηφιακών Μέσων, θα μπορούσαμε να το παρομοιάσουμε με τον χάρτη μετρό μιας μεγαλούπολης

ΤΗΣ **Λήδα Τσενέ**

PhD, Επικοινωνιολόγος

Η DANAH BOYD ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ που πάντα με γοήτευε. Τόσο για τα θέματα με τα οποία καταπάνεται όσο και για τον τρόπο με τον οποίο επιλέγει να τα αναλύσει. Το βιβλίο της, με τίτλο *It's Complicated. The Social Lives of Networked Teens* ήταν μια βαθιά βουτιά στην πραγματικότητα των εφήβων, οι οποίοι θεωρούν τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης και τις ψηφιακές πλατφόρμες, δημόσιο χώρο τους. Τι συμβαίνει λοιπόν σε αυτόν τον νέο δημόσιο χώρο και ποιες είναι οι προκλήσεις της συμπεριφοράς εκεί;

Ζούμε σε μια εποχή που καλούμαστε να πλοηγηθούμε σε ένα πραγματικά χαοτικό πεδίο, αυτό των Μέσων και κυρίως των ψηφιακών. Αν θα θέλαμε να περιγράψουμε το πώς μοιάζει αυτό το πεδίο, θα μπορούσαμε να το παρομοιάσουμε με τον χάρτη μετρό μιας μεγαλούπολης. Για να μπορέσει κάποιος να βγει στη σωστή έξοδο, θα πρέπει να ξέρει να διαβάσει τον χάρτη. Θα πρέπει να γνωρίζει τις στάσεις και να αναγνωρίζει τις διακλαδώσεις. Να αποκρυπτογραφεί τα σήματα και να ακολουθεί την κατεύθυνση εκείνη που θα τον οδηγήσει στον προορισμό του. Τον ρόλο του πλοηγού στο διαδίκτυο καλείται σήμερα να παίξει ο μηντιακός εγγραμματισμός, μια σειρά δεξιοτήτων που μας επιτρέπει να κωδικοποιούμε, να αποκωδικοποιούμε και να ερμηνεύουμε το περιεχόμενο που καταναλώνουμε και ταυτόχρονα παράγουμε. Σύμφωνα με τη Renee Hobbs (2009), ως μηντιακός εγγραμματισμός ορίζεται η «ενεργός αναζήτηση και η κριτική σκέψη για τα μηνύματα που δεχόμαστε και δημιουργούμε», ενώ η Αμερικανική Ένωση Εκπαίδευσης για τη Μηντιακή Εγγραμματισμένη (NAMLE), επεξηγεί τον όρο ως «την ικανότητα να έχουμε

πρόσβαση, να αναλύουμε, να δημιουργούμε και να δρούμε, χρησιμοποιώντας όλα τα Μέσα και τις δυνατότητες επικοινωνίας».

Πολλοί είναι εκείνοι που πιστεύουν ότι η ανάπτυξη δεξιοτήτων, όπως είναι η κριτική σκέψη και η επαλήθευση των πηγών, αποτελούν βασική απάντηση και δικλίδα προστασίας του πολίτη στην εποχή των fake news και της παραπληροφόρησης. Φθάνει όμως μόνο αυτό; Η Dana Boyd και πάλι υποστηρίζει ότι «πρέπει να αναπτύξουμε αντισώματα για να βοηθήσουμε τους ανθρώπους να μην εξαπατώνται». Και εξηγεί πως το πρώτο βήμα προς αυτήν την κατεύθυνση είναι η καλλιέργεια του αισθήματος της αμφισβήτησης, κάτι που ξεκινά ήδη από τα σχολικά χρόνια. Και το επόμενο βήμα είναι η εξοικείωση με τις διαφορετικές προσεγγίσεις, αλλά και η κατανόηση ότι υπάρχουν διαφορετικές φωνές που ερμηνεύουν τα μηνύματα με βάση τις προσωπικές τους προσλαμβάνουσες.

Το σημαντικότερο όμως είναι η κατανόηση ότι πλέον το πεδίο της πληροφορίας και της ενημέρωσης γίνεται όλο και πιο σύνθετο. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και πάλι η Boyd, «το πρώτο κύμα media literacy αφορούσε την προπαγάνδα σε μαζικό επίπεδο». Πλέον, ζούμε στην εποχή των δικτύων και πρέπει να κατανοήσουμε πώς αυτά λειτουργούν και πώς διανέμεται μέσω αυτών η πληροφορία. Πάνω από όλα όμως, πρέπει να κατανοήσουμε ότι η πληροφορία σήμερα μπορεί να χρησιμοποιηθεί επικίνδυνα, με εντελώς καινούριους τρόπους. Δεν έχουμε να αντιμετωπίσουμε μόνο τους επιδέξιους διαφημιστές ή την πολιτική προπαγάνδα. Πλέον, είμαστε αντιμέτωποι με αλγόριθμους και υπολογιστικές μηχανές, αλλά

Ο μηντιακό εγγράμματος πολίτης αντιλαμβάνεται πώς λειτουργεί η βιομηχανία των Μέσων και πώς κατασκευάζονται τα μηνύματα. Αμφισβητεί και διερευνά τα κίνητρα όσων παράγουν και διακινούν περιεχόμενο, ώστε να μπορεί να κάνει υπεύθυνες επιλογές χρήσης και κατανάλωσης πληροφορίας.

και μια μερίδα νέων που έχουν μάθει να χακάρουν την «οικονομία της προσοχής» (attention economy), άλλοτε με θετικά και άλλοτε με αρνητικά αποτελέσματα για την κοινωνία και τη δημοκρατία.

Εκτός λοιπόν από την ανάγκη να κατανοήσουμε το συνεχώς μεταβαλλόμενο μηντιακό περιβάλλον, θα πρέπει να κατανοήσουμε και το προφίλ και τις ανάγκες των νέων κατοίκων αυτού του περιβάλλοντος, είτε αυτοί είναι παραγωγοί είτε καταναλωτές περιεχομένου. Θα πρέπει να αναρωτηθούμε κατά πόσο οι παραδοσιακές πρακτικές media literacy (όπως για παράδειγμα το fact checking) είναι ακόμα επίκαιρες ή πρέπει να αναθεωρηθούν με βάση τα νέα δεδομένα της ψηφιακής εποχής (clickbait, feed algorithms). Και θα πρέπει να σχεδιάσουμε μια επίκαιρη απάντηση, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω.

Ποια είναι λοιπόν τα χαρακτηριστικά του μηντιακού εγγράμματου πολίτη του 21ου αιώνα; Αρχικά, είναι εξοικειωμένος με το να ψάχνει, να πλοηγείται, να βρίσκει και να χρησιμοποιεί μηντιακό περιεχόμενο και υπηρεσίες, τόσο στην παραδοσιακή όσο και στην ψηφιακή τους μορφή. Είναι επίσης ενεργός και συμμετέχει στην οικονομική, κοινωνική, πολιτική και πολιτιστική πραγματικότητα, αξιοποιώντας και τη δυνατότητα να παράγει ο ίδιος περιεχόμενο. Αντιλαμβάνεται πώς λειτουργεί η βιομηχανία των Μέσων και πώς κατασκευάζονται τα μηνύματα. Αμφισβητεί και διερευνά τα κίνητρα όσων παράγουν και διακινούν περιεχόμενο, ώστε να μπορεί να κάνει υπεύθυνες επιλογές χρήσης και κατανάλωσης πληροφορίας. Αναγνωρίζει τους διαφορετικούς τύπους

μηντιακού περιεχομένου και είναι σε θέση να τους αξιολογεί για την αξιοπιστία τους. Μπορεί να πλοηγείται με ασφάλεια στα ψηφιακά περιβάλλοντα, έχοντας γνώση των όποιων κινδύνων.

Η εκπαίδευση των πολιτών όσον αφορά το να ρωτούν τις σωστές ερωτήσεις και να κατανοούν το σύνθετο μηντιακό περιβάλλον δεν είναι εύκολη διαδικασία. Απαιτεί χρόνο και εφαρμογή πιο σύγχρονων πρακτικών. Όπως αναφέρει και πάλι η Boyd, «δεν μπορούμε να βασιστούμε στις ισχύουσες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις, γιατί πολύ απλά το κοινωνικό περιεχόμενο έχει αλλάξει. Επίσης, δεν μπορούμε να υποθέσουμε ότι οι παίκτες του οικοσυστήματος των Μέσων, είτε αυτά είναι παραδοσιακά είτε ψηφιακά, θα λύσουν το πρόβλημα για λογαριασμό μας. Πρέπει να γίνουμε δημιουργικοί και να κτίσουμε την απαραίτητη κοινωνική υποδομή ώστε να μπορούν οι πολίτες να διαδρούν ουσιαστικά μέσα στις υπάρχουσες δομές. Αυτό δεν θα είναι εύκολο, αλλά, αν θέλουμε να λύσουμε θέματα όπως η προπαγάνδα, τα fake news, η ρητορική μίσους και το διφορούμενο περιεχόμενο, πρέπει να δούμε και να εστιάσουμε και σε όσα κρύβονται από πίσω. Ένα απλό χανζαπλάστ δεν φθάνει».

Βιβλιογραφικές αναφορές:

- Boyd, D. (2014), *It's Complicated. The Social Lives of Networked Teens*. Yale University Press.
- Hobbs, R. & Jensen, A. (2009), "The Past, Present, and Future of Media Literacy Education." *Journal of Media Literacy Education*, 1(1). NAMLE <https://namle.net/publications/media-literacy-definitions/>

ΥΠΟΘΕΣΗ ΖΑΚ ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ: ΘΑΝΑΤΟΣ ΔΙΑ ΛΙΝΤΣΑΡΙΣΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Η αναπαραγωγή «πληροφοριών από πηγές της αστυνομίας» από μόνη της δεν είναι μεμπτή. Είναι αναμφίβολα μεμπτό, όμως, το ότι κανένα από τα ΜΜΕ που επικαλούνταν τις «αστυνομικές πηγές» δεν διασταύρωσε από άλλες πηγές τις πληροφορίες αυτές.

ΤΗΣ **Ελένης Μαυρούλη**

*Διδάκτορας Γενικού Τμήματος Δικαίου, Πάντειο Πανεπιστήμιο,
συντακτική ομάδα ΤοPeotiodiko.GR*

ΣΤΙΣ 21 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2018 το μεσημέρι, στην οδό Γλάδστωνος στην Ομόνοια, στην καρδιά της Αθήνας, ένας 33χρονος, ο ακτιβιστής της LBGTQ κοινότητας και καλλιτέχνης Ζακ Κωστόπουλος, όπως έγινε αργότερα γνωστό, άφησε την τελευταία του πνοή υπό τις κλωτσιές δύο καταστηματαρχών και τη σιωπή, με μία-δύο εξαιρέσεις, ενός συγκεντρωμένου πλήθους. Θα μπορούσε κάποιος να γράψει βιβλίο για τις «παράδοξες» ή «σκοτεινές» πτυχές της υπόθεσης αυτής, η οποία βρίσκεται ήδη στα χέρια της Δικαιοσύνης. Ωστόσο, σε τούτες τις γραμμές θα ασχοληθούμε με τη στάση και τη συμπεριφορά των ελληνικών ΜΜΕ απέναντι στην τραγωδία αυτή, σταχυολογώντας ορισμένα ενδεικτικά παραδείγματα. Μια συμπεριφορά που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και ως το, μέχρι εκείνη τη στιγμή τουλάχιστον, απόλυτο παράδειγμα των αιτίων της απόλυτης απαξίωσης όσον αφορά την έννοια της δημοσιογραφίας στα μάτια των πολιτών.

Μόλις λίγες ώρες μετά το «συμβάν», τα ΜΜΕ, ηλεκτρονικά, ψηφιακά, έντυπα, αρχίζουν να αναφέρονται σε αυτό. Και αναφέρονται σε αυτό επαναλαμβάνοντας τις ίδιες ακριβώς λέξεις και διατυπώσεις: επίδοξος ληστής, πιθανότατα τοξικομανής, που εισήλθε σε κοσμηματοπωλείο κραδαίνοντας μαχαίρι, πέφτει νεκρός κ.λπ. Οι παρόμοιες φράσεις μπορούν εύκολα να αιτιολογηθούν, καθώς όλοι επικαλούνται «πληροφορίες από αστυνομικές πηγές».¹ Πληροφορίες που χαρακτηρίζουν το θύμα και σκιαγραφούν, πριν καν αρχίσει η εξέταση της υπόθεσης, μια

συγκεκριμένη οπτική για το τι συνέβη με αποτέλεσμα να χάσει τη ζωή του, καλλιεργώντας ταυτόχρονα μια λογική «ζούγκλας» και ανάγκης αυτοδικίας.

Η αναπαραγωγή «πληροφοριών από πηγές της αστυνομίας» από μόνη της δεν είναι μεμπτή. Είναι αναμφίβολα μεμπτό, όμως, το ότι κανένα από τα ΜΜΕ που επικαλούνταν τις «αστυνομικές πηγές» δεν διασταύρωσε από άλλες πηγές τις πληροφορίες αυτές. Ούτε καν όσα τηλεοπτικά δίκτυα έστειλαν επί τόπου ρεπόρτερ, οι οποίοι αρκέστηκαν, υπό εντυπωσιακή μουσική υπόκρουση, να αναπαραγάγουν τις αστυνομικές πληροφορίες χωρίς να αναζητήσουν την απαραίτητη, για τη δημοσιογραφική αξιοπιστία και δεοντολογία, διασταύρωση. Μάλιστα ορισμένοι, στον βωμό της τηλεθέσης, δεν δίστασαν να πάρουν δηλώσεις και από τους άμεσα εμπλεκόμενους στην κλωτσοπατινάδα κατά του Ζακ Κωστόπουλου, λίγες ώρες πριν τους απαγγελθούν οι κατηγορίες για σωματική βλάβη². Ενώ άλλοι παρουσίασαν μια ολόκληρη «ιστορία» για το τι συνέβη, όπου συμπεριλαμβανόταν και η... λεπτομέρεια του «αυτοτραυματισμού», για την οποία επίσης δεν είχαν διασταυρώσει τις πληροφορίες και απλώς αναπαρήγαγαν ό,τι είχε διαρρεύσει από αστυνομικές πηγές³.

Τα video πολιτών...

Η συγκεκριμένη εκδοχή ως προς τις συνθήκες θανάτου του Ζακ Κωστόπουλου θα μπορούσε να είναι η μοναδική,

αν τελικά, ήδη από την ίδια μέρα, δεν έβλεπαν το φως της δημοσιότητας βίντεο από κινητά τηλέφωνα ανθρώπων που προφανώς ήταν παρόντες στα όσα έγιναν. Και τα όσα κατέγραψαν, ανέτρεψαν τις αρχικές εκτιμήσεις, καθώς και τη μέχρι εκείνη τη στιγμή κυρίαρχη εκδοχή για τις συνθήκες θανάτου, με αποτέλεσμα να υπάρξει και η αντίδραση της Δικαιοσύνης με απαγγελία κατηγοριών.

Παρά τις προφανείς αυτές ανατροπές, αρκετά ΜΜΕ συνεχίζουν τα επόμενα 24ωρα να μεταδίδουν το αρχικό αφήγημα, όπως προέκυπτε από τις «πληροφορίες της αστυνομίας», με χαρακτηριστικότερο ίσως παράδειγμα ρεπόρτερ τηλεοπτικού σταθμού που, ενώ σε πρώτο πλάνο οι τηλεθεατές παρακολουθούν τις κλωτσιές στο κεφάλι του γονατισμένου Ζακ Κωστόπουλου, τις περιγράφει ως «εκφοβιστικές κλωτσιές στον αέρα»⁴. Επίσης, παρά το γεγονός ότι έχουν ήδη αρχίσει να δημοσιοποιούνται αντιδράσεις από την οικογένεια και από το φιλικό περιβάλλον του θύματος, που επιμένουν ότι δεν είχε καμία σχέση με ουσίες, τα ΜΜΕ συνεχίζουν να χαρακτηρίζουν το θύμα «τοξικομανή»⁵.

Επιπλέον δε αυτού, περίπου δέκα μέρες μετά, αναπαράγεται ευρέως από ηλεκτρονικά, διαδικτυακά και έντυπα ΜΜΕ, «ρεπορτάζ» πολύ γνωστής εφημερίδας, υπογεγραμμένο από τον αρμόδιο συντάκτη, στο οποίο (πάντα με βάση αστυνομικές πηγές) «φιλοτεχνείται» περαιτέρω το προφίλ του θύματος ως τοξικομανούς, ο οποίος μάλιστα, δύο μέρες προ του θανάτου του, βρισκόταν σε «παροξυσμό» χρήσης ουσιών⁶. Πάντα με βάση τις ίδιες πηγές, γίνεται και σύγκριση με περίπτωση 20χρονου νεαρού που βρέθηκε νεκρός το 2017 μετά από χρήση χαπιών⁷. Και πάλι, στην πλειοψηφία τους, τα ΜΜΕ μεταδίδουν χωρίς διαφοροποιήσεις, αλλά ούτε και αμφισβητήσεις, πληροφορίες που χαρακτηρίζουν το θύμα και διαμορφώνουν μια «μαγική εικόνα», η οποία προδιαθέτει με συγκεκριμένο τρόπο για το τι συνέβη το μεσημέρι της 21ης Σεπτεμβρίου στη Γλάδστωνος, χωρίς καμία διασταύρωση των πληροφοριών από άλλες πηγές. Και το χειρότερο: παρότι έχουν περάσει αρκετές ημέρες, δεν παραχωρούν, στην πλειονότητά τους τουλάχιστον, τον ίδιο χρόνο στην άλλη εκδοχή: αυτήν των συνηγόρων και της οικογένειας του θύματος.

...και τα επίσημα πορίσματα

Η εξευτελιστική, για τα ίδια τα ΜΜΕ και την έννοια της δημοσιογραφίας, αυτή στάση συνεχίζεται και μετά τη δημοσιοποίηση του πρώτου πορίσματος των εγκληματολογικών εργαστηρίων της Ασφάλειας, στο οποίο επισημαίνεται κατηγορηματικά ότι το μαχαίρι που βρέθηκε στο σημείο (και το οποίο δεν φαίνεται να κρατά ο Ζ. Κωστόπουλος σε κανένα σημείο των βίντεο που έχουν αναρτηθεί) δεν φέρει τα αποτυπώματά του. Το γεγονός αυτό δεν εμποδίζει αρκετά ΜΜΕ να συνεχίσουν να μεταδίδουν την πληροφορία ως «επιβεβαίωση ότι έφερε μαχαίρι», παρά

τις αλληπάλληλες διευκρινίσεις ειδικών ότι προφανέστατα το DNA προέρχεται από το αίμα του νεκρού, αφού ήταν αιμόφυρτος⁸.

Επίσης, δεν εμποδίζει πολλά ΜΜΕ να επιμένουν στην εκδοχή της απόπειρας ληστείας με βάση τις καταθέσεις ορισμένων αυτοπτών μαρτύρων, επικαλούμενα για άλλη μια φορά «αστυνομικές πηγές» παρά το ότι, σε όλες τις προηγούμενες περιπτώσεις, οι διαρροές αυτές είχαν διαψευστεί⁹. Τα ίδια ΜΜΕ «παραβλέπουν» τις πληροφορίες από την αστυνομική έκθεση του χώρου, στην οποία επισημαίνεται ότι τα αποτυπώματα του Κωστόπουλου δεν βρέθηκαν στην ταμειακή μηχανή, δεν βρέθηκαν στα συρτάρια με τα κοσμήματα, δεν βρέθηκαν ούτε στις άλλες βιτρίνες

Έτσι, περίπου δύο μήνες μετά το λιντσάρισμα του Ζ. Κωστόπουλου στο κέντρο της Αθήνας υπό συνθήκες που διερευνά και θα φωτίσει η Δικαιοσύνη, έχει καταρριφθεί με τον πλέον κατηγορηματικό τρόπο το σύνολο της αρχικής εκδόχης που μετέδωσαν τα περισσότερα ΜΜΕ.

με τα κοσμήματα, πλην της κεντρικής, από την οποία προσπάθησε να εξέλθει από το κατάστημα. Δεν δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα ούτε στις καταθέσεις των αστυνομικών που μετέβησαν στο σημείο και επιβεβαίωσαν ότι δεν έφερε πάνω του κανένα κόσμημα¹⁰. Αλλά ούτε και στις καταθέσεις και μαρτυρίες φίλων και της οικογένειας, που αναδεικνύουν ότι δεν είχε κανένα οικονομικό πρόβλημα, συνεπώς δεν είχε λόγο να κλέψει, αφού σημαντικό χρηματικό ποσό βρέθηκε και στο σπίτι του¹¹.

Ταυτόχρονα σχεδόν, γνωστοποιούνται και τα αποτελέσματα από τις τοξικολογικές εξετάσεις στη σορό του Ζ. Κωστόπουλου, όπου αναφέρεται κατηγορηματικά ότι δεν είχε κάνει χρήση ναρκωτικών ουσιών¹². Και λίγο αργότερα δημοσιοποιήθηκε το δεκασέλιδο πόρισμα των ιατροδικαστών, όπου αναφέρεται ότι το θύμα κατέληξε από

ισχαιμικό επεισόδιο που υπέστη συνεπεία των σφοδρών χτυπημάτων και τραυμάτων του¹³.

Έτσι, περίπου δύο μήνες μετά το λιντσάρισμα του Ζ. Κωστόπουλου στο κέντρο της Αθήνας υπό συνθήκες που διερευνά και θα φωτίσει η Δικαιοσύνη, έχει καταρριφθεί με τον πλέον κατηγορηματικό τρόπο το σύνολο της αρχικής εκδοχής που μετέδωσαν τα περισσότερα ΜΜΕ (και πολλά εξ αυτών συνέχισαν να μεταδίδουν επί πολύ καιρό) για το τραγικό αυτό περιστατικό. Ο ληστής δεν αποδεικνύεται ότι προσπάθησε να κλέψει, με βάση τουλάχιστον τα ευρήματα από το κατάστημα και από τον ίδιο, δεν ήταν τοξικομανής και δεν επιβεβαιώνεται, μέχρι στιγμής τουλάχιστον, ότι κρατούσε μαχαίρι. Κοινώς, επί μήνες καλλιεργήθηκε μεθοδικά μια εικόνα για την εξέλιξη ενός συμβάντος η οποία, εκτός του ότι δεν είχε σχέση με την πραγματικότητα

Η κάλυψη της δολοφονίας του Ζακ Κωστόπουλου από τα ΜΜΕ δεν παύει να είναι μία από τις μελανότερες στιγμές τής, ήδη κάκιστης, επίδοσής τους στον τομέα της δημοσιογραφικής αξιοπιστίας τα τελευταία χρόνια.

τα, έθρεψε τα χειρότερα ένστικτα μιας ήδη ταλαιπωμένης από την κρίση κοινής γνώμης.

Σε όλα αυτά αξίζει να προστεθεί η επίμονη χρήση του όρου «ληστής» και «ληστεία» από τα ΜΜΕ, όρος που αναφέρεται, με βάση τον ποινικό κώδικα, σε απόπειρα αφαίρεσης περιουσίας με τη χρήση βίας ή την απειλή χρήσης βίας¹⁴, παρά το γεγονός ότι από τις πρώτες ώρες, όταν κυκλοφόρησαν τα βίντεο από τους περαστικούς, έγινε σαφές ότι ο Ζ. Κωστόπουλος ήταν μόνος του μέσα στο κατάστημα όπου εγκλωβίστηκε (άρα δεν απειλούσε κάποιον) και στη συνέχεια ήταν γονατιστός στη βιτρίνα, όπου δεχόταν κλωτσιές στο κεφάλι (εμφανέστατα χωρίς να απειλεί και πάλι κάποιον). Βέβαια, μετά από τέτοιο ορυμαγδό απεχθούς και ευρύτατης έλλειψης σοβαρότητας και δεοντολογίας σχετικά με τη δημοσιογραφική κάλυψη ενός γεγονότος, η λανθασμένη χρήση της ελληνικής γλώσσας, φαινόμενο κάθε άλλο παρά σπάνιο, ίσως είναι μια μικρή λεπτομέρεια, η οποία όμως έχει τη σημασία της, αν αναλογιστεί κανείς ότι συμβάλλει στη διαμόρφωση «προδιάθεσης» και στη σκιαγράφηση «αιτίων» για μια υπόθεση που

τελεί ακόμη υπό διερεύνηση από τη Δικαιοσύνη.

Μπορεί στην υπόθεση αυτή να υπάρχουν πολλές άλλες πτυχές (μεταξύ άλλων η στάση της αστυνομίας, η στάση του σιωπηλού πλήθους που παρακολούθησε το λιντσάρισμα, η στάση των διασωστών του ΕΚΑΒ που έσπευσαν στο σημείο και μετέφεραν έναν ετοιμοθάνατο με χειροπέδες, οι κοινωνικές προεκτάσεις του συμβάντος και η πολιτική του προσέγγιση), αλλά η πτυχή της κάλυψής της από τα ΜΜΕ δεν παύει να είναι μία από τις μελανότερες στιγμές τής, ήδη κάκιστης, επίδοσής τους στον τομέα της δημοσιογραφικής αξιοπιστίας τα τελευταία χρόνια. Στην πλειονότητά τους δεν έκαναν ρεπορτάζ, ως όφειλαν, αλλά αρκέστηκαν στις πληροφορίες των «αστυνομικών πηγών», τις οποίες μάλιστα αναπαρήγαγαν μεταξύ τους με μεγάλη ευκολία, χωρίς να τις διασταυρώσουν. Δεν ερεύνησαν, δεν σεβάστηκαν το στοιχείο της ανθρώπινης προσωπικότητας ή τα προσωπικά δεδομένα, δεν αναζήτησαν στοιχεία. Στην πλειονότητά τους, δεν άλλαξαν στάση ούτε μετά τη δημοσιοποίηση των επίσημων πορισμάτων των εγκληματολογικών εργαστηρίων, που ανέτρεψαν την κυρίαρχη αφήγηση για το συμβάν.

Και φυσικά δεν προέβησαν σε καμία επανόρθωση όσον αφορά το προφίλ που «φιλοτέχνησαν» στο θύμα ούτε απέναντι στην οικογένεια και στους οικείους του, αλλά ούτε και απέναντι στο κοινό, στους αναγνώστες, στους τηλεθεατές, στους ακροατές. Έφτασαν σε εξοργιστικά σημεία, να προσπαθούν δημοσιογράφοι να «διορθώσουν» τους ιατροδικαστές, εντείνοντας ένα διάχυτο κλίμα «ανθρωποφαγίας» που κάθε άλλο παρά βοηθά στην αλληλοκατανόηση και στον σεβασμό της διαφορετικότητας στους κόλπους μιας κοινωνίας¹⁵.

Θα μπορούσε κανείς να πει ότι η στάση αυτή (όχι όλων, για να μην υπάρχει ισοπέδωση) δεν αποτελεί «είδηση». Είναι η στάση που τήρησαν πολλά, κυρίως τα μεγαλύτερα και γνωστότερα, ΜΜΕ της χώρας καθ' όλη τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, λειτουργώντας κυρίως ως «γραφεία Τύπου» κυβερνήσεων, υπουργείων, κομμάτων, της Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης Αθηνών (στις περιπτώσεις διαδηλώσεων), οργανισμών (π.χ. της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του ΔΝΤ) ή ως απλοί «αναμεταδότες» των ανακοινώσεών τους. Θα μπορούσε, επίσης, κάποιος να υποστηρίξει ότι αυτό δεν αποτελεί ριζική αλλαγή σε σχέση με τον ρόλο των ΜΜΕ και παλαιότερα (τη σχέση τους με την εκάστοτε δομή εξουσίας, με οικονομικά συμφέροντα κλπ.).

Ωστόσο, η απερίγραπτη βαρβαρότητα των εικόνων του λιντσαρίσματος του Ζακ Κωστόπουλου απογύμνωσε περαιτέρω την, ήδη τρωθείσα, εικόνα τους. Την κατέστησε ακόμη πιο αναξιόπιστη και, σαφέστατα, βαθιά απωθητική. Το σημαντικότερο δε είναι ότι ανέδειξε σε πρώτο «πλάνο» την αδυναμία (ή απροθυμία;) των περισσότερων ΜΜΕ να τηρήσουν τους στοιχειώδεις κανόνες δεοντολογίας, αλλά και δημοσιογραφικής κάλυψης. Γιατί στην περίπτωση του Ζ. Κωστόπουλου, τίποτε δεν θα είχε γίνει γνωστό, αν δεν υπήρχαν τα βίντεο από τα κινητά πολιτών. Χωρίς αυτά, με βάση το πώς κινήθηκαν τα μεγάλα ΜΜΕ, βάσιμα μπορεί

να υποθέσει κάποιος, όπως υποστηρίζει ανοικτά και μία εκ των δικηγόρων που εκπροσωπεί την οικογένεια του θύματος Α. Παπαρούσου¹⁶, ότι δεν θα είχαμε σήμερα εικόνα του τι συνέβη και θα αρκούμασταν στις «πληροφορίες των αστυνομικών πηγών» και στην εκδοχή των εμπλεκόμενων ως δραστών. Στην προκειμένη περίπτωση, που προφανώς δεν είναι η πρώτη και δεν φαίνεται να είναι η τελευταία, η αποκαλούμενη δημοσιογραφία των πολιτών ήταν αυτή που επέδειξε αντανακλαστικά και κατέγραψε το γεγονός. Έκανε, δηλαδή, αυτό που όφειλαν να πράξουν τα επαγγελματικά ΜΜΕ. Και από μόνη της η αντίφαση αυτή οφείλει να γίνει αντικείμενο προβληματισμού και αναστοχασμού, πριν να είναι πολύ αργά.

ΥΓ. Σε ένα κείμενο που αναφέρεται στους τρόπους δημοσιογραφικής κάλυψης ενός γεγονότος, συνειδητά γίνεται προσπάθεια να μη σχολιαστεί η «δημοσκόπηση» που μετέδωσε εκπομπή μεγάλου τηλεοπτικού σταθμού σε ώρα υψηλής τηλεθέασης, μόλις λίγα 24ωρα μετά τη δολοφονία του Ζ. Κωστόπουλου, με ερώτημα αν συμφωνεί το κοινό με τη στάση αυτοάμυνας, όπως περιγράφεται, του κοσμηματοπώλη έναντι του θύματος¹⁷. Ούτε άλλη δημοσκόπηση, που οδήγησε στην επιβολή προστίμου στο κανάλι ΑΡΤ από το ΕΣΡ¹⁸. Το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης άρχισε να προβληματίζεται για το πώς καλύφθηκε από τα ΜΜΕ η υπόθεση Ζ. Κωστόπουλου μετά από δύο μήνες¹⁹. Χωρίς μέχρι σήμερα, αρκετούς μήνες μετά, να έχει καταλήξει κάπου ο προβληματισμός αυτός. Ποτέ δεν είναι αργά.

Η απεριγραπτη βαρβαρότητα των εικόνων του λιντσαρίσματος του Ζακ Κωστόπουλου απογύμνωσε περαιτέρω την, ήδη τρωθείσα, εικόνα των ΜΜΕ. Την κατέστησε ακόμη πιο αναξιόπιστη και, σαφειστάτα, βαθιά απωθητική. Το σημαντικότερο δε είναι ότι ανέδειξε σε πρώτο «πλάνο» την αδυναμία (ή απροθυμία;) των περισσότερων ΜΜΕ να τηρήσουν τους στοιχειώδεις κανόνες δεοντολογίας, αλλά και δημοσιογραφικής κάλυψης.

Αναφορές

- [1 <https://www.naftemporiki.gr/story/1394203/nekros-o-epidokso-sollstis-kosmimatopoleiou-sto-kentro-tis-athinas>](https://www.naftemporiki.gr/story/1394203/nekros-o-epidokso-sollstis-kosmimatopoleiou-sto-kentro-tis-athinas)
- <http://www.topontiki.gr/article/290207/synelifithi-o-idioktitis-tou-kosmimatopoleiou-stin-omonoiia-gia-ton-agrio-xylodarmo-toy>
- <https://www.newsit.gr/egklhma/synelifithi-o-idioktitis-tou-kosmimatopoleiou-meta-ton-thanato-tou-listi-sokarei-to-video-ntokoymento/2621432/>
- <http://www.thetoc.gr/koinwnia/article/sunelifithi-o-kosmimatopwlistis-omonoiias-gia-ton-thanato-tou-epidokso-llsti>
- <https://www.elftherostypos.gr/ellada/295539-apopeira-listeias-sekosmimatopoleio-eixe-os-apotelesma-ton-traumatismo-toy-drasti/>
- <https://www.alphatv.gr/news/koinonia/article/2723/i-marturia-tou-kosmimatopoli-gia-tin-listela-kai-ton-thanasimo-traumatismo-tou-listi/>
- <https://www.youtube.com/watch?v=6ugwo3xcS4w&t=546s>
- <https://www.youtube.com/watch?v=6ugwo3xcS4w&t=546s>
- <https://www.newsbomb.gr/ellada/video/918331/anatropi-stin-aimatiri-listeia-tis-omonolas-viateo-ntokoymento-me-ton-agrio-xylodarmo-toy-listi>
- <https://www.protothema.gr/greece/article/823097/video-sok-apo-tin-apopeira-listeias-stin-omonoiia-me-nekro-to-drasti/>
- <http://www.skai.gr/news/greece/article/384079/video-sok-me-ton-listi-tou-kosmimatopoleiou-na-dehetai-viaia-htupimata/>
- <https://www.cnn.gr/news/ellada/story/147848/neo-vinteontokoymento-apo-tin-epithesi-ston-epidoxo-listi-stin-kaniggos>
- <https://www.tovima.gr/2018/10/02/society/i-proigoumeni-imerata-tou-thanatu-tou-zak-kostopoulou-kateythnei-tis-ereynes-tis-el-as/>
- <https://neaselida.gr/ellada/zak-kostopoylos-vrethike-dna-toy-sto-machairi/>

- [8 <https://www.youtube.com/watch?v=Y7EeVfirWWGY>](https://www.youtube.com/watch?v=Y7EeVfirWWGY)
- <https://www.youtube.com/watch?v=IEJTVxQ78hk>
- <https://www.in.gr/2018/10/09/greece/deigmata-dna-tou-zak-kostopoulou-sto-maxairi-pou-vrethike-sto-kosmimatopoleio/>
- <http://www.kathimerini.gr/996618/article/epikairothta/ellada/ophilrhsh-fakelos-ths-elas-gia-ton-zak-kwstopoylo>
- <https://tvxs.gr/news/ellada/katathesi-astynomikoy-o-zak-denmpike-na-klepsei>
- <https://www.newsit.gr/ellada/zak-kostopoulos-syglonizei-o-pateras-tou-den-eixe-logo-na-klepsei/2627373/>
- <http://www.kathimerini.gr/995991/article/epikairothta/ellada/den-eixe-kanei-xhsh-oysiwn-o-zak-kwstopoylos>
- <https://www.news247.gr/kolnonia/o-zak-kostopoylos-pethane-a-poischaimiko-epeisodio.6669048.html>
- <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/pk/arthro-380-poinikos-kodikas-listeia>
- <https://www.youtube.com/watch?v=6ugwo3xcS4w&t=546s>
- <http://www.ant1news.gr/news/Society/article/515535/diklogoros-oikogeneias-zak-kostopoyloy-ston-ant1-sti-dikografia-denyparxei-xylodarmos-binteo->
- <https://www.afodioikisi.gr/koinonia/salos-apo-gkalop-tis-tatianas-stefamidou-gia-thanato-tou-zak-kostopoulou/>
- <https://www.protagon.gr/epikairothta/ypothesi-zak-kwstopoulou-fasisto-eidi-apeiloun-ta-meljto-ou-esr-gia-to-prostimo-ston-karatazferi-44341736315>
- <https://www.news247.gr/meda/provlimatismos-sto-esr-gia-tin-kalypsi-stin-ypothesi-kostopoyloy.6669351.html>

ΔΕ

Θ

ΕΞΕΟΡ

ΤΟ
ΠΕΤΡ

Μια φωτογραφία, ένα γεγονός

Ευλογία ή κατάρα

Ανάμεσα σε γαϊτανάκια, πομπές φαλληφόρων, αναβιώσεις σκυριανών και άλλων τοπικών εθίμων, μάσκες γνωστών πολιτικών και άρματα, επηρεασμένα λίγο ή πολύ από τα μεγαλύτερα καρναβάλια του κόσμου, δεν έλειψαν και στις φετινές Απόκριες τα κοινωνικά μηνύματα. Ο κόσμος πολυς, οι κάμερες παρούσες και πολύ περισσότερο το πνεύμα των Αποκριών, που επιτρέπει να σκεφτείς και κυρίως να πράξεις πέραν των τετριμμένων και προφανών. Στη φωτογραφία καρναβαλιστές (ή διαδηλωτές;) από την πλατεία Μεταξουργείου δίνουν τη δική τους, και σε κάθε περίπτωση πρωτότυπη, απάντηση στο ερώτημα που συνοδεύει τις εξορύξεις φυσικών πόρων και δη του πετρελαίου που σχεδιάζονται για το επόμενο διάστημα: κατάρα...

ΕΝΕΡΓΕΙΑ: ΑΠΛΗ ΑΝΑΧΑΙΤΙΣΗ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΜΕΘΟΔΕΥΣΕΩΝ Η ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ;

Η Κυπριακή Δημοκρατία έρχεται αντιμέτωπη με την πρόκληση από τη μια να επιτύχει την αναχαίτιση των τουρκικών μεθοδεύσεων στην περιοχή και από την άλλη να διασφαλίσει ότι οι δικόι της ενεργειακοί σχεδιασμοί θα γίνουν πράξη στον μεγαλύτερο δυνατό βαθμό.

ΤΟΥ **Γιώργου Καυκαλιά**

Δημοσιογράφος, διευθυντής σύνταξης OffsiteC, Απόφοιτος του Μεταπτυχιακού Επικοινωνίας & Νέας Δημοσιογραφίας του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

ΔΙΑΓΟΥΜΕ ΜΙΑ ΑΝΑΜΦΙΒΟΛΑ ΚΟΜΒΙΚΗΣ σημασίας περίοδο, τόσο σε σχέση με τη διαμόρφωση των ισορροπιών στην Ανατολική Μεσόγειο, όσο και σε σχέση με τους ενεργειακούς σχεδιασμούς και συσχετισμούς δυνάμεων στο πεδίο αυτό, όπως και στο Κυπριακό.

Η Τουρκία, τους τελευταίους μήνες, επιχείρησε και συνεχίζει να προσπαθεί να δημιουργήσει ένα κλίμα στρατιωτικοποίησης της περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου, με συνεχείς προκλήσεις σε Αιγαίο, αλλά και την Κυπριακή ΑΟΖ, και με το Μπαρμπαρός να «κάνει βόλτες» στην περιοχή.

Σε όλα τα παραπάνω, έρχονται να προστεθούν παράτυπες ΝΑΥΤΕΧ που εκδίδει η Τουρκία για ασκήσεις και έρευνες εντός Κυπριακής ΑΟΖ, αλλά ακόμα πιο σημαντική είναι η απειλή για γεώτρηση σε οικόπεδο εντός της Κυπριακής ΑΟΖ.

Ανεξάρτητα, αλλά και παράλληλα με όλα αυτά, κινούνται με αργούς ρυθμούς, θα λέγαμε, οι εξελίξεις σε σχέση με τη συνέχιση της διαπραγματευτικής διαδικασίας για το Κυπριακό. Η τουρκική πλευρά παρουσιάζεται για μια ακόμα φορά άτεγκτη στις θέσεις της και δεν επιθυμεί επανέναρχη συνομιλιών πριν τον Ιούνιο του 2019, κάτι το οποίο φαίνεται μέχρι στιγμής να επιτυγχάνει. Είτε με διάφορες προφάσεις περί εκλογών είτε με τεχνητές καθυ-

στερήσεις που δεν αφορούν μόνο την τουρκική πλευρά, αλλά πρόσφατα και τον ίδιο τον ΟΗΕ...

Μέσα στο πλέγμα όλων αυτών των εξελίξεων, η Κυπριακή Δημοκρατία έρχεται αντιμέτωπη με την πρόκληση από τη μια να επιτύχει την αναχαίτιση των τουρκικών μεθοδεύσεων στην περιοχή και από την άλλη να διασφαλίσει ότι οι δικόι της ενεργειακοί σχεδιασμοί θα γίνουν πράξη στον μεγαλύτερο δυνατό βαθμό.

Τα ενεργειακά δεδομένα

Η Τουρκία επιχείρησε τον Φεβρουάριο του 2018 (και το κατάφερε, προσωρινά τουλάχιστον) να σταματήσει τη γεώτρηση της ιταλικής ENI στο Οικόπεδο 3 της Κυπριακής ΑΟΖ. Διευνημεάλιστα, με τον πλέον επίσημο τρόπο, πως δεν θα επέτρεπε να γίνουν γεωτρήσεις ή έρευνες σε περιοχές που η ίδια θεωρούσε τουρκική υφαλοκρηπίδα. Δεν τα κατάφερε όμως, καθώς η αμερικανική Exxon Mobil, σε συνεργασία με την Qatar Petroleum, προχωρούν κανονικά με το τεμάχιο 10 της Κυπριακής ΑΟΖ και τον στόχο "Γλαύκος", με ιδιαίτερη μάλιστα επιτυχία, όπως τα στοιχεία καταμαρτυρούν. Πρόκειται, όπως όλα δείχνουν, για ένα καλό και εμπορεύσιμο κοίτασμα, που δημιουργεί οικονομικά οφέλη και προστιθέμενη αξία για την κυπριακή οικονομία.

"Δεν θα μας παρασύρει η Τουρκία"

Στόχος της Τουρκίας είναι η δημιουργία γκρίζων ζωνών στην Ανατολική Μεσόγειο, η δημιουργία νέων τετελεσμένων στην περιοχή, αλλά και η στρατιωτικοποίηση της Ανατολικής Μεσογείου. Επιπρόσθετος στόχος παραμένει η αμφισβήτηση της ενάσκησης, από πλευράς Κυπριακής Δημοκρατίας, των κυριαρχικών της δικαιωμάτων. Για να το πετύχει αυτό, έχει προχωρήσει σε συνεχείς και μεθοδικές προκλητικές ενέργειες σε Κυπριακή ΑΟΖ (έρευνες με Μπαρμπαρός - απειλές για γεώτρηση), αλλά και στο Αιγαίο (βλ. Άσκηση «Γαλάζια Πατρίδα»).

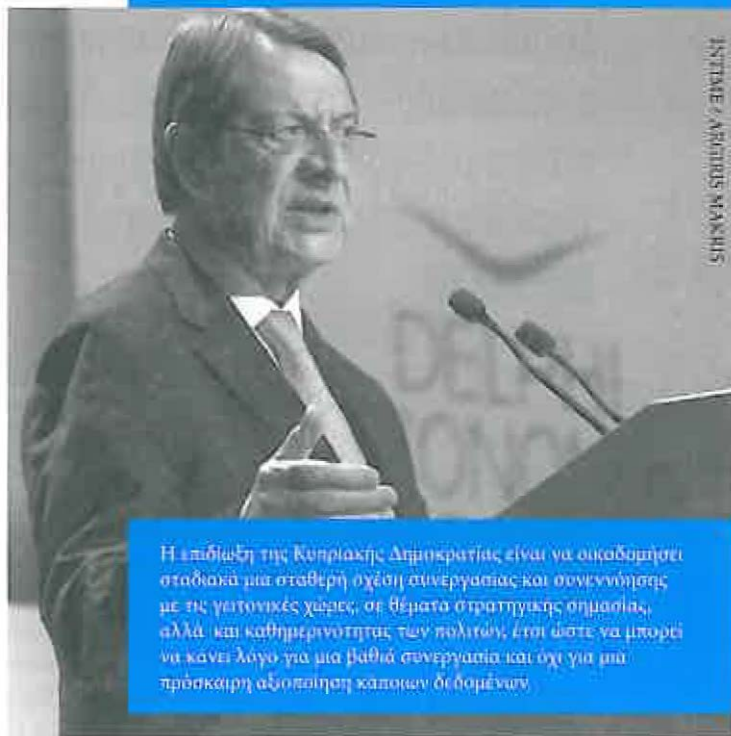
Η Κυπριακή Δημοκρατία, ωστόσο, δεν φαίνεται να πέφτει στην παγίδα της Τουρκίας για δημιουργία έντασης στην περιοχή. Κάνουμε λόγο για ένταση και όχι για θερμό επεισόδιο, συνειδητά, καθώς για να γίνει θερμό επεισόδιο χρειάζεται αντιπαράθεση μεταξύ δύο δυνάμεων. Ο Υπουργός Εξωτερικών της Κυπριακής Δημοκρατίας, Νίκος Χριστοδουλίδης, ξεκαθάρισε με δηλώσεις του ότι δεν υπάρχει περίπτωση η Κύπρος να αφεθεί να την παρασύρει η Τουρκία στο δικό της παιχνίδι και στους δικούς της ρυθμούς, με εντάσεις και στρατιωτικοποίηση της Ανατολικής Μεσογείου. Η Τουρκία το βλέπει αυτό και δεν κρύβει τη νευρική της, καθώς μπορεί οι ενέργειές της με έρευνες και απειλές για γεωτρήσεις εντός Κυπριακής ΑΟΖ να παραβιάζουν τα κυριαρχικά δικαιώματα της Κυπριακής Δημοκρατίας, ωστόσο γνωρίζει καλά πως επί του παρόντος δεν μπορεί να διαμορφώσει νέα τετελεσμένα στην περιοχή.

Τι επιδιώκει η Κυπριακή Δημοκρατία

Όπως έχει τονίσει επανειλημμένα ο Υπουργός Εξωτερικών, βασική επιδίωξη της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι να ενισχύσει τη θέση της χώρας, έτσι ώστε μέσα από συνέργειες και συμπράξεις, τόσο με χώρες της περιοχής, αλλά και με χώρες όπως οι ΗΠΑ ή η Γαλλία, να διασφαλιστεί στον μέγιστο βαθμό η υλοποίηση των ενεργειακών σχεδιασμών της χώρας.

Η Τουρκία γνωρίζει πολύ καλά (βλ. Οικόπεδο 10), ότι δεν μπορεί να μπει εμπόδιο, τουλάχιστον όσον αφορά οικόπεδα που έχουν αδειοδοτηθεί στην Εxxon Mobil, και ενδεχομένως ούτε και στην Total, η οποία προγραμματίζει γεώτρηση στο οικόπεδο 6 μέσα στο 2019.

Η εξέλιξη αυτή, στην ουσία της, είναι αυτή που ωθεί την Τουρκία στο να θέλει να προχωρήσει με παράνομη γεώτρηση στην Κυπριακή ΑΟΖ για να δημιουργήσει τετελεσμένα. Εντοπίζει μια αδυναμία της Κυπριακής Δημοκρατίας και αυτή θέλει να εκμεταλλευθεί. Ξέρει πως ΗΠΑ και Γαλλία δεν θα ξεσηκώσουν τα πλοία τους για να σταματήσουν πιθανή γεώτρηση της Τουρκίας, παρά μόνο για να διασφαλίσουν τα δικά τους συμφέροντα στην περιοχή, σε οικόπεδα που έχουν αδειοδοτηθεί σε Exxon και Total.

Η επιδίωξη της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι να οικοδομηθεί σταδιακά μια σταθερή σχέση συνεργασίας και συνεννόησης με τις γειτονικές χώρες, σε θέματα στρατηγικής σημασίας, αλλά και καθημερινότητας των πολιτών, έτσι ώστε να μπορεί να κάνει λόγο για μια βαθιά συνεργασία και όχι για μια πρόσκαιρη αξιοποίηση κοινών πόρων.

Οι Τούρκοι γνωρίζουν πολύ καλά, πως, όσο προχωρά το ενεργειακό πρόγραμμα της Κύπρου, τόσο αναβαθμίζεται διεθνώς η γεωστρατηγική θέση της νήσου στον ενεργειακό χάρτη, αλλά σε βάθος χρόνου ενδεχομένως να ενδυναμωθεί και η διαπραγματευτική ισχύς της χώρας στο Κυπριακό.

Πώς επιδιώκει να πετύχει τους στόχους της η Κυπριακή Δημοκρατία

Η Κύπρος, αντί να μπαίνει στη διαδικασία άμεσης αναχαίτισης των τουρκικών σχεδιασμών μόνο, επιχειρεί να παραμείνει προσηλωμένη στους δικούς της σχεδιασμούς και στην ενίσχυση της δικής της θέσης στην περιοχή. Επιχειρεί δηλαδή, με έμμεσο τρόπο, να κερδίσει και να κεφαλαιοποιήσει οφέλη, αντί να αφαιρέσει απλά και μόνο από την Τουρκία.

Η αντίληψη που επικρατεί, είναι πως «αν εγώ θωρακίζω και ενισχύω τη δική μου θέση, τότε αυτόματα και εκ των πραγμάτων αφαιρώ όπλα από την Τουρκία, στον συσχετισμό δυνάμεων στην περιοχή».

Η πρώτη κίνηση, η οποία επιχειρεί να διασφαλίσει τους ενεργειακούς σχεδιασμούς της Κυπριακής Δημοκρατίας, είναι αυτή της εμπλοκής εταιρειών-κολοσσών στα οικόπεδα της Κυπριακής ΑΟΖ, με ξεκάθαρα παραδείγματα αυτά της Exxon Mobil, αλλά και της γαλλικής Total. Η Τουρκία δεν έχει απέναντί της μόνο τις εταιρείες αυτές, αλλά και τις χώρες που κρύβονται πίσω από αυτές (βλ.

Η πρώτη κίνηση, η οποία επιχειρεί να διασφαλίσει τους ενεργειακούς σχεδιασμούς της Κυπριακής Δημοκρατίας, είναι αυτή της εμπλοκής εταιρειών-κοίτοσών στα οικόπεδα της Κυπριακής ΑΟΖ, με ξεκάθαρα παραδείγματα αυτά της Exxon Mobil, αλλιά και της γαλλικής Total.

ΗΠΑ και Γαλλία), γεγονός που κάνει ακόμα πιο δύσκολο το έργο των Τούρκων. Όταν λέμε «απέναντι», εννοούμε φυσικά στην προσπάθεια της Τουρκίας να σταματήσει τους ενεργειακούς σχεδιασμούς της Κύπρου.

Αυτή ωστόσο, είναι μόνο η μια πτυχή των όσων επιχειρεί να επιτύχει η Κυπριακή Δημοκρατία. Η πιο ουσιαστική κίνηση από πλευράς Κυπριακής Δημοκρατίας γίνεται στο διπλωματικό πεδίο, με τις συνεχείς τριμερείς συνεργασίες που επιχειρούνται στην περιοχή, με Ιορδανία, Αίγυπτο, Ισραήλ, Λίβανο, Ελλάδα και όχι μόνο. Μόλις πρόσφατα ολοκληρώθηκε η 1η Σύνοδος Κορυφής ΕΕ - Αραβικού Συνδέσμου, με την Κύπρο να έχει δεσπόζουσα θέση στην προετοιμασία, αλλά και στις επαφές των μερών. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, στο πλαίσιο της Συνόδου, συναντήθηκε με τον Πρόεδρο της Αιγύπτου, τον Βασιλιά της Σαουδικής Αραβίας, τον Εμίρη του Κουβέιτ και τον Πρωθυπουργό του Λιβάνου. Απώτερος στόχος φυσικά, είναι η στρατηγική συνεργασία των χωρών που συμμετέχουν στη Σύνοδο στις προσπάθειες για αντιμετώπιση των πολύπλευρων προκλήσεων στην περιοχή και για προώθηση της ειρήνης, της σταθερότητας και της οικονομικής ανάπτυξης, σύμφωνα με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Μια τοποθέτηση με ξεκάθαρα μηνύματα.

Η επιδίωξη της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι να οικοδομήσει σταδιακά μια σταθερή σχέση συνεργασίας και συνεννόησης με τις γειτονικές χώρες, σε θέματα στρατηγικής σημασίας, αλλά και καθημερινότητας των πολιτών, έτσι ώστε να μπορεί να κάνει λόγο για μια βαθιά συνεργασία και όχι για μια πρόσκαιρη αξιοποίηση κάποιων δεδομένων.

Την ίδια ώρα, αναλαμβάνει ξεκάθαρες πρωτοβουλίες έτσι ώστε να φέρει την ΕΕ κοντά στις χώρες αυτές και να δημιουργηθούν συμπράξεις σε πολύ μεγαλύτερη κλίμακα, ενώ δεσπόζουσα θέση στους σχεδιασμούς της Κυπριακής Δημοκρατίας έχει και το μεγαλεπήβολο έργο του αγωγού EastMed.

Φαίνεται επίσης, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, να επανέρχεται το ζήτημα της τελωνειακής αναβάθμισης της σχέσης ΕΕ-Τουρκίας, στο οποίο και πάλι η Κυπριακή Δημοκρατία έχει λόγο, ως κράτος-μέλος. Διαμηνύει μάλιστα πως, αν η Τουρκία δεν τηρήσει την υφιστάμενη συμφωνία ως έχει, δεν υπάρχει ενδεχόμενο αναβάθμισης.

Και στο βάθος... Κυπριακό

Όπως αναφέραμε πιο πάνω, η αναβάθμιση της Κύπρου σε γεωστρατηγικό επίπεδο και επίπεδο συμπράξεων οδηγεί εκτός απροόπτου και σε αναβάθμιση της διαπραγματευτικής της ισχύος σε επίπεδο Κυπριακού. Μπορεί η Κυβέρνηση να μη θέλει να συσχετίσει το Κυπριακό με τα ενεργειακά, ωστόσο είναι ξεκάθαρο πως το πόσο καλά θα εξελιχθεί η υλοποίηση των ενεργειακών σχεδιασμών θα επηρεάσει και τη δυναμική σε επίπεδο διαπραγμάτευσης στο Κυπριακό. Οι συσχετισμοί δυνάμεων και τα συμφέροντα είναι αυτά που κινούν ή δεν κινούν την όλη διαδικασία άλλωστε.

Προκαλεί εντύπωση, στο επίπεδο αυτό, ότι η παρουσία της κας Λουτ, απεσταλμένης του Γ.Γ. ΟΗΕ για το Κυπριακό, αντί να πιέσει τα πράγματα προς μια άμεση επανέναρξη των διαπραγματεύσεων στη βάση συμφωνημένων όρων αναφοράς, δημιουργεί αντίθετα καθυστερήσεις. Καθυστερήσεις μάλιστα, οι οποίες, όπως όλα δείχνουν, δεν μπαίνουν από την τουρκική πλευρά μόνο. Η τουρκική πλευρά είναι ξεκάθαρη, όπως ήταν πάντα. Δεν θέλει επανέναρξη πριν από τον Ιούνιο του 2019. Αυτό που ξενίζει, είναι η απότομη «αμνησία» των Ηνωμένων Εθνών σε σχέση με το πλαίσιο Γκουτέρες και το τι έγινε στο Κραν Μοντανά γύρω από το θέμα αυτό. Δεν υπάρχουν, λένε, πρακτικά για τη συνάντηση της 4ης Ιουλίου, όπου έγιναν και οι πιο ουσιαστικές αναφορές προς όφελος της κυπριακής πλευράς, σε σχέση με το πλαίσιο Γκουτέρες. Αυτό, φυσικά προκάλεσε καθυστερήσεις στην όλη διαδικασία για τη συνομολόγηση των όρων αναφοράς, καθώς η κυπριακή πλευρά δεν θα δεχόταν να ενταχθεί κάτι πέραν όσων είχαν αναφερθεί στο Κραν Μοντανά, ως πλαίσιο Γκουτέρες, και τα Ηνωμένα Έθνη θα έπρεπε να το γνωρίζουν αυτό. Είναι πάντως ξεκάθαρο ότι πρόκειται για προσωρινή «αμνησία» και όσο πλησιάζουμε στον Ιούνιο θα ξεκαθαρίζουν τα πράγματα, όσον αφορά την επανέναρξη ή όχι, των συνομιλιών.

Μέσα σε αυτό λοιπόν το πλαίσιο, είναι σαφές πως οι εξελίξεις το επόμενο διάστημα θα έχουν εξαιρετική σημασία και θα καθορίσουν τα επόμενα βήματα, τόσο στην Κύπρο όσο και στην ευρύτερη περιοχή.

ΙΧΝΗ -ΛΑΤΗΣΗ ΕΚΤΟΣ ΣΥΝΟΡΩΝ

Με τη συμμετοχή τους στο 21ο Διεθνές Θεατιβάθ Ντοκιμαντέρ Θεσσαλονίκης, τα *Ιχνη* ξεκινούν το ταξίδι τους εκτός Κύπρου

ΤΗΣ **Δέσποινας Φούσκα**

*Τελεióποιη του ΜΠΣ Επικοινωνία & Νέα Δημοσιογραφία του ΑΠΚΥ, μέλος του Advanced Media Institute και της Ομάδας Έρευνας και Παραγωγής του ντοκιμαντέρ *Ιχνη*.*

ΟΤΑΝ ΞΕΚΙΝΗΣΕ Η ΕΡΕΥΝΑ ΣΧΕΤΙΚΑ με το ντοκιμαντέρ για τους Αγνοούμενους, πολύ πριν αποκτήσει όνομα, ταυτότητα και κοινό, ένα από τα πρώτα ερωτήματα που διατυπώθηκαν ήταν σχετικά με τον αριθμό τους. Πόσοι είναι οι άνθρωποι, την τύχη των οποίων θα διερευνούσε το ντοκιμαντέρ; Το ερώτημα φάνταζε περισσότερο διεκπεραιωτικό και η απάντησή του θεωρούσαμε ότι θα ήταν ένας απόλυτος αριθμός. Και όμως, μόλις είχαμε μπροστά μας μία από τις πρώτες γκριζες ζώνες του ζητήματος και, ταυτόχρονα, ένα αναπάντητο και εξ αυτού του λόγου βασανιστικό ερώτημα για τους πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Άλλο σημείο προβληματισμού ήταν ο πολύτιμος χρόνος που χάθηκε τόσο τα κρίσιμα πρώτα χρόνια μετά την εισβολή, αλλά ακόμη και μετά την ίδρυση της Διερευνητικής Επιτροπής για τους Αγνοούμενους έως και σήμερα. Με ευθύνη όλων των πλευρών, προφανώς όχι ισομερή, η πανταχόθεν ολιγωρία αποτέλεσε και συνεχίζει να αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα στην αναζήτηση της τύχης των ανθρώπων που αγνοούνται ακόμη και σήμερα, 45 χρόνια μετά την Τουρκική εισβολή, γεμίζοντας θλίψη τους συγγενείς και επιτείνοντας την αγωνία τους. Και, αν οι ευθύνες δεν είναι ίσες για όλους, δεν πρέπει να παραβλέπεται η συνολική αποτυχία των ιθυνόντων να διευθετήσουν μία ναι μεν περίπλοκη, αλλά, σε κάθε περίπτωση, τεραστίου ενδιαφέροντος υπόθεση σε όρους ανθρώπινου κόστους. Σύμφωνα με τα όσα εξιστορεί ο Αχιλλέας Αιμιλιανίδης, δικηγόρος, κοσμήτορας της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Λευκωσίας, στο ντοκιμαντέρ, ένας στους 400 Κυπρίους

ήταν Αγνοούμενος, κάτι που πρακτικά σημαίνει ότι, αν όχι σε κάθε μεγάλη οικογένεια, τότε σίγουρα σε κάθε γειτονιά, υπάρχει ένας άνθρωπος που αναζητείται. Η ιστορία των κλεμμένων αρχαιολογικών θησαυρών, που εξιστορείται αφηγηματικά στην ταινία, ενισχύει βουβά το ζήτημα του ανθρώπινου κόστους.

Αυτό που κυρίως αποκομίσαμε από τις μέχρι τώρα προβολές του ντοκιμαντέρ στην Κύπρο (Λευκωσία, Λεμεσός, Παραλίμνι) είναι η συνειδητοποίηση ότι η υπόθεση των Αγνοουμένων αποτελεί ένα βαθιά ανθρωπιστικό ζήτημα, πέραν της πολιτικής και νομικής διάστασής του. Οι άνθρωποι που άφησαν πίσω τους οι Αγνοούμενοι και που διαχρονικά βρίσκουν μπροστά τους σφραγισμένες πόρτες, στόματα και αρχεία ερμητικά κλειστά, αδιαφορία και υποσχέσεις, δικαιούνται να μάθουν έστω το τι συνέβη στους αγαπημένους τους. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Μαρία Καρεφυλλίδου, αδερφή του αγνοούμενου Χρίστου, εκείνο που αποτελεί πάγιο αίτημα όλων των συγγενών των Αγνοουμένων είναι η αλήθεια.

Αυτό που καθιστά το ζήτημα των Αγνοουμένων ανοικτή πληγή για την Κύπρο είναι ότι οι χειρισμοί για την αντιμετώπισή του, που εν προκειμένω αποδεικνύονται κατώτεροι των περιστάσεων, οδηγούν σε δυσπιστία και απογοήτευση για το πώς θα οικοδομηθεί μία γερή βάση για την επίλυση όλων των ζητημάτων που άπτονται του Κυπριακού. Πώς μπορεί να υπάρξει μια ειρηνική λύση, όταν υφίστανται συνεχείς παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου ακόμη και σήμερα; Είναι τελικά όλοι ίσοι ενώπιον του νόμου ή επιβεβαιώνεται για μία ακόμη φορά

Πώς μπορεί να υπάρξει μια ειρηνική λύση, όταν υφίστανται συνεχείς παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου ακόμη και σήμερα; Είναι τελικά όλοι ίσοι ενώπιον του νόμου ή επιβεβαιώνεται για μια ακόμη φορά ότι το διεθνές δίκαιο «μεροληπτεί» υπέρ του ισχυρού;

ότι το διεθνές δίκαιο «μεροληπτεί» υπέρ του ισχυρού; Μπορεί η λήθη να αποτελέσει λύση; Ασφαλώς όχι. Άλλωστε, οι συζητήσεις που ακολουθούν τις προβολές με τη συμμετοχή του κοινού, όπου οι θεατές μετατρέπονται σε δυναμικούς συνομιλητές, αναδεικνύουν την ανάγκη των ανθρώπων αφενός να διηγηθούν τις ιστορίες τους και, αφετέρου, να μη λησμονηθεί η σελίδα αυτή της ιστορίας της Κύπρου, κρύβοντας κάτω από το χαλί το πραγματικό πρόβλημα.

Τα επόμενα βήματα του ντοκιμαντέρ, με προβολές εντός και εκτός των τειχών, στόχο έχουν την ανάδειξη του ζητήματος των Αγνοουμένων, την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της διεθνούς κοινότητας και τη συμμετοχή στην προσπάθεια επίσπευσης των ερευνών, μέσω κυρίως της εμπλοκής της κοινωνίας των πολιτών.

Πρώτος σταθμός για τα Ίχνη στο διεθνές τους ταξίδι ήταν η Θεσσαλονίκη, στις 6 και 7 Μαρτίου, στο πλαίσιο του 21ου Διεθνούς Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ. Τα Ίχνη, με τη συμμετοχή τους στην κατηγορία «Ανεξίτηλες Μνήμες», αποτέλεσαν ένα από τα συνολικά 81 ελληνικά ντοκιμαντέρ που επιλέχθηκαν να προβληθούν από σύνολο 132 αρχικώς υποβληθέντων. Στη συνέχεια, έχουν προγραμματιστεί προβολές σε όλη την Ελλάδα, σε τηλεοπτικά δίκτυα, σε διεθνή φεστιβάλ και οργανισμούς. Παράλληλα, συνεχίζονται οι προβολές στην Κύπρο, καθώς απώτερος στόχος είναι τα Ίχνη να φθάσουν σε κάθε σπίτι.

Τα Ίχνη είναι μία ανεξάρτητη παραγωγή. Η υποστήριξη του κοινού δεν επιτρέπει την ιστορία των

Αγνοουμένων της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο να λησμονηθεί. Για την ανάδειξη του ζητήματος, όπως του αξίζει, ακόμη και η πιο μικρή οικονομική συνεισφορά βοηθάει να ακολουθήσουν τα ίχνη των Αγνοουμένων ολοένα και περισσότεροι. Μάθετε πώς μπορείτε να στηρίξετε τα Ίχνη μέσω της ιστοσελίδας του ντοκιμαντέρ.

<https://traces.advancedmediainstitute.com/>

Advanced Media Institute:
Ντοκιμαντέρ Ίχνη (trailer)

Ντοκιμαντέρ Ίχνη @documentaryIHNI

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 37 λεπτά

ΠΑΡΑΓΩΓΗ: Advanced Media Institute, 2018

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: Θάνος Τσάντας

ΣΕΝΑΡΙΟ: Άρης Χατζησεφάνου

ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Λεωνίδας Βατικιώτης

ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ: Σοφία Ιορδανίδου

Εκθεσιακές Εκδηλώσεις 2019

 Zootechnia	11η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ-ΠΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ	31.1-03.2
 Infacoma	36η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΘΕΣΗ ΔΟΜΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ, ΜΟΝΩΤΙΚΩΝ, ΚΟΥΦΩΜΑΤΩΝ, ΕΙΔΩΝ ΥΓΙΕΙΝΗΣ, ΠΡΟΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ & ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ	08-11.2
 Aqua THERM ATHENS	4η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΘΕΣΗ ΘΕΡΜΑΝΣΗΣ & ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ, ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΕΞΑΕΡΙΣΜΟΥ, ΥΔΡΕΥΣΗΣ, ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ, ΠΙΣΙΝΑΣ & ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΩΝ ΠΗΓΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	08-11.2
 Agro Thessaly ATHENS JEWELLERY SHOW	12η ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ	28.2-03.3
 Detrop	28η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΘΕΣΗ ΤΡΟΦΙΜΩΝ, ΠΟΤΩΝ, ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ, ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ & ΣΥΣΚΕΥΑΣΙΑΣ	02-04.3
 Oenos	7η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΘΕΣΗ ΟΙΝΟΥ	02-04.3
 furnidec The International Floor	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙΠΛΟΥ	02-04.3
 Sportexpo	4η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΘΕΣΗ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ	10-13.4
 Freskon	5ο ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΦΡΟΥΤΩΝ ΚΑΙ ΛΑΧΑΝΙΚΩΝ	11-13.4
 Travel Show	3η ΕΚΘΕΣΗ ΤΑΞΙΔΙΩΝ & ΔΙΑΚΟΠΩΝ	12-14.4
 Μακεδονία Θεσσαλονίκη	26η ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ	ΜΑΪΟΣ
 Διεθνής έκθεση βιβλίου Θεσσαλονίκης	16η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΘΕΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	09-12.5
 Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης 7-15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ	84η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΘΕΣΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	07-15.9
 Kosmima	34η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΘΕΣΗ ΚΟΣΜΗΜΑΤΟΣ, ΩΡΟΛΟΓΙΩΝ, ΠΟΛΥΤΙΜΩΝ ΛΙΘΩΝ, ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ, ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ	19-21.10
 Philoxenia	35η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	08-10.11
 Hotelia	ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΘΕΣΗ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ	08-10.11
 ART THESSALONIKI	4η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΘΕΣΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ	21-24.11
 αστεροκόσμος	ΑΣΤΕΡΟΚΟΣΜΟΣ - ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟ ΠΑΡΚΟ	ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΦΟΡΕΙΣ

ΟΡΓΑΝΩΣΗ

ΔΕΘ HELEXPO

Εθνικός Φορέας Οργάνωσης Εκθέσεων, Συνεδρίων, Πολιτιστικών Εκδηλώσεων
Κεντρικά Γραφεία: Διεθνές Εκθεσιακό Κέντρο Θεσσαλονίκης, Εγγατίας 154 | 546 36 Θεσσαλονίκη
Τ. 2310 291111 | Φ. 2310 284732 | www.helexpo.gr

ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΥΠΡΟΥ
www.ouc.ac.cy

Γέφυρα στην ανώτατη εκπαίδευση

- Δημόσιο και εξ αποστάσεως πανεπιστήμιο
- Ευέλικτη φοίτηση, προσαρμοσμένη στις ανάγκες σας
- Αναγνωρισμένα προπτυχιακά, μεταπτυχιακά και διδακτορικά προγράμματα σε κλάδους αιχμής

T: +357 22 4 11 600

Φ: +357 22 4 11 601

E: info@ouc.ac.cy

Α: Τ.Θ. 12794, 2252 Λευκωσία, Κύπρος

www.ouc.ac.cy

